

KATEDRA

(YU ISSN) 9296 - LETNIK XXXII, ŠT. 7-8, MAJ-JUNIJ 1992 - CENA 60

PREKMURJE

NA KRIŽIŠČU GEOGRAFSKIH OSI

DER BLEICHE MOND

CD SLOVENSKE LJUDSKE GLASBE V

NEMČIJI

ZNANJE JE PRIHODNOST GOSPODARSTVA

PRILOGA

IZPOD PULTA

SLAVKO GABER:

MIR Z VAŠIM DUHOM

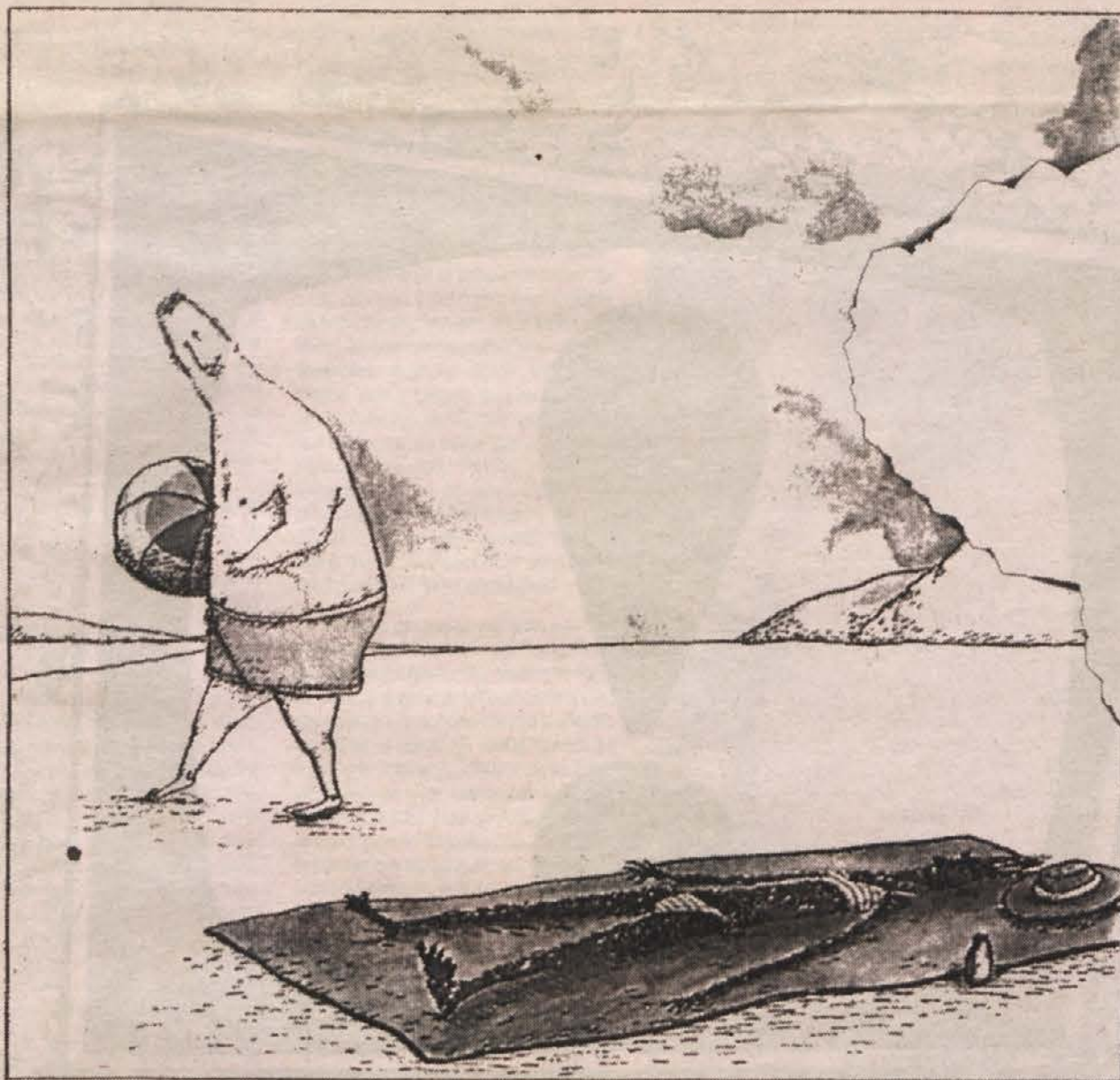
Odkar so nacionalne politične elite vzele pod zaščito mirovno iniciativo, se je mir definitivno preselil v underground. In zato je postal eno najbolj subverzivnih dejstev našega časa. Dejstvo, ki ga je vredno braniti, dejstvo, ki mu poskuša samo še alternativa razširiti življenjski prostor.

Tako je pred letom pisala v Danasu Dragica Korade, zavedajoč se, da mir ni samo stanje stvari in odnosov, ampak predvsem stanje duha. Mir je najbolj zlorabljana beseda v tem stoletju in najbolj iskano dejstvo na Balkanu. Utemeljuje pa ga ne, kako značilno, občestvo civilne družbe, ampak orožje, fanatiki, politiki in vojaški strokovnjaki. Razmislek o miru je v degeneriranem okolju razmislek o vojaških potencialih in karakteristikah orožja. Militantne razlage miru so v praksi izkazovanje moči ali pa mesarija. In mir je po tej logiki kvečjemu obdobje med dvema vojnama.

Splošno (medijsko?) razumevanje in razlaganje miru je v Sloveniji v rokah tistih, ki mislijo vojno in kvečjemu kakšnega uradnega mirovnika. Tega zavrženega stereotipa očitno ne zmoremo preseči. Namreč, za razumevanje in uživanje miru ni treba poznati vojne. Ker tudi umremo ne zato, da bi vedeli, da smo živeli.

Sašo Marinšek

Greetings from

Too Much Sun,

YU

p 1992/110

VIRTUALNOST

STALNA SEDANJOST

Good morning, mr. sunshine! Good morning, mr. Suny Boy Williamson. Smo ali nismo?! Smo. Srce, ta čudež čudežev, še dela na sončno energijo. Kaj bomo danes počeli? Bomo lončke zalili, bomo čaj pristavili, bomo pisali? Bomo. Kaj bomo pisali? Pisavo bomo pisali. Komu bomo pisali? Materam, domovini, bogu? Niti mamam niti narodčiču niti bogecu - vsi ti imajo pošte prek ušes, da ne morejo več brati, ampak samo še kravljajo. Ergo bomo pisali ljubicam, prijateljem in transnacionalni radikalni stranki. Pisali bomo o tem, kar gledamo in poslušamo iz dneva v dan. O virtualnosti.

Pojem ima več pomenov, zato gremo lepo po vrsti. Najprej je virtualnost tujka za možnost, zmožnost, potencialnost. Česar koli, recimo tudi tretje svetovne vojne. Kot takšna tiči v sleherniku in, kot vemo, je samo od mehanizma odvisno, ali kaj zaškriplje in od pritiska, ali kaj počti. Nadalje nam SSKJ predstavlja pod geslom virtualnost navidezno sliko. Kar koli že ta besedna zveza referira, je večini urejenim smrtnikom najbrž tako nerazumljiva kot holografija. Večina urejenih smrtnikov namreč hoče vedeti, za kaj je kaj. Ali kaj kaj zadovolji. Kot na primer kino, ki z njim lahko služimo ali pa se v njem šlatamo. Zato večini urejenim smrtnikom gotovo nič ne pove naslednja fizikalna razlaga virtualnosti - "namišljen majhen premik iz ravnovesne lege, ki ga dopuščajo vezi". A ne, da ne?

Kaj je torej virtualnost? Pojem. Kaj označuje? Nekaj tehničnega. Za kaj je to uporabno? Za kar hočemo. Kaj hočemo? Kar nam pošljejo v programih. Kdo ali kaj nam pošilja? Skenerji. Kako nam pošiljajo? Preko čutov. Zakaj moramo imeti čelade na glavah? Zato, da se z njimi lahko sprehajamo skozi trodimenzionalni svet, ki smo ga sami ustvarili. Kakšen pomen ima to za svet, ki ga nismo ustvarili sami?

Strašen. Ta svet izginja, pravzaprav ga skoraj ni več. Ljudje se pogovarjamo samo še s sabo, vse manj z rastlinami, oblaki in zajčki. Odtod vrtočlaviča nad lastnim bla, bla in "kot da" simulacijami, skratka, nad takšno ali drugačno tehniko, ki nas rešuje pred grozljivostmi stvari samih. Odtod očaranost nad čarobnimi očali, slušnimi in taktilnimi senzorji, s katerimi se je mogoče gibati znotraj umetno ustvarjenih svetov. Odtod parala dobe - vse je mogoče pod pogojem, da je vse navidezno.

Tako se tudi zdi, da virtualna resničnost ne prinaša na dnevni red svežih moralnih dilem. Vse, ki so, so skoraj že ovene. V češarike kibernetikov zabiti dobiček kot bistvo biti, gonilo napredka in krona vrednot. Tehnološki imperializem, ki mami pod okrilje kulture s privlačnimi programi. Vsestranska uporabnost virtualnosti za vojaške namene. Usodne odločitve posameznikov pri inputu v sistem - npr. žrtvi poma-

gati ali zgolj posneti, kako se jo uničuje... Same stare zagate.

Virtualnost je za zdaj nov problem le na nivoju estetike. Kajti videli smo že marsikaj, predvsem to, da se lahko vidimo, ko kaj gledamo, a da bi na videu lahko premaknili svoj pogled, ne da bi v resničnosti za to hkrati trznili z očmi, tega še nismo videli. Kaj potemtakem sploh zaznavamo? Bodimo realni, popišimo, kar je trenutno mogoče: blues iz hifi-ja, migotanje sličic iz utišane glasbe, besede, s katerimi obravnavamo virtualnost. In problem, ki ni v tem, da ne bi bili sposobni razlikovati teh medijev, ampak v tem, da ti navznoter razgrajujejo stvarnost s tolikšno vročičnostjo, da ta nekako izhlapeva. V posnetke posnetkov.

Ali to pomeni, da se končuje oz. se suva vasa neka zgodovina, ker ne more več ločevati med dogodki in njihovimi reprodukcijami? Ali res pričnemo živeti v stalni sedanosti, kot trdijo tisti evropski teoretiki, ki zaenkrat poznajo totalna rušenja mest s stotisoči prebivalcev zgolj iz znanstvenofantastičnih filmov in TV poročil s Balkana.

Odgovori, ki ne bi bili teleološki ali geopolitični, presegajo meje tega zapisa, ki se je začel s pozdravom soncu pa naj se z njim tudi konča.

Bojan Sedmak

MRTVI KOT

PREDSEDNIKU
ŠTUDENTSKE
VLADE
PAVLU
DEMŠARJU

ODSTOPNA IZJAVA

Maja Urlep, ministrica za študentsko obštudijsko športno aktivnost pri Univerzi v Mariboru, se ne strinjam, sa se z univerzitetnim študentskim športom, ki je na vseh evropskih univerzah nadstrankarski, politično manipulira, kar je bilo razvidno iz provokativnih naslovov na razobešenih plakatih "Če ni dan mladosti je pa šou na Dravi". V času demo-

kracije s študentskim univerzitetnim športom ne moramo nadomestiti dneva mladosti.

Nadalje tudi odstopam s svojega mesta zaradi nerazumevanja ljubljanskega študenta, ministra za šport, ki se upira zahtevi po ustanovitvi nujno potrebnega skupnega telesa za študentski mednarodni tekmovalni šport, kjer bi morali enakovredno sodelovati obe univerzi v Sloveniji in ne kot doslej v režiji ljubljanskega študenta, marveč pod izključnim vodstvom strokovnjakov, profesorjev športne vzgoje na univerzah in s sodelovanjem študentov obeh univerz.

Maja Urlep, Turnerjeva 26, Maribor

V Mariboru, 29. 5. 1992
V vednost:
Predsedniku AŠDUMB
Študentu prorektorju UM
Radiu MARS
Uredništvu Katedre

Akademski časopis Katedra
Tyrševa 23
62000 Maribor

Tel.: (062) 212-004, 221-675
BBS (062) 222-742
E-MAIL: KATEDRA@UNI-MB.AC.MIL.YU
žiro račun: 51800-678-81846

Ustanovitelj in izdajatelj: Akademsko založba Katedra, p.o. (v u.)

Predsednica časopisnega sveta:
Dragica Korade

Katedra izhaja ob podpori Družbenega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji

Uredništvo: Danilo Vezjak (gl. ur.),
Sašo Dravinec (odg. ur.), Silvo
Zapečnik (pom. odg. ur.), Marjan
Praprotnik (tajnik), Albert Mržole (ur.
priloge), Rajko Muršič, Miro Lenič,
Darinko Kores-Jacks, Petra Vidali,
Janez Stembergar, Boris Strmšek
(foto)

Naslovnica: Dejan Dolšek

Tisk: D.P. Delo - TČR
Cena izvoda 60 SLT.
Polletna naročnina 200, za pravne
osebe 400, celoletna za tujino 30 DEM
oz. enaka vsota v drugi valuti

HALO, ALI ME SLIŠITE?

Dolga leta v stanovanju nismo imeli telefona. Mnogi so se čudili in zmajevali z glavo. Telefoniral sem zmeraj rad, nisem pa hotel biti zburjen, ko sem najslajše spal, ali nadlegovan, ko sem se ravno lotil pisanja ali se zatopil v knjigo. Potem pa so me okoliščine prisilile, da si omislim telefon tudi doma. Del izkušenj s telefoniranjem sem opisal v Utrinkih 21 minulo jesen, ko sem telefonsko omrežje povezal s pojmom družbenega telesa. Tokrat bom opisal razmerje med telefonskim naročnikom in pošto.

Prijatelj mi je svetoval, da v vlogi za telefonsko številko zaprosim za tonsko izbiranje klicnih števil. Uslužbenec, ki sem mu izročil vlogo, se je razveselil moje prošnje, češ da jo izrazi tako malo občanov. Izrekel sem mu jo proti koncu dolgega pogovora, v katerem te možnosti niti omenil ni. Zazdelo se mi je, da se pošta sploh ne truditi predstaviti tehničnih možnosti, ki so na voljo. Prijatelj nasvet je povzročil vrsto prijetnih, deloma pa tudi nenavadnih posledic.

Poštni delavec, ki je prišel priključiti hišni vod na omrežje, mi je naročil, da v trgovini kupim telefon, ki bo imel v okencu za telefonsko številko vstavljen kartonček z napisom MFC. V trgovini sem vso svojo pozornost tako posvetil napisom na kartončkih. In pravzaprav česa drugega o različnih tipih niti nisem mogel izvedeti. Šele doma sem ugotovil, da obstaja cela družina telefonov skoraj enake oblike. Zakaj je tabela natisnjena samo v navodilih za uporabo in ne obstaja še reklamni plakat, ki bi ga trgovci lahko obseili na steno, ne vem; bi pa prispevalo k drugačnemu odnosu do tehničnih možnosti, ki jih ponuja telefonsko omrežje.

Branje navodil za uporabo se je končalo pri stavku, s katerim me je proizvajalec napotil na pošto, kjer bom izvedel, kaj vse mi omogoča aparat, ki sem si ga kupil. Prvi hip se mi je zazdelo nenavadno, da mi v navodilih hote ne opišejo vseh možnosti, ki jih ponuja aparat. Prvi obisk na pošti pred več kot dobrim letom dni mi je razkril, da gre za političnoekonomsko razlogo, ki daleč presega tehnico raven, popisano v navodilih. Nisem odšel kar preprosto k okencu za telefonske in telegrafске storitve, temveč sem se dogovoril za obisk pri osebi, ki skrbi za računalniško podporo telefonskega omrežja. Izvedel sem, da obstaja za Siemensovo centralo 2000, na katero je priključen moj aparat, knjižica s kodami za izkoriščanje novih možnosti pri telefoniranju. Vendar mi te knjižice niso mogli posoditi, ker vsebuje tudi zaupne podatke. Izdali so mi eno samo kodo: za ponovno izbiro zadnje klicane številke. Iz reakcij med internim telefonskim pogovorom, ki ga je gostitelj opravil med mojim obiskom, sem razbral, kaj je glavni zadržek: kako zaračunati izkoriščanje posameznih možnosti. Jasna je bila zveza med zadržanostjo in politično ekonomijo.

Spomladi leta 1991 sem izmenjal nekaj pisem s direktorjem podjetja Iskra Terminali, v katerih sem mu opisal svoj obisk na pošti, izveden po njihovem nasvetu v navodilih za uporabo telefona. Gospod Miroslav Marc mi je prijazno odgovoril in zatrdil, da sem s svojim

pismom prispeval k razvoju slovenske telefonije. Dodal je, da je kopije pisma je poslal več direktorjem slovenskih pošt, in napovedal mi je njihove odgovore. Teh nisem nikoli prejel, pa tudi sicer se mi je zdelo nekoliko preveč laskavo, da bi moje pisanje pisem lahko tudi kaj spremenilo. Jedro mojega pisanja je namreč bila misel, da je treba ljudi seznaniti z novostmi, jih navdušiti za njihovo rabo in s primerno poslovno politiko čim bolj razširiti krog uporabnikov. Pri možnostih, o katerih pišem, gre še za nekaj več: gre za razbremenjevanje telefonskih central oziroma njihovo boljše izkoriščenost, kot je zapisal direktor podjetja Iskra Terminali.

Kako pa je na koncu te zgodbe sklenila mariborska pošta? Lani novembra je začela na Studencih delovati nova centrala iz serije ESWD, ki jo Iskra izdeluje v sodelovanju s Siemensom. Občani Borove vasi in drugih območij, ki jih zajema nova centrala, so v svojih nabiralnikih našli zloženko, s katero jim je pošta ponudila rabo novih možnosti za telefoniranje. Nenavadne pomanjkljivosti v njej, predvsem to, da nisem našel vrste podatkov, so me spodbudile k ponovnemu obisku poštne direkcije na Slomškovem trgu. Prijazno so mi podarili poučno publikacijo o novem tipu centrale in mi razkazali njeno "srce" v poštnem centru na Tržaški cesti; vendar je v meni ostal nekoliko dvoumen občutek.

Osem opisov je napovedanih v zloženki, samo šest pa natisnjenih. Med obiskom na pošti sem izvedel, da deluje trenutno samo pet možnosti od sedmih. Dveh možnosti (za eno so opis kode kar izpustili) ne ponujajo, ker se bojijo zmanjšanja števila telefonskih klicev: zapore dohodnih in odhodnih klicev. Ne vem, kdo bi si hotel trajno onemogočiti, da bi bil klican, še manj, da bi lahko sam klical. Za obe možnosti tudi ni cene. Preusmeritev klica na drugo številko je možna samo lokalno in znotraj enake tehnologije vzpostavljanja zveze. Razlog je v tarifiranju: če nekdo preusmeri klice na svojo telefonsko številko iz Maribora nekam v tujino, ne more biti plačnik mednarodne zveze tretja oseba, ki v Mariboru in v dobri veri vzpostavi zgolj lokalno zvezo. V zloženki je obljubljeno torej nekaj, kar še ni domišljeno.

Prvotno je pošta nameravala vse možnosti obračunavati s 25 % pribitkom na telefonsko naročnino. Potem so logiko obračunavanja pri skoraj vseh kodah spremenili v določeno število dodatnih impulzov. Pribitek je ostal samo za skrajšano izbiranje. Torej prav za tisto, kar razbremeni telefonsko centralo. Pri preusmeritvi klica ni jasno, ali plačamo dodatne impulze ob nastavitvi preusmeritve ali zgolj ob uporabi, torej, če nas nekdo v času preusmeritve pokliče.

Skrajšano izbiranje bi pošta morala spodbujati (maksimalni pribitek bi smel biti 10 %; ne gre za absolutni znesek, temveč prav za procent). Pri vseh drugih možnostih pa zaupati uporabnikom, da jih bodo znali sami smotrno izkoriščati. Kar pomeni, da jim ne bi bilo treba želje po izkoriščanju zmeraj najprej javiti pošti. Računalnik telefonske centrale lahko samodejno in sproti beleži vse spremembe v nastavitvi zveze (set-up) med naročnikom in centralo. Zato konec koncev tudi ni nobenega razloga, da smo za nekatere možnosti prikrajšani oziroma so na voljo le v omejenem obsegu, ker je vodstvo pošte nekoliko strah.

Igor Kramberger

"SLOVENSKA" POLIKULTURALNOST IN BEGUNCI

Polikulturalnost je čarobna beseda "duha časa", ki je neke od šestdesetih let dalje skupaj s svojevrstnim pacifističnim kozmopolitstvom, utopičnimi naivnostmi, ki se niso branile niti idej najbolj krvoločnih revolucionarnih praks tega stoletja, izbruhil zanimanja za transcendent(al)no, vznikom "planetarne" zavesti o ogroženosti okolja in sorodnimi miselnimi premiki, ojačanimi z nekakšno občo "liberalizacijo mišljenja", narekoval konstrukt nekakšnega "monumentalnega" temelja tega, kar je večji del "prvega sveta" zcmaril v mitologijo "Evrope 92". Toda še pred realizacijo te "velike" ideje se je izkazalo, da je ves svetovni konstrukt "novega svetovnega reda" ali "skupnega doma" navadna steklena palača, ki jo sesuje že navaden kamen. Kamnov pa je v evro-ameriški babilonski stolp prevzetnosti padlo že dovolj, da se je zazrtost v "brezkonfliktno prihodnost" začela spreminjati v stihijsko krpanje lukenj na stekleni palači.

Seveda s polikulturalnimi idejami samimi po sebi ni prav nič narobe, toda ker jih je lansirala privilegirana manjšina človeštva, v resnici ne veljajo veliko; pravzaprav se je izkazalo, da je ukvarjanje z naravo (čim bolj substancionalno neodvisno od človeka, z naravo kot tisto zunanjo silo, ki je relevantne filozofske teorije zadnjih dveh stoletij nikakor niso mogle "pokriti", pa če so jo imenovali "Veliki Drugi", "bit", "objekt" ali kakorkoli že) predvsem lajšanje "civilizirane" vesti pred njeno resnično rasistično "naravo". Prava vest človeštva je korenski problem civilizacije, človek sam, materializacija te vesti, antropologija, pa je izvzeta iz izobraževalnih sistemov.

Problem človeka v obliki Drugega je problem nadaljnjih desetletij življenja na tem planetu, saj se očitno začneja konflikti med polikulturalno toleranco in zaraščenim grmovjem manjših ali večjih izključujočih se razizmov.

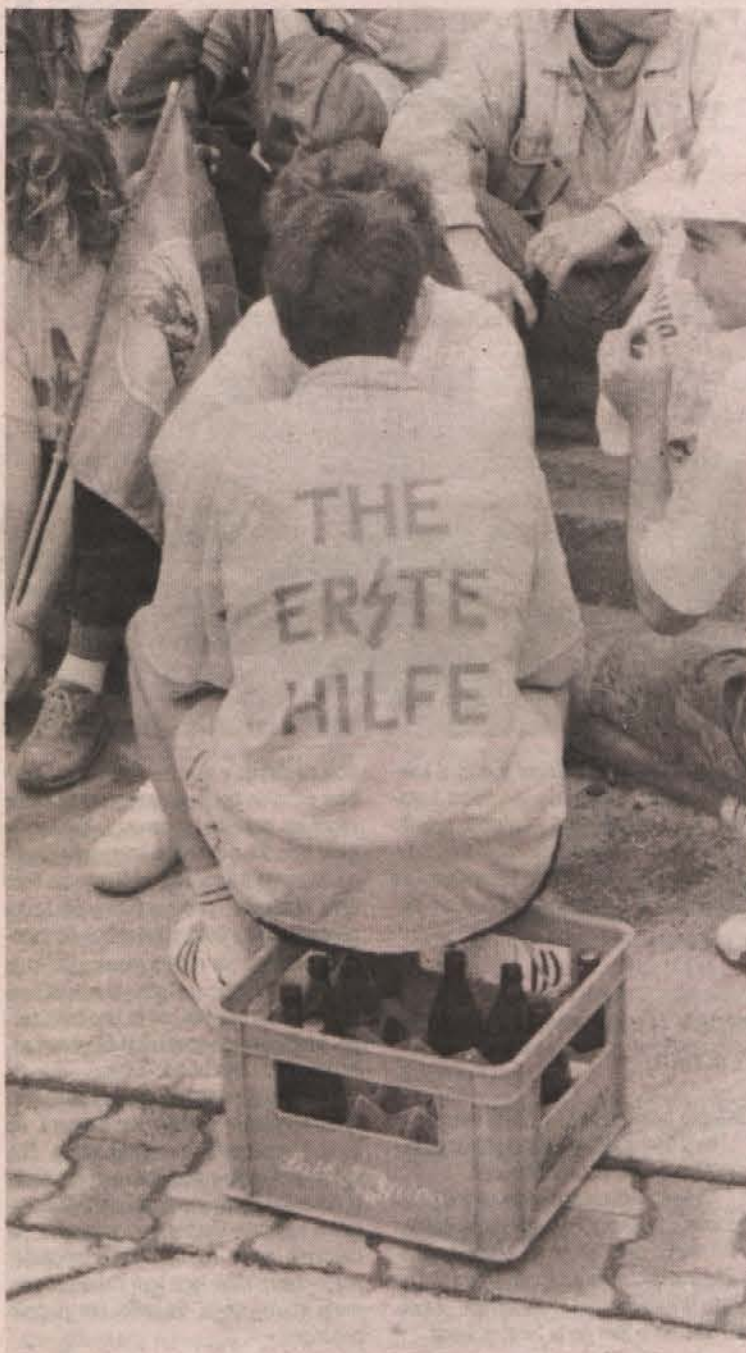
Ceprav je res, da se je v praktično vse razvite šolske sisteme na svetu prebilo nekakšno vzdušje tolerance, permisivnosti in vzpodbujanja ustvarjalnih potencialov, pa so šolski sistemi (in filozofije) vehementno zaobšli realne humanistične probleme dobe. Ne vem, če se na kateremkoli nivoju obveznega ali prostovoljnega šolanja v razvitem svetu katerakoli učna vsebina ukvarja z raznolikostjo človeških skupnosti, obenem pa sem prepričan, da se je pouk biologije in (vsaj) geografije v zadnjih dvajsetih letih temeljito osredotočil na razumevanje ekološkega ravnovesja. Konec

koncev je stalna skrb za ekologijo prav v tem trenutku kulminirala s konferenco v RIU. Ali si predstavljate, da bi OZN organizirala svetovni kongres z antropološko tematiko, na katerem bi državni voditelji poslušali predavanja eminentnih antropologov o neprecenljivi vrednosti mikrokultur, ki jih uničujejo buldožerji "civilizacijskega" napredka? Žal je človek "zoon politikon" - vsa mednarodna politična dejavnost, potemtakem temelji na popolnem humanizmu par excellence. Politika in humanizem, človekoljubje, rezervirano samo za "naše"!

Poglejmo si samo "naš evropski" odnos do bosanskih beguncev. Slovenci v splošnem sprejemajo te "uboge pare" z izrazito ambivalentnimi občutki - po eni strani emocionalno (češ, ljudem v nesreči je treba pomagati), s čustvi, pomešanimi z evidentnim občutkom krivde, s katerim se je v zadnjih mesecih soočil prav vsak prebivalec Slovenije, po drugi strani pa s ksenofobičnim občutkom strahu pred vdorom "tujih barbarov", ki jih moramo preživet v "našimi" lastnimi "skromnimi sredstvi". Ali bi lahko na ta "začasni obisk tujcev" pogledali tudi z drugega, polikulturalnega zornega kota? Kaj, če bi desetstisoči beguncev po kakšni zamotani niti usode ostali tukaj? Ne moremo vedeti, s kakšnimi sadovi bi nas "obdaril" tak sprejem nove populacije, gotovo pa bi bilo zapiranje meja (vsaj) moralno katastrofalno. Z "odprtostjo" se pravzaprav oddaljuje od Evrope - hvalabogu, od Evrope z njenim ekstremnim strahom pred tujci, od "nove" Evrope kot tipičnega obrambnega imperija, obdanega z bodečo žico civilizirane arogance brisanja razlik. Ni namreč videti nobenih razlogov, da se njihove prisotnosti ne bi mogli razveseliti. Prvič, nahraniti je treba nekaj desetstisoč ust in obleči ter oskrbeti populacijo srednjevelikega mesta, kar pomeni, da je "trg" za našo kmetijsko, tekstilno in še kakšno proizvodnjo prišel k nam kar sam (v nekaj letih pa bi se lahko ta potencial vključil v morebitni galopirajoč razvoj novega investicijskega cikla). Drugič, na Slovenskem bi bilo treba zgraditi nova stanovanja in infrastrukturne objekte, kar bi dalo novega zagona gradbeništvu (pa še tujina bi za ljubi sodelovala pri financiranju). Načet bi bil pa še tretji problem, problem sedanega agresivnega nastopa Cerkve, ki bi bila soočena s "konkurenco", z upoštevanjem vredno muslimansko skupnostjo in ne bi več imela monopola nad skrbjo za človeške duše (Slovenci pa bi hočeš nočeš morali spoznati, kakšen "bav-bav" je islam v resnici). O "novi, sveži krvi" in rešitvi natalitetnega problema na Slovenskem pa seveda nima smisla govoriti, dodati je treba le še, da bi sedanja "enoumna" kultura brez resnih historičnih korenin ("blutundbodnovsko deželoljubje" seveda nima nič skupnega s kulturno tradicijo tega prostora, ki je dejanski most med (srednje)evropskim individualizmom in slovansko kolektivistično dušo) postala nekaj veliko bolj prebavljivega - po nekaj generacijah pa bi se prišli itak jezikovno utopili v slovenskem govornem področju - podobno kot se je zgodilo z Uskoki pred petimi stoletji (ki so, in o tem zgodovina vse prerada molči, našo deželo v veliki meri - tudi kulturno - obogatili in ojačali).

Hja, preveč lepo, da bi bilo res, kajti "deklarirana" polikulturalnost je le milni mehurček, ki nastane ob pranju umazanije (s krvavih rok) rasistično utemeljene civilizacije. Brez antropologije v šolskih programih bo človeštvo pač še naprej obsojeno na "solze, znoj in kri".

Rajko Muršič

KATEDRA: Kdo je Slavko Gaber? Minister? Profesor? Od kod prihaja in kam gre?

Gaber: Rojen sem leta 1958 v Ljubljani. Mladost, do vključno osemnajstega leta, sem preživel v Celju. Po končani gimnaziji sem vpisal FSPN, kjer sem študiral sociologijo. Tako sem tudi prišel do poklica - kot profesor sociologije. V času študija na FSPN pa sem vzporedno študiral tudi filozofijo, tega študija pa nisem končal, čeprav sem naredil vse izpite. Odločil sem se namreč za magistriraj na sociologiji, kar je pripeljalo tudi do mojega doktorata. Delovno dobo sem začel polniti na gimnaziji v Škofji Loki, zadnja tri leta pa predavam na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. V doktoratu, na katerega sem se pripravljajal deloma tudi v Angliji, se ukvarjam z mejami demokracije. Toliko o tem od kod, kam grem.

KATEDRA: Razpeti ste med dve polji: med znanost in politiko. Ste strokovnjak za šolsko polje in volilne sisteme. Kako lahko to uskladite?

Gaber: Ljudje smo po naravi razprta bitja. Res je, da sem se precej intenzivno ukvarjal z volilnimi sistemi, toda to sem več ali manj počel kot hobi. V svojem ukvarjanju s problemi meja demokracije sem namreč trčil tudi ob ta problem. Ker pa je bil v Sloveniji razmeroma slabo obdelan, sem se mu nekoliko intenzivneje posvetil. Kar se pa tiče šole, sem v njej dejansko prebil skoraj vse življenje. Mesto, na katerem sem sedaj, je dejansko prvo delo izven šole, ki ga opravljam. Toda kljub ministrskemu delu sem se odločil, da se od šole ne bom poslovil. Še naprej mislim predavati, dve uri tedensko. Da pa prehitim morebitne namige, zakaj to počnem, moram takoj povedati, da nameravam plačilo za svojo predavateljsko dejavnost nameniti v nek sklad, ki bo namenjen ali subvencioniranju študentske prehrane ali pa za štipendiranje. Kot sem že povedal, se vse moje življenje vrti okrog šol. Končal sem pedagoško gimnazijo, kar že kaže neko mojo afiniteto, predaval sem na gimnaziji. Sem pa tudi deloval v šolskem polju.

KATEDRA: Ali ste profesionalci v politiki in ljubitelji v znanosti, ali pa ste morda znanstvenik, ki se ljubiteljsko ukvarja z politiko?

Gaber: Obe stvari sta preveč resni, da bi lahko bili obravnavani kot hobi.

KATEDRA: Kako torej obvladati razprtost med dve polji, od katerih vsako zase terja čleaga človeka?

Gaber: Menim, da imam v sebi akumuliranega toliko različnega vedenja, da lahko kvalitetno predavam. Po drugi strani pa se tudi na svojem sedanjem delovnem mestu ukvarjam s šolo. V svojem delu se bom naslanjal na celo vrsto projektnih skupin, ki teoretično osmišljajo in dopolnjujejo tisto, s čimer se dejansko že leta ukvarjam. Priznavam pa, da seveda kljub povedanemu gre za nekakšno razprtost med dve polji. Eden izmed ključnih razlogov, da sem se odločil za to, da tedensko odpredavam nekaj ur, je tudi v tem, da enostavno želim preko tega dela vzpostaviti tudi nekakšno distanco do svojega ministrskega posla. Na takšen način prihajam v neposreden stik s tistimi, ki bodo jutri učili. Ta razprtost, o kateri govorimo, je nujna in se pojavlja tudi na drugem nivoju. Samo delo v ministristvu smo si zorganizirali tako, da nam ostaja prostor tudi za ukvarjanje s teorijo, kar nam omogoča, da tudi teoretično osmislimo svojo vsakodnevno dejavnost.

O spornem povišanju plač: Nobenega dvoma ni, da je to uspeh. Uspeh z vidika filozofije, ki me vodi, da v tej vladi sploh sedim.

KATEDRA: Kje je slovensko šolstvo danes? Ali papirat tigr, kot je bile bil imenovan socialistični šolski projekt, še straši med šolskimi klopki?

Gaber: Papirati tigr je segel tako globoko, da ga je nemogoče kar tako izbrisati. Pred kratkim so bili pri meni novinarji nekega nemškega radia, ki jih je zanimalo isto. Odgovoril sem jim, da

Dr. SLAVKO GABER,
MINISTER ZA ŠOLSTVO

KROTILEC PAPIRNATEGA TIGRA

Stolček ministra za šolstvo je bil vsaj za ex ministra Vencija katapult, ki ga je ob revoltu dijakov grozil brez povratnice izstreliti v nebo. Danes na njegovem nemirnem mestu sedi Slavko Gaber. Če bi nekdanji šef vlade Peterle imel v tej deželi večjo težo, bi še sveža vlada letela v nebo zaradi povišanja plač v Gabrovem resorju.

v našem prostoru odpor proti socialističnemu projektu šolstva ni stvar, ki bi se začela šele s prvimi volitvami. V tem prostoru se je namreč to dogajalo kot proces skozi leta. Ob veliki pomoči takratnih šolskih organov in strokovne javnosti se je marsikaj naredilo še v času uradnega trajanja socializma. Tako se ni bilo potrebno na novo spomniti, na primer, da STM ne spada na šole, da pa je potrebno v šolah najti mesto za neka temeljna vedenja o religijah. Vse te stvari so bile debatirane v krogih šolskega polja in seveda še posebej ob vodenju Vike Potočnik in kasneje še Romana Lavtarja v Slovenj Gradcu. Očitno je, da mi ne ščartamo iz ničle, res pa je tudi, da se z doseženim stanjem nikakor ne smemo zadovoljiti.

KATEDRA: Kje smo v primerjavi s svetom?

Gaber: Po nekaterih testih smo tam,

KATEDRA: Kje je največ še neopravljenega dela?

Gaber: Največji del simpatičnega nereda, ki ga je potrebno urediti, se nahaja v področju zakonodaje in generalnega osmišljanja.

KATEDRA: Kakšna je vaša vizija šolstva? Kje so nastavki za razvoj?

Gaber: Poudarek je na javnih laičnih šolah. Moja velika želja pa je, da se nekaj naredi tudi na kombinaciji javnega laičnega šolstva in visokokvalitetnih nestranskih storitev za nekatere posameznike. Tretja komponenta pa bi bile zasebne šole, ki pa bi bile namenjene majhnemu številu zainteresiranih. Te

O usedlini usmerjenega izobraževanja: Papirati tigr je segel tako globoko, da ga je nemogoče kar tako izbrisati.

kjer so ZDA, torej nikakor v družbi kakšne Koreje. Menim, da je večina korakov, ki so bili narejeni v šolstvu, pravih. In če se že gibljemo na ravni korakov, potrebno jih je narediti le še tretjino - če primerjam s prehojeno potjo - da do-

šole nastajajo v vseh normalnih državah brez državne podpore, saj so namenjene relativno ozkemu segmentu. Takšen je grob oris. Ko govorim o konceptu javnega laičnega šolstva ne mislim le na šolo brez konfesije, pač pa tudi - če že ne predvsem - na šolo, v katero ne bo vstopala politika. Ne rečem ideologija, ki jo razumem v njenem strukturalističnem pomenu, ker menim, da bi bilo to iluzorno. Ideologije so namreč v šolstvu vedno bile in vedno bodo.

Naslednji nastavek je poskus liberalizacije vpisnih politik, kar pomeni, da želimo omogočiti čim lažji vstop čim večjemu številu v različne nivoje in smeri šolanja. To pomeni, da država omogoča različne študije, ne garantira pa delovnih mest. To, da država predpiše, koliko česa rabi, in v tem oziru programira izbiro, se je izkazalo kot popoln nesmisel.

Kot sem že povedal, je potrebno stvari postaviti konceptualno tudi na nivoju zakonodaje. Prva košarica zakonov, ki uokvirjajo polje univerze, je že precej daleč usklajena. Točnega datuma sprejema te zakonodaje pa ne morem napovedati, ker meljejo skupščinski mlini še počasneje od naših vladnih. Generalije so pa te: ločimo univerzitetni študij, ki bo strožji, tako z ozirom na zahteve do študentov kot tudi predavateljskega kadra, ter visokošolski, kjer bodo ti standardi nekoliko nižji. Glavni moto take zastavitve je narediti kar najširšo izbiro, narediti šole dostopne kar najširšemu številu državljanov. Rezon pa je preprost. Prostor naše države potrebuje namreč kar največ visoko izobraženih ljudi. Naš cilj je, da pripravimo klimo, ki bo dala možnost, da se čim več ljudi ustavlja na nekem določenem nivoju izobraževanja z državo prisilo. Da pa bi bilo dobljeno znanje preverljivo, bomo ob elementih programskosti, ki naddoločajo celotno šolanje, vzpostavili tudi elemente eksternosti, zunanega preverjanja. To pa bi ob razbremenjevanju učencev, še posebej tistih v nižjih razredih, dalo sistem, preko katerega bi lahko spremljali kvaliteto šolanja. To pa

kolektivni pogodbi morali izplačati. Če bi bile plače na potrebnih višini prejšni mesec, bi povečanje znašalo le 9 %. Spreneveda se tisti, ki trdi, da je vlada naredila nekaj čudnega. Naredila je namreč zgolj to, kar je po mehanizmu morala. Še posebej pa se spreneveda tisti, ki so te sklepe sprejeli prej in jih dali skupščini v sprejem. Sedaj delamo na tem, da dogovorimo novo kolektivno pogodbo, nov socialni pakt. Izhajamo namreč iz pozicije, da se država mora držati sprejetih obveznosti, saj lahko le tako zahteva, da tudi drugi ravnajo pravno.

KATEDRA: Povečanje plač učiteljem gre torej pripisati obveznosti iz kolektivne pogodbe, naravnosti vlade, da se svojih obveznosti poskuša držati, ter generalni naravnosti, ki razume investicijo v šolstvo kot dobro investicijo za prihodnost. Kako pa potem lahko razumemo odstavitev generalnega sekretarja vlade, ki bi - če sodimo po govoricah - naj vladi podtaknil gnilo jajce povišanja plač?

Gaber: O zamenjavi bi morali povprašati predsednika vlade. Menim, da bo v teh dneh izšel komunike, ki bo podrobneje obrazložil zamenjavo.

O zapuščini predhodnika: Nehvaležno je govoriti o predhodniku.

bi se lahko uporabljalo tudi v stimulativen namene.

KATEDRA: Kako je s širjenjem programov na mariborski univerzi?

Gaber: Poznana so mi razmišljanja, da bi naj iz Pedagoška fakultete nastale tri fakultete, med njimi tudi filozofska. Vendar pa ta razmišljanja še niso pripe-

KATEDRA: Ko smo se dogovarjali za razgovor, so bila zahtevana vprašanja vnaprej...

Gaber: Kot vidite, odgovarjam brez lista pred sabo. Za vprašanja vnaprej pa prosim zato, ker novinarje pogosto zanimajo kakšne specifične podrobnosti. Tako je nazadnje bil pri meni novinar Primorskih novic, ki ga je zanimalo število naših otrok, ki se šolajo v Italiji, ter kakšen je delež italijanskih otrok v naših šolah. Take stvari je nemogoče imeti v glavi, in če nočem blefirati, in tega ne želim, se skupaj z našimi službami pripravim na razgovor.

KATEDRA: Kako se v vašem resorju srečujete s problemom beguncem?

Gaber: Problem je enormen. Težava pa je še toliko večja, ker se je ta problem pojavil sedaj, ko sami zaključujemo svoje šolsko leto. Kolikšno delo v tem času zasipa ministristvo, si kdo od zunaj težko predstavlja. Tudi zase moram priznati, da tega nisem vedel. Problem je po svoji naravi neobvladljiv. Trenutno se pripravljajo poskus akomodiranja tega preko poletja. Zaposlitev otrok v centrih ostaja odprt problem, ki se ga je potrebno lotiti. Na to, kaj bo v jeseni, pa vam ne bi hotel sedaj na hitro odgovoriti, ker se preveč resno pripravljamo, da ta problem nekako rešimo. Lahko rečem le to, da bomo poskušali kombinirati več načinov učenja in zaposlovanja otrok, tudi z učitelji begunci, ter preko sodelovanja pristojnega ministristva v BiH.

KATEDRA: Kdaj?

Gaber: Sam nikdar ne bi pristal na kandidaturu, če ne bi bilo mnenje čleaga šolskega polja, da je koristno, če pristanim na kandidaturu. Ta skupina se je namreč že celo vrsto let ukvarjala s teoretskim delom v šolskem področju. Tako da ni bilo potrebno izumljati ničesar novega, pač pa zgolj navezati na to, kar se je skozi leta že delalo in obstoječe zamisliti udejanjiti. Moj osebni desir ni biti minister. Sem minister, ker je desir skupine za šolsko polje, kot tudi mene samega, da naredimo nekaj potez, od katerih pa nobena ni revolucionarna, ki bi omogočile kvalitetno izpolnitev šolskega polja. Te poteze bi naj šolo postavile na trdna tla in jo tako stabilizirale za daljše obdobje. Kako dolgo ostati? To je bilo eno izmed prvih vprašanj, ki sem si jih zastavil ob svoji kandidaturi. Tu ostajam, dokler se pač ne izteče projekt, ki me je sem pripeljal.

Silvo Zapečnik

Katedra 4

ŠTUK je nekoč pomenil **Študentska komuna**, ustanovljena s strani bivše UK ZSMS, Univerze in še koga. Po političnih pretumbacijah in razpadu UK ZSMS je dvorano maja 1991 prevzela novoustanovljena študentska organizacija. Dvorana je bila, z manjšimi izjemami, zaprta vse do konca leta in še čez.

SEJANJE

V dolgotrajnih porodnih krčih je Študentska organizacija v Mariboru (ŠOUM), na prvem zasedanju novoizvoljenega Študentskega parlamenta dne 13. 11. 1991 osnovala štiričlansko parlamentarno komisijo, ki naj bi raziskala delovanje ŠTUKa, MARŠa in KATEDRE. V njej so sedeli *Slavko Zapečnik*, *Borut Ambrožič*, *Sergej Rinc* in *Jelka Bahun*. Na naslednjem zasedanju ŠP (študentskega parlamenta) 27. 11. je bilo poročilo te komisije podano, vendar so parlamentarno razpravo zaradi preobsežnosti problematike prestavili na naslednje, tretje zasedanje 18. 12. Takrat so bili sprejeti naslednji sklepi: študentska vlada pripravi predlog reorganizacije ŠTUKa, po katerem bi se naj aktivnosti v okviru ŠTUKa odvijale dalje v okviru ŠOUMa, objavi naj se razpis delovnega mesta vodje ŠTUKa in ponovno vzpostavi delovanje programskega sveta ŠTUKa. Četrto zasedanje študentskega parlamenta 27. 1. 1992 ne prinese novosti, razen 716.000,00 SLT za obnovo in vzpostavitev delovanja ŠTUKa in debate o delovnem mestu direktorja ŠOUMa.

26.2., na petem zasedanju parlamenta, se v zapisniku pod sklepom št. 4 pojavi sledeči stavek: Študentska vlada objavi nov razpis za direktorja ŠOUMa. Takoj za tem sledi predstavitev g. *Mitka Ivanovskega*, kandidata za direktorja, ki že pričakuje odgovor na vprašanje, komu je odgovoren. V sklepu številka 5 se g. Ivanovski že imenuje za vršilca dolžnosti direktorja ŠOUMa za prehodno obdobje, čeprav se je ta prijavil na razpis za programskega vodjo ŠTUKa.

Na istem zasedanju se sestane tudi programski svet ŠTUKa, podan je predlog transformacije študentske komunice. Programski svet sestavljajo: *Uroš Krivec*, študentski minister za kulturo, *Nataša Meznarič*, študentka prorektorice, *Marjan Hribar* in *Igor Jurišič*. V dvorani pa se tačas še zmeraj v glavnem nabira prah.

Osmega aprila sledi šesto zasedanje parlamenta. Gospoda Ivanovskega se, kot direktorja ŠOUMa, sprejme v stalno delovno razmerje. Na seji so navzoči tudi predstavniki radia MARŠ in MARŠeve rock agencije MARA, ki bi naj podali predlog programskega zaporedja dvorane. Vendar je, preden je točka dnevnega reda z omenjeno vsebino prišla na vrsto, ena od poslank parlamenta zaradi "odhoda na avtobus" sejo zapustila. Sklepčnost je tako padla pod mejo štiri-najstih glasov in sejo so zaradi nesklepčnosti prekinili.

Danes dvorana obratuje, poleg že omenjenih srednjih študentskih diskov večerov še v ponedeljek s kino večeri in od 13. 6. dalje tudi ob sobotah z diskoteko. Občasno jo zaseda plesna skupina *Astrid Ussar*. Ostalo pa tema.

ŠOUM zaposluje štiri ljudi. Direktorja Ivanovskega, strokovnega sodelavca za šport *Draga Drevenška*, strokovnega sodelavca za kulturo *Miloša Brankova* in tajnico. Pogodbeno so zaposleni, kot zunanji sodelavci še štirje natakariji za točilnim pultom v dvorani in delavec kinematografov Maribor, ki skrbi za tehnično izvedbo ponedeljkovih kino terminov.

VODSTVO IN FINANCE

Mitko Ivanovski je, kakor sam trdi, zastopnik ŠOUMa v pravnem prometu in vodja dvorane, o kateri, poleg njega, "najbolj" odloča študentska vlada: "Odprt sem za dialog in nove ideje programa dvorane. Pričakujem odziv." Svoje delovno mesto je nastopil 1. 4. 1992, po dvomesečnem dvournem delovnem času. Prejšnjo zaposlitev v turistični agenciji je odjavil in ni v kazenskem po-

STURZFLUG

ŠTUKO-VIZIJE

KDO BO KOGA?

Študentska leta so baje najlepša. Tudi ob sredah. Zato sem se tega dne napotil v študentski diskoteko v bivšo dvorano ŠTUKa. S kolegom sem ob pogovoru držal komaj eno pivo, nakar sva družno sklenila, da noč ob takšni "glasbeno-kulturni" ponudbi raje predčasno zaključiva. Prvi obisk študentske diskoteke na ex ŠTUKu, ki je po letu in več suše ponovno zaživela, se je klavrno končal. Prav tako kot ŠTUK.

stopku, kar je odgovor na poslansko vprašanje enega od študentskih poslancev. Delo vodje ŠTUKa mu predstavlja izziv ustvarjanja nečesa novega. S stanjem v novi službi je bil seznanjen in želi stvari postaviti na pravo mesto. Kot prvo je na ŠTUKu revidiral honorarne pogodbe in finančno plat poslovanja ŠOUMa. Svojo glavno nalogo vidi v zagonu dvorane: "Ne razumem, da so vsi tukaj sedeli leto in pol ter nič storili. Delno to tangira tudi MARŠ, ki je imel dovolj vzvodov, da stvari požene v tek. Ljudje, ki so bili takrat na ŠTUKu nedelavni, so še zmeraj tu. Če bi sam bil na tem položaju lanskega maja ali junija, ne bi stal križem rok. Največja ovira pri delovanju dvorane so ljudje, ki so tukaj delovali že prej. Tako se npr. ob neki novi ideji zmeraj pojavljajo težave zaradi izvedbe in množica drugih izgovorov. Odprava motilnih elementov je v izvajanju."

Financiranje ŠOUMa in s tem dvorane poteka deloma s strani republiškega ministrstva za šolstvo, deset do dvajset tisoč SLT mesečno, 30 do 40 tisoč prihaja s strani občine Maribor, ostalo krijejo sami. Od Sveta univerze za obšolsko dejavnost dogovorjenih 20 odstotkov od nakazila študentskega servisa še niso prejeli. Trenutno finančno stanje ŠOUMa je približno 65.000 tolarjev. V začetku leta iz g. Ivanovskemu neznanega vira pridobljenih 900.000 SLT so deloma potrošili za obnovo dvorane, del pa naložili. Njegov program dela dvorane so odprti termini ob torkih, četrkih in petkih. Pričakuje pomoč MARŠa, KATEDRE, KUDA ŠTUDENT in ostalih.

ALTERNATIVE

Vendar vizija rešitve, ki jo mukoma poskuša izvajati ŠOUM in njen direktor, ni edina. Dolgoletni sodelavec ŠTUKa, g. *Miloš Brankov-Porto*, je oktobra lani podal tri variante zagona dvorane. Po prvi bi dvorana postala zavod, mesto strokovnega delavca za kulturo bi po-

stalo profesionalno in črpalo denar za plačo iz dobička dejavnosti. V tem primeru bi dvorana delovala kot servis za izposojilo opreme in prostorov. Težave s študentskimi domovi, lastnikom dvorane, ki bi se v tej varijanti pojavile, bi reševal preko Univerze, ŠOUMa in študentskega servisa. Druga možnost je po Portovem mnenju navezava s študentskim servisom. Ta bi dvorano vzel v najem in vanjo vložil potrebni kapital, čemur so, zaradi strahu pred privatizacijo, nasprotovali v študentski vladi. Tretjo možno rešitev pa vidi v upravljanju dvorane s strani študentskih domov. G. Brankov trdi, da na nobenega od podanih elaboratov ni dobil odgovora. Sam se najbolj zavzema za opcijo s študentskim servisom, kjer bi predlagal spremembo mesta sodelavca za kulturo v upravitelja dvorane.

Mesto strokovnega sodelavca za kulturo zaseda Brankov že vrsto let, aktiven je tudi pri projektu Štukovizije. Od maja pa do oktobra lani se je nahajal na strokovnem usposabljanju v škotskem Glasgowu. Ob povratku oktobra meseca je našel dvorano prazno. "Zakaj? Vprašajte Demšarja!" (Demšar je predsednik štu-

dentskega parlamenta op.p.) Med šestmesečnim usposabljanjem je njegovo delovno mesto po sklepu UK ZSMS, ("ali nekaj takšnega") mirovalo. Fina varianta. Znanje s področja osvetljevanja, pridobljeno na Škotskem, bo lahko uporabljal pri video projektih Štukovizije, ki obstaja od novembra 1989. V dveh letih in pol je "rasla in pridobivala nove sodelavce. Danes želi študentom nuditi izpeljavo projektov in njihovo distribucijo" v nekaterih še neobstoječe mariborske kabelske televizijske sisteme. Filmografija Štukovizije od novembra 1989 do junija 1992: dvakrat video kasete *Pozdrav brucem*, leta 1990 produkcija *reklamnega video spota o ŠTUKu*, prisotnost na tečaju jahanja na Rogli, ter pilot oddaja v maniri nadrealistov, nikoli javno predvajana.

Program g. Brankova je močna dokapitalizacija dvorane, beri tehnična opremljenost. Po njegovem mnenju bodo po tem programi sami prišli. Dejavnost ŠTUKa je "zamrla, ko je lani, ne vem kdo ("vprašaj Demšarja"), prekinil pogodbo s posojevalcem tonske opreme. V dvorano se ne sme mešati politika, z njo se morajo ukvarjati ljudje, ki to znajo. Študentska vlada se je bala privatizacije študentskih domov, zato ni pristala na predlog študentskega servisa, ki bi po mojem uspel." Kdo ve?

DOGOVARJANJE

Prvi krog razmišljanja o paralizirani študentski dvorani se tukaj sklene. Karikirano stojijo g. Mitko Ivanovski in njegovi (ŠOUM) na eni in g. Miloš Brankov

z njegovimi (ŠS) na drugi strani. Na eni strani neorganizirana in neučinkovita študentska organizacija z velikimi ambicijami brez potrebnih finančnih možnosti, na drugi strani moč kapitala, a zaenkrat brez možnosti za prevzem dvorane. Vmes vozi mogočna univerza, ob strani se smehljajo študentski domovi. Študentje pa hodijo na dnevni pir v kletne luknje. Potrpljenje študentskih domov, lastnika dvorane, in njihovega upravnika g. Slavka Mariniča, pa se bliža koncu: "Dvorano bi lahko Svet študentskih domov za štiri tisoč nemških mark mesečno oddal v najem zunanjemu ponudniku, vendar tega ne želimo. Dvorano smo zgradili mukoma in na račun manjših sob v študentskih domovih, zato naj ostane študentom. Predlagam, da se ob nadaljnjem status quo sestanemo predstavniki ŠOUM, MARŠa, KATEDRE, ŠTUDENTSKEGA SERVISa, UNIVERZE, KUDA ŠTUDENT, AKADEMSKEGA ŠPORTNEGA DRUŠTVA in kar je še akterjev študentskega življenja, ter se brez pogovorov na nož dogovorimo o neki skupni rešitvi."

Pogovori sem, pogovori tja. Vsi se lahko o vsem pogovarjajo, se s kakšno figo za hrbtom tudi kaj dogovorijo, a ostaja neizpodbitno dejstvo, da nihče zgoraj naštetih nima izvedljivega ali za študente zanimivega programa. Kreganje se nadaljuje, občasno vznemirjanje javnosti s to temo tudi, študent pa v sredo še zmeraj nima kam - svojemu žepu primerno. Res se mi zdi bedasto še enkrat napisati tisto o sivem Mariboru. Grem raje na pir. Borut Osonkar

SKLAD DR. FRANCA MUNDE ZA ŠTIPENDIRANJE ŠTUDENTOV V REPUBLIKI SLOVENIJI

RAZPIS ŠTIPENDIJ IZ SKLADA DR. FRANCA MUNDE ZA ŠTIPENDIRANJE ŠTUDENTOV V REPUBLIKI SLOVENIJI

SKUPŠČINA SKLADA RAZPISUJE:

70 ŠTIPENDIJ ZA ŠTUDIJSKO LETO 1992/93

Štipendijo lahko dobijo študenti, ki s svojimi izrazito nadpovprečnimi učnimi rezultati in uspešnim vključevanjem v študijske, strokovne in raziskovalne dejavnosti dokazujejo visoke intelektualne sposobnosti in študijske rezultate.

Štipendije so namenjene potrebam slovenskih univerz, znanosti in kulture. Štipendije lahko dobijo študenti od vključno tretjega (3.) letnika dalje, ki imajo vsaj prav dobro (8) povprečno oceno opravljenih izpitov v preteklem študijskem letu.

Za študijsko leto 1992/93 Skupščina Sklada razpisuje 3 (tri) oblike štipendij:

- celoletna štipendija
- enkratna štipendija za študij na drugih ustanovah
- štipendija za obisk mednarodnih znanstvenih srečanj

I. Kandidati za CELOLETNO ŠTIPENDIJO naj predložijo:

- vlogo za pridobitev štipendije (obr. SPN-1, DZS 8,40)
- potrdilo o dohodkih staršev v bruto znesku v letu 1991
- potrdilo o premoženjskem stanju
- potrdilo o družinski skupnosti
- življenjepis
- potrdilo o opravljenih izpitih z ocenami iz preteklega šolskega leta
- potrdilo o vpisu za šolsko leto 1992/93
- bibliografijo objavljenih del ali potrdilo o sodelovanju pri raziskavah z mnenjem vodje raziskave

- priporočilo vsaj enega pomembnega strokovnjaka s področja študija in raziskovanja

PRIPOROČILO NAJ VSEBUJE TELEPRVINE:

1. Koliko časa in v kakšnem svojstvu pisec priporočila pozna kandidata-kandidatko.
2. Kakšna je za razpis pomembna vsebina kandidatovega-kandidatkinega dela: seminarskih, diplomskih in podobnih del. Kandidatovi posebni in splošni interesi, v kaj se poglablja onkraj obsega študijskih snovi.
3. Ocena kandidatove dejavnosti pri aktivnih oblikah (seminarji, vaje...).
4. Opis in ocena kandidatovih akademskih sposobnosti, ki niso neposredno razvidne iz ocen (prizadevnost, izvirnost, neortodoksost pri postavljanju vprašanj in hipotez, sposobnost, da si pridobiva dodatna znanja ipd.).
5. Opis kandidatovih osebnostnih lastnosti, ki so pomembne za kakovost njegovega akademskega in/ali raziskovalnega dela.
6. Pri prošnjah za udeležbo na mednarodnih znanstvenih srečanjih ali za obisk raziskovalnih (akademičnih) ustanov:
 - a. zakaj je konferenca (ustanova) pomembna, kaj lahko kandidat z udeležbo-obiskom pridobi;
 - b. zakaj je prav kandidat najbolj primeren, da se srečanja udeleži, da obišče ustanovo.

II. Kandidati za ENKRATNE ŠTIPENDIJE za študij na evropskih univerzah in drugih ustanovah naj ob dokumentih iz I. točke predložijo še:

- študijski program
- dokazilo o vrhunski kakovosti ustanove, kamor odhajajo študirat (ali mnenje pomembnega strokovnjaka)
- povabilo ustanove (če ga imajo)
- potrdilo o dodatnih virih financiranja (če ga imajo)

III. Kandidati za štipendije za OBISK MEDNARODNIH ZNANSTVENIH SREČANJ naj ob določitih iz točke I. predložijo še:

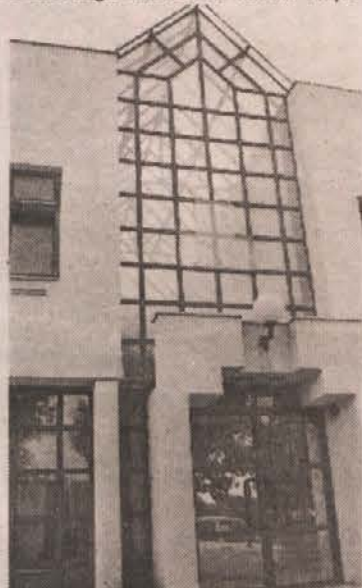
- program srečanja in mnenje o pomenu znanstvenega srečanja za kandidatov študij

Prošnje s prilogami naj kandidati oddajo najkasneje do 30. septembra 1992 na naslov: Univerza v Ljubljani, Sklad dr. Franca Munde, Kongresni trg 12, 61001 Ljubljana, p.p. 362 ali Univerzi v Mariboru, Službi za študentske zadeve, Krekova 2, 62000 Maribor (samo študenti univerze v Mariboru).

O rezultatih razpisa bodo kandidati obveščeni do 20. oktobra 1992. leta.

Ob zaključku razpisa se bo Skupščina Sklada odločila o možnostih ponovnega razpisa enkratnih štipendij in štipendij za obisk mednarodnih znanstvenih srečanj za leto 1993 (konec sebestra).

Ljubljana, 15. 5. 1992
Skupščina Sklada

STIL VODENJA

KAKŠNE SPOSOBNOSTI MORA IMETI
IN RAZVIJATI MANAGER

Managerji najpogosteje delujejo v teamu, ki tvori management podjetja, posebej, če je podjetje večje in kompleksneje organizirano. Pa vendar ima manager tudi v takem podjetju največji vpliv kot individualc. Zato mora imeti vrsto specifičnih lastnosti in sposobnosti, ki se manifestirajo v osebnem stilu, ki ga posameznik razvije v svoji managerski praksi.

Biti uspešen manager pomeni več kot imeti sposobnost zasledovati splošno sprejete smernice in principe podjetja ter izvrševati pet temeljnih funkcij managerskega procesa: *planiranje, organiziranje, kadrovanje, vodenje, kontroliranje*. Potrebne so tudi **specifične sposobnosti, osebne lastnosti in stil vodenja**.

Ko govorimo o sposobnostih, ki jih pričakujemo od managerja, mislimo predvsem na naslednje:

- obvladovanje delovnega procesa v podjetju
- reševanje problemov
- ustno in pisno komuniciranje
- vodenje in usmerjanje podrejenih
- kreiranje in vzdrževanje motivacijskega okolja v podjetju
- organiziranje časa
- predstavljanje podjetja
- občutljivost za dogodke, pomembne za podjetje
- inovativnost
- delegiranje
- obvladovanje čustev itd.

Splet navedenih in drugih osebnih lastnosti managerja-človeka tvori **stil vodenja**. Stil vodenja je kvaliteta, ki ima izreden vpliv na celotno delovanje podjetja, seveda odvisno od pozicije managerja v podjetju. Znano je, da je stil vodenja pomembnih svetovnih managerjev, kot so npr. *Thomas Watson* iz IBM, *Will Durant* iz General Motors in *Charles Steinmetz* iz General Electric, imel takšen vpliv na delovanje njihovih podjetij, da se je na tej osnovi oblikovala celotna podjetniška kultura oz. filozofija kot sklop temeljnih vrednot, ki jih podjetje pri svojem delovanju neprestano zasleduje.

Glede na izredno kompleksnost stilov vodenja je moč okarakterizirati le ekstremne elemente v stilih vodenja, ki pa v praksi ne obstajajo. Gre torej le za modele, ki jih lahko uporabimo za ilustracijo oz. jasnejšo predstavitev te pomembne kvalitete managementa. Navedimo bistvene kvalitete, ki jih vsebujejo posamezni stili vodenja in njihove ekstremne karakteristike:

- **vodenje** v ožjem pomenu besede (leadership) lahko karakterizira *avtoritarnizem* kot en in *participativnost* kot drugi ekstrem

- **odnosi do ljudi** so lahko *hladni* ali *topli*, *površni* ali *globoki*

- **odnos do rizika** sega od ekstreme *popolne dovzetnosti za različne situacije* do *popolnega zavračanja rizika* pri poslovnih odločitvah

- **razreševanje problemov** lahko temelji na *logičnem sklepanju* na temelju poglobljenih analiz ali *izključno* na *znanju na intuicijo*

- **odnos do planiranja** se lahko orientira le na *kratkoročne cilje* in zanemara plan, ali pa teži k *detajno izdelanim dolgoročnim planom*

- **način odločanja** je lahko tak, da odločitve vzbujajo *dvome in nedorečenosti*, lahko pa tudi *jasen in nedvoumen*

- **akcijska naravnost** lahko izhaja iz načela *odlašanja* ("odloži, kar se da odložiti na poznejši čas") ali iz načela *stalne iniciativnosti*.

Kot splošno pravilo pri uvrščanju navedenih ekstremov v učinkovit stil vodenja velja, da je manager uspešen, če uspe uskladiti svoj stil vodenja s podjetniško kulturo in filozofijo - če ju že ni imel priložnosti soustvariti. Izredno pomemben element, ki ga mora manager obvladovati, je **čas**. *Peter Drucker* ga v knjigi *The Effective Executive* postavlja na prvo mesto med elementi, ki jih mora manager obvladovati - je namreč eno najbolj krutih meril za managerjevo uspešnost. Vedno si namreč zastavljamo dve vprašanji: *"Kako dolgo bo trajalo?"* in *"Ali je bilo pravočasno realizirano?"* Čas je najredkejša in najdragocenejša "dobrina", ki jo je nemogoče nadomestiti, si jo izposoditi ali kupiti.

Managerji, ki obvladujejo občutek za čas, so sposobni planirati tako, da ne le **predvidijo posledice preokrajšave časa** pri določenih nalogi, ampak tudi **vnepredvidijo možne nepremostljive ovire**, ki lahko vplivajo na trajanje naloge. To sposobnost imajo, če se zavedajo treh medsebojno povezanih variab, ki jih vsebuje skoraj vsak proces:

1. čas, potreben za **izvedbo procesa**. Determinirajo ga časovni limiti, ki jih zahteva tehnologija procesa. Učinkovit manager se bo izogibal planiranju časa, ki presega zmogljivosti danih tehnoloških, človeških in drugih resursov, potrebnih za izvedbo projekta;

2. čas, potreben za **začetek aktivnosti**. Ta je potreben za pripravo vseh nujnih elementov, da projekt sploh lahko steče. Od tega, kako pravilno je ta čas planiran, je odvisno, koliko bo v izvajanju projekta motenj oz. potrebnih naknadnih sprememb, kar vse negativno vpliva na izrabo časa;

3. čas, potreben za **učenje** in dodaten čas, potreben za **prilagajanje** ljudi in organizacije zahtevam projekta, ki ga na novo izvajamo. Zakonito pravilo je, da opravljamo novo delo na začetku počasneje, kasneje, ko preide v rutino, pa znatno hitreje.

Prav tako pomembno je, da zna manager optimalno razporejati **svoj čas**. Analize časa, ki ga porabijo managerji pri svojem delu, kažejo, da porabljajo čas za številne **aktivnosti** (osebni stiki z zaposlenimi in drugimi, telefonski pogovori, priprava pisnih sporočil, udeležba

na sestankih, potovanja, poslovna kosila ipd.) in **funkcije** (priprava planov in organizacijskih podlag za podjetja, kadrovanje ključnih pozicij v podjetju, vodenje izobraževalnih procesov, kontroliranje posameznih funkcij, priprava poročil o poslovanju, samoizobraževanje itd.). Pri tako širokem sklopu aktivnosti in funkcij mora manager narediti analizo svojega časa, tako da beleži porabljeni čas za posamezne aktivnosti v določenem obdobju (tednu ali mesecu). Na osnovi te analize si lahko pripravi časovni plan, ki mu bo omogočal znatno racionalnejšo izrabo časa, kot če bi jo prepustil stihiji.

Tretji element, ki determinira uspešnost managerja, je njegova **sposobnost delegiranja**. Delegiranje lahko definiramo kot proces predajanja posameznih nalog vključno s pristojnostmi na podrejene. Delegiranje odpira managerjem nešteto priložnosti za bolj učinkovito delovanje. S prenosom nalog na podrejene si manager zagotavlja več časa za kreativno delo, po drugi strani pa si podrejeni pridobijo nova znanja in možnosti pokazati svoje sposobnosti.

Ključno vprašanje pri delegiranju je, kaj delegirati in kaj opraviti sam. Koristno vodilo pri razrešitvi te dileme je lahko, da morajo naloge, ki jih delegiramo, nujno vsebovati elemente razvoja za tistega, ki mu nalogo poverimo. S poveritvijo naloge ne smemo nikogar kaznovati ali mu jo poveriti zato, da se razbremenimo neprijetnega opravila. Potrebno je tudi delegirati čimveč nalog, ki niso neposredno v funkciji managementa ali predstavljajo za managerja rutinski posel. Delegiranje pa je zahteven proces, saj se manager pri njem srečuje s številnimi vprašanji, ki ga od njega odražajo: ali bo podrejeni uspešno opravil nalogo, ali si bo z uspešno opravljenjo naloge pridobil močnejšo pozicijo na račun managerja, ali bo manager s tem, da neko nalogo delegira, v očeh podrejenih obveljal za lenega ali nesposobnega ipd.

Za uspešno delegiranje in v izogib navedenim dilemam je treba:

- nalogo **jasno definirati**; cilji, roki in pristojnosti ter odgovornost morajo biti določeni vnaprej
- naloga mora biti **primerna** za podrejenega, njena zahtevnost ne sme presežati pričakovanih sposobnosti podrejenega ali gornjih limitov, ki jih določa njegovo delovno mesto
- sprejetje delegirane naloge mora temeljiti na **prostovoljni odločitvi** podrejenega, saj taka naloga ne sme biti njegov redni delokrog
- manager mora biti **razpoložljiv** za dajanje nasvetov in smernic, posebej če je naloga za podrejenega razvojni izziv
- manager ne sme pozabiti, da je **sam odgovoren** za nalogo, vendar mora podrejenemu, ki mu jo je poveril, omogočiti manevrski prostor za samostojno sprejemanje odločitev.

Za konec naj omenim še element, ki je za managerja izredno pomemben in s katerim se v vsakdanjem delu najpogosteje srečujejo - to je **stres**. Pri obvladovanju tega elementa se manager nahaja v dvojni vlogi - minimalizira negativne učinke stresa pri sebi in v svojem okolju. S svojim delovanjem lahko bistveno prispeva k minimaliziranju stresnih situacij pri podrejenih, tako da se izogiba konfliktnim načinom vodenja ter nejasnim odločitvam in navodilom. Bistveno lahko prispeva k stabilnemu okolju v podjetju s sprejemanjem dejstva o nujnosti stalnega prilagajanja okolju in izogibanja revolucionarnim spremembam. Pri obvladovanju lastnega stresa mora poznati limite svojih zmogljivosti, skrbeti za telesno kondicijo, obogatiti svoje življenje še s kako aktivnostjo v prostem času, ki ga tako okupira, da popolnoma pozabi na managerske obveznosti, ter si vzeti čas, da se ozre naokoli, od časa do časa pa tudi na svoje delo z distance in si tako opredeli lastne vrednote, ki mu bodo vodilo tudi pri vsakdanjem managerskem delu.

Bojan Praznik

TECHNOFILILIJA

PRIPOMBA K ČLANKU
ZNANSTVENOFILILIJA ERIKE REPOVŽ
IZ APRILSKE ŠTEVILKE KATEDRE

Avtorica je prijazno zapisala, da se prišteva v množico tistih, ki imajo probleme že z obvladovanjem navadnega PC-ja in ohromijo že ob misli na michelangel, tako da bo prav, če priznam, da sem bil prelen, da bi se trudil z DOS-om in sem zadovoljen mali MacUser (trenutno delam s Classicom 4/40 pod MultiFinderjem 6.04 in čakam na notesnika PowerBook 100 in prihod Systema 7.02, če pa bi si lahko privoščil, bi naredil še **Next Step**, čeprav bi to pomenilo tudi srečanje z Unixom), sem pa nekoč malce delal z VAX-i. Superračunalnikom torej nisem dosti bližji od nje. Zdi se mi tudi prav simpatično, da je članek napisala in da mu je Katedra dala prostor. Še bolj bi bil vesel, če bi bilo takih člankov več. Se pa dovolj močno ne strinjam, da menim, da je vreden pripombe.

Najprej, zdi se mi, da je računalnik, velik ali majhen ali zelo velik, le orodje, ki olajša ali omogoči neko delo. Ob tveganju, da sem staromodni, bi rekel, da računalnik ni znanost, lahko pa je močno orodje, statusni simbol ali celo spreminjevalec sveta, kot je bil pred časom avto. Znanost je, kolikor razumem, spoštljiv pogovor neke kulture z naravo. Rad verjamem, da marsikje, in tudi tod naokoli, najdeš odpor in strah pred znanostjo, in da ta preprosta ali kompleksna čustva včasih izbruhnejo v odporu

proti kakšni izpostavljeni, dragi ali ekološko sporni tehnikaliji, kot je kak drag računalnik, ciklotron ali jedrska elektrarna. Po drugi strani pa sem prepričan, da najdeš na svetu dosti ljubimcev velike, drage in seksi tehnologije, ki se jim včasih ne zdi za malo, da bi kak odpor proti sporni tehnikaliji zvlekli na šafot kot strah pred znanostjo.

Spotoma naj pripomnim, da je IJS - se pravi Štefan, kolikor mi je znano, bolj prostor tehnologije kot znanosti.

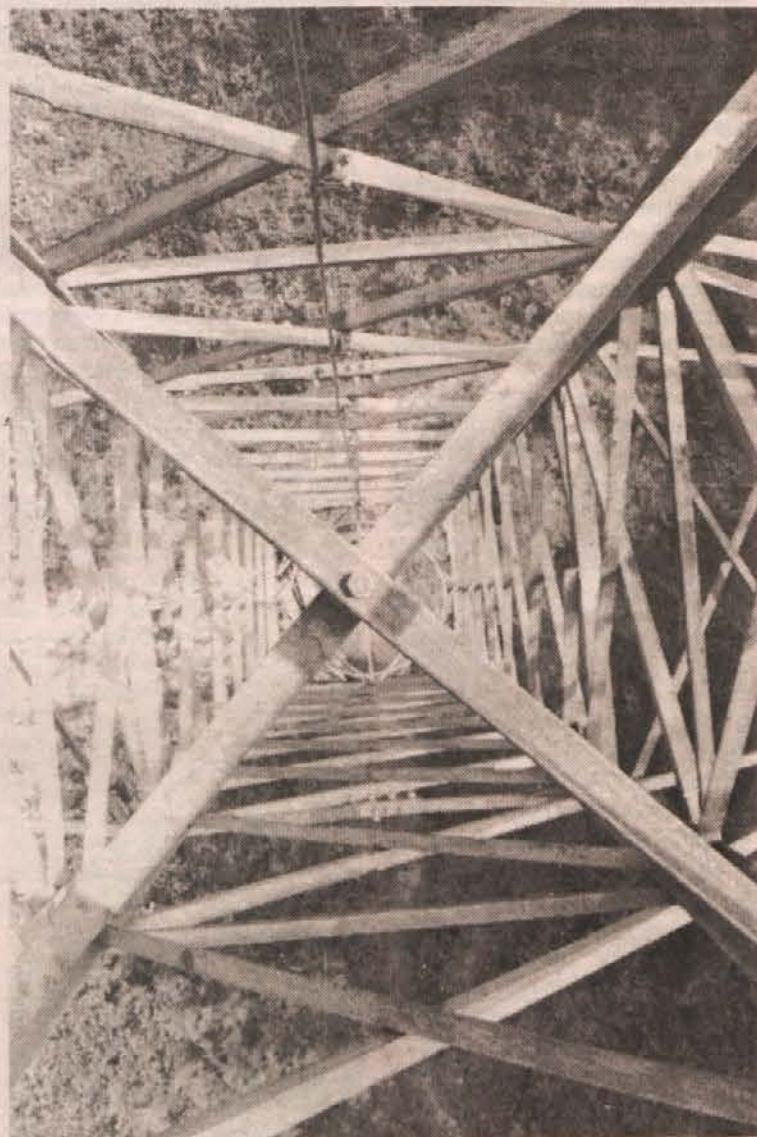
Kolikor sem videl - in kolikor se še spomnim - je bila debata okoli supra predvsem vprašanje preferenc ob omejenih sredstvih, tekmece pa sta bila optično omrežje za prenos podatkov in nova generacija delovnih postaj. Morda je bil kot opcija v igri tudi stroj s paralelnim procesiranjem.

Tako omrežje kot delovne postaje so praktično bazično orodje. In ker sem že zgoraj omenil, kako super bi bilo imeti NEXT-a, naj pripomnim, da je stala osnovna NEXT-ova delovna postaja lanske jeseni 4000 dolarjev, tako da bi za ceno onega sicer zelo seksi supra praktično ves tisti del slovenskega ljudstva, ki potrebuje hitro računalniško podporo, lahko naredil **naslednji korak**. In Slovenija ne bi bila več le PC Country.

Verjamem, da bi bile posledice plazu NEXT-ov v dolino šentflorjansko lahko prav blagodejne, in da bi se jih kar čutilo. Resnično mislim, da DOS - niti z windows - ni čisto zdrav za nacio, in da Mac in Next vnašata prijaznejšega duha. Slovenija kot NEXT Country - to bi bilo skoraj še malo boljše od članstva v Združenih narodih.

Teh socioloških posledic pri supru res ne vidim, zdi pa se, da je bil itak namenjen za bolj tehnološke, torej profitne raziskave. Če je veliki hitri hudič res potreben, bi najbrž plačal sam zase, in vprašanje preferenc je akademsko.

Samo Resnik

Katedra 6

RADIO MARIBOR

MM1 90,4 in 93,1 MHz 5.40—19.00

MM2 102,8 MHz 0.00—24.00 Ilichova 33, 62000 Maribor

Izrek barona De Coubertina "važno je sodelovati..." je že dodobra obrabljen, pa tudi dandanašnji, v času popolne profesionalizacije športa, ne velja več. Zato pa velja pravilo, naj gredo na velike športne prireditve le dobro pripravljeni in vrhunski športniki. Da je ta trditev zelo umestna, nam je nazorno prikazal olimpijski smuk v Albertvillu, ko je nekaj "ek-sotov" prav pošteno zarilo v francoski sneg, si pri tem polomilo noge in se sploh poškodovale. Seveda pa je treba biti pri izbiri potnikov na velike športne prireditve objektivni in pošten.

Okoli potnikov na Olimpijske igre v Barceloni je v slovenskih medijih veliko že bilo in tudi še bo napisanega. To je vendarle športni dogodek, ki se zgodi le vsaka štiri leta, kjer se zberejo športniki vsega sveta in kjer je za "one" slabše sodelovanje pomembnejše od samega rezultata, ki ga dosežejo. Ali bomo Slovenci na teh igrah samo zato, da bomo sodelovali in se kazali svetovni javnosti, ali pa bo morda prevladala logika, da naj se pokažemo svetovni javnosti kot majhni, vendar uspešni, bo odvisno od elitne trideseterice slovenskih športnikov, ki bodo na koncu odpotovali v katalonsko prestolnico. Menda pa ni potrebno posebej poudarjati, kateri način prezentacije je učinkovitejši.

Antagonizem med tekmovalnim in rekreacijskim načinom ukvarjanja s športom se zrcali tudi iz dvomljive vrednosti prebliska, ki ga je pred leti zapisal Karlheinz Gieseler: "... ne iščimo ljudi za šport, poiščimo raje šport za človeka." Ta izrek v vsakem pogledu velja za rekreacijo; v modernem, profesionalnem in do kraja skomercializiranem svetu tekmovalnega športa pa velja ravno obratno. Kaj predstavlja ob vsem skupaj študentski šport?

Če razumemo univerzo kot institucijo, kjer se usposablja visoko izobraženi strokovnjaki na praktičnih in predvsem teoretičnih področjih, potem je vsekakor rekreativno ukvarjanje s športom tisto, kar lahko take ljudi duhovno razbremeni in istočasno s tem tudi ohranja pri fizičnih močeh. Seveda pa vsi študenti nimajo enake količine odvečne energije, zato se nekateri, ki je imajo nadpovprečno veliko, ukvarjajo s športom tudi tekmovalno.

Sledi žalostna ugotovitev za bodočo

ŠTUDENSKI ŠPORT

REGI-REGIJA, POZABI!

V Sloveniji sta dve univerzitetni središči, toda ko se sestavljajo študentske reprezentance Slovenije imamo opraviti z reprezentanco ljubljanske univerze, ostali pa lahko samo navijamo!

slovensko inteligenco. Medtem ko je na ljubljanski univerzi še kar solidno poskrbljeno za obštabne aktivnosti na športnem področju, pa je v Mariboru več kot katastrofalno stanje. Skoraj deset tisoč tukajšnjih študentov nima pokritega prostora za telesnokulturno udejstvovanje. Imajo pa shranjeno obljubo iz Republike, da bodo dobili telovadnico, kakor hitro bo denar, denarja ni in ga, realno gledano, še kako leto tudi ne bo. Predmet telesna vzgoja se bo do takrat še moral odvijati, v lepem vremenu na prostem, pozimi pa kakor kdaj. Za obštabne športne dejavnosti pa naj poskrbijo tisti, ki jih zanimajo, sami. Tistih nekaj športnikov, ki se tekmovalno ukvarjajo s kakšnim od športov, pa tako ali tako trenirajo po klubih.

Morda je tudi to eden od razlogov, zakaj je bila omenjena ljubljanska univerza pri včlanjevanju Slovenije v Svetovno združenje univerzitetnih zvez. Posledice so se začele kazati kar kmalu. Na evropsko prvenstvo v orientacijskem teku, ki je bila prva večja mednarodna športna prireditev, kjer je uradno nastopila tudi Slovenska univerzitetna reprezentanca, je odpotovala šestčlanska ljubljanska študentska reprezentanca, ali bolj natančno, študentov ljubljanske univerze. Na mariborski Univerzitetni zvezi so bili nemalo presenečeni, ker niso bili obveščeni, da se sestavlja reprezentanca, predvsem pa, da jih nihče ni povabil na kvalifikacijske tekme. V istih krogih so se pričela ugibanja, kako bi bilo, če bi iz Maribora poslali na svetovno združenje še eno prijavo iz Slovenije in sicer v imenu mariborske univerze...

Ker imajo tudi študenti svojo olimpi-

jado, in sicer Univerzitetne igre, tovrstne rabote povzročajo slab občutek pri vseh, ki ne študirajo ravno v Ljubljani, v centru, kjer se odloča in določa tako rekoč vse, kar je količikaj pomembnega. Sploh pa ni ravno v okvirih fair playa, zapostaviti skoraj deset tisoč mariborskih študentov, med katerimi je prav tako nekaj odličnih športnikov, ki bi lahko prispevali k mednarodni uveljavitvi slovenske študentske populacije. Še zlasti, če pomislimo, da mora vsak tekmovalnik vložiti veliko znoja v dobre rezultate, pri tem pa mu je že vnaprej onemogočeno tekmovali v močnejši, mednarodni konkurenci, je takšno ravnanje republiške univerzitetne zveze vse prej kot sprejemljivo.

Nekaj na tem področju se spreminja in razvija v pozitivno smer, saj sta se dan po koncu predavanja sestali študentski vladi obeh univerzitetnih središč in se pogovorili o prihodnosti študija na obeh slovenskih univerzah ter medsebojnem sodelovanju. Po dolgih letih sta se tudi ponovno, po anleškem vzorcu, pomerila četverca mariborske in ljubljanske univerze v veslaški regati, ki naj bi postala tradicionalna in se bo v prihodnje odvijala dan po koncu predavanja na obeh univerzah.

Letos, na prvi regati, je bila dvokilometerska proga na Dravi za obe posadki enako neugoden teren, vreme je prav tako enako grozilo obema posadkama, motiv in želja po zmagi pa sta bila večja pri mariborskih veslačih, ki so tudi na ta način še enkrat dokazali, da so mariborski študenti po krivici zapostavljeni na športnem področju nasproti svojim ljubljanskim kolegom.

Miro Lenič

RIVALSTVO MARIBOR-LJUBLJANA

BIL JE DERBI

V najvažnejši postranski stvari na svetu so odslikana vsa sovraštva med mestnimi četrtmi, mesti, regijami, narodi in državami. Tako je tudi na relaciji Ljubljana-Maribor in obratno. Višek prvega nogometnega prvenstva Slovenije je bil tradicionalni derbi med SCT Olimpijo in Maribor/Branikom, odigran 6. maja v Ljubljani.

To tekmo lahko gledamo z dveh aspektov. Iz športnega oz. tekmovalnega in navijaškega. Če omenim športni aspekt, potem je treba gledati celotno nogometno sezono, v kateri sta obe moštvi pokazali največ in se zasluženo potegujeta za naslov prvega slovenskega prvaka. Zmagovalec na tej tekmi bi imel veliko prednost za osvojitve naslova. In tako je tudi bilo. Olimpija je zmagala 2:0 in nekaj kol pred koncem ima veliko prednost - če smo realni, je že preključno osvojila prvenstvo. O igri sami se ne da kaj prida povedati. Bila je slaba, predvsem pa so z blede igre razočarali Mariborčani, ki so igrali brez poškodovane Igorja Pozniča, sicer najboljšega strelca prvenstva. Čeprav ni briljirala, je Olimpija prikazala veliko zrelost v igri, kar je plod dolgoletnih izkušenj v 1. zvezni ligi, Mariborčani pa so se v prejšnjih sezonah lovili med 2. in 3. zvezno ligo.

Veliko pa je bilo slišati o nekakšnem tajnem dogovoru, da Olimpija dobi prvenstvo, Maribor pa pokal. V to je težko verjeti, vendar je pri nas vse mogoče.

Pri navijaškem pa so stvari sledeče. Nobena športna panoga ni tako razprostranjena kot nogomet. Zaradi svoje preprostosti pravil in enostavnega načina

igranja (z nogo brcaš žogo) se je zakoreninila v najširšem in predvsem v nižjem sloju prebivalstva. Razvil se je ravno v delavskem razredu sredi 19. stol., ko so si britanski industrialci izmislili to igro, da bi delavci s takšno vrsto rekreacije manj razmišljali o boju za plače in delavske pravice.

V vsej tej preprostosti je nogomet postal reprezentativna panoga v predstavljanju neke države, regije ali pa mesta. V njem je bilo moč zaznati vse politične spremembe, nacionalna sovraštva in podobno. Ravno v nogometu pa se je razvil kult navijanja, nogometne arene spominjajo nekako na rimske arene in gladiatorske borbe, le v sodobnejši obliki oz. kot sodobno gladiatorsko, saj se izmed publike namesto dviganja ali spuščanja palca sliši krič "Zlomi mu nogo!" in podobno. Takšen način navijanja je skušal najti prvirence še v drugih športnih panogah, vendar bolj ali manj uspešno.

Tudi pri nas v Sloveniji je moč zaznati vse te prvine in slabosti modernega gladiatorskega. Dolgoletno rivalstvo Maribora in Ljubljane ter forsiranje Olimpije kot edinega pravega slovenskega predstavnika v zvezni ligi je ustvarilo jezo, predvsem pa željo, da Maribor končno prehit "močvirmike" in prevzame primat. V tem pa se kaže nasprotovanje splošnem centralizmu in favoriziranju Ljubljane, saj se Maribor v številnih primerih tretira kot provinca.

Tako se je na sredinem derbiju iz grl več kot 1.000 Mariborčanov slišalo dosti pikrih na račun Ljubljane, Ljubljancov in centralizma, ki jih seveda na drugih javnih mestih ne morete slišati. Treba je povedati, da znamenita mariborska navijaška skupina *Viole*, o kateri se na veliko, predvsem pa slabo piše, sploh ni prednjačila v takšnem načinu navijanja in kot navijaška skupina sploh ni tako nevarna, čeprav jo hočejo dežurni moralisti očrniti. Dečki se predvsem zabavajo, če pa jih kdo izziva, logično pride do incidenta, saj je to mlada in vroča kri. Pubeci se družijo slabi dve leti in so še dokaj neizkušeni v primerjavi z ostalimi navijaškimi skupinami iz bivše Jugoslavije, pa tudi iz Slovenije - tu mislim na koprsko *Ultras* in ljubljanske *Green Dragonse* - in so po tistem, kar sem videl na sredini tekmi, pravi otroški vrtec.

Koliko so *Viole* "priljubljene", priča policijska dobrodošlica nekaj kilometrov pred Ljubljano, kjer so dobili spremiljo. Naša zvesta policija pa je pozabila na številne zavedne Mariborčane, ki so prišli z osebnimi avtomobili in so prav tako lahko nevarni. Ena pripomba, ki je dokaj velika in gre na račun policije: na koncu tekme so policaji uporabili dvojna merila, tega pa slovenska televizija ni pokazala. Po zadnjem sodniškem živžgu je množica Olimpijinih navijačev (*Dragonsi*) vdrla na igrišče, *Viole* pa so spravili v t.i. policijsko kletko. Ob tem pa je prišlo do masovnega zažiganja mariborskih zastav, policija pa je vse to le mirno gledala. Res je, da so s tem preprečili množični pretep, a nekega reda se je treba držati. Če hočemo v Evropo, potem se moramo držati evropskih norm. Zaradi varnosti igralcev gledalci ne smejo na igrišče - če bi se dosledno držali tega pravila, bi Olimpijo morali kaznovati.

Tako je torej bilo na velikem slovenskem nogometnem derbiju. Vzdušje je bilo enako kot na Balkanu ali v razviti Evropi, saj je nogomet namenjen širokim masam.

Milan Lazarević

PRED PARLAMENTARNIMI
VOLITVAMI

SE PRIBLIŽUJE RAZPAD ČSFR?

Na začetku junija (5. in 6. 6.) bodo na Čehoslovaškem parlamentarne volitve. Predvolilna kampanja je v polnem teku. Volilci se nadvse zabavajo, predstavnike strank, sodelujočih na volitvah, pa vse bolj boli glava. Na Češkem in Slovaškem je registriranih več kot 140 strank in gibanj, še najmanj toliko manjših skupin, iniciativ in malih strank pa si prizadeva za registracijo, s čimer bi postale enakopravni subjekti na politični sceni.

Ob razpisu volitev so bile postavljene nekatere omejitve. Najvažnejši pogoj za sodelovanje na volitvah je tisoč podpisov državljanov, ki ne nasprotujejo obstoju in sodelovanju posamezne stranke na volitvah. Za mnoge stranke je bilo že zbiranje podpisov nepremostljiva ovira. Njihova vodstva zdaj analizirajo bankrot svojih strank in valijo krivdo na vse mogoče, kot da bi bilo res tako težko nabrati 1000 podpisov.

Na volitve se je uspelo prebiti 42 strankam in gibanjem. Nekatere od njih so v bistvu koalicije, tako da je število sodelujočih subjektov v resnici nekoliko višje. Takoj po zaključku prijavljanja strank na volitve je prišlo tudi do prvega škandala: nekatere, v glavnem desne stranke, so protestirale proti sodelovanju Liberalno socialne unije (LSU) na volitvah, ki je še pred začetkom veljave sedanjega volilnega zakona nastala z združitvijo Čehoslovaške socialistične stranke, Kmečke stranke in Zelenih. Argument desnih strank je bil, da LSU ni enoten subjekt, ampak koalicija - ustrezno telo je vseeno dalo prav LSU, ki ji je dovoljeno sodelovati kot enotni stranki.

V čem je problem? Ko so sprejemali novi volilni zakon, so se desne stranke zavedale nevarnosti z leve, kjer mrgoli malih strank, ki so se že prej dogovarjale o sklepanju funkcionalnih koalicij - nevarnost, da dobijo zadostno število glasov za vstop v parlament, je več kot realna. Zaradi tega je desnim strankam uspelo prodreti z omejitvijo najmanj 5 % glasov za posamezno stranko, 7 % za dvostrankarske in 10 za tri ali večstrankarske koalicije.

Novi zakon je stopil v veljavo takoj in kot kaže onemogočil malim strankam sodelovanje na volitvah - ne samo levim, ampak tudi desnim. Število koalicij je minimalno na levi in desnici. Veliko strank je izpadlo iz dirke še pred njenim začetkom. Jasno je, da v predvolilni fazi omejitve minimalnega števila glasov za največje stranke nima pomena, na volitvah pa jim bo samo koristil, saj volilci ne bodo imeli velike izbire. Če bodo sploh šli volit, pa se bodo morali v vsakem primeru odločiti za eno od 42 list.

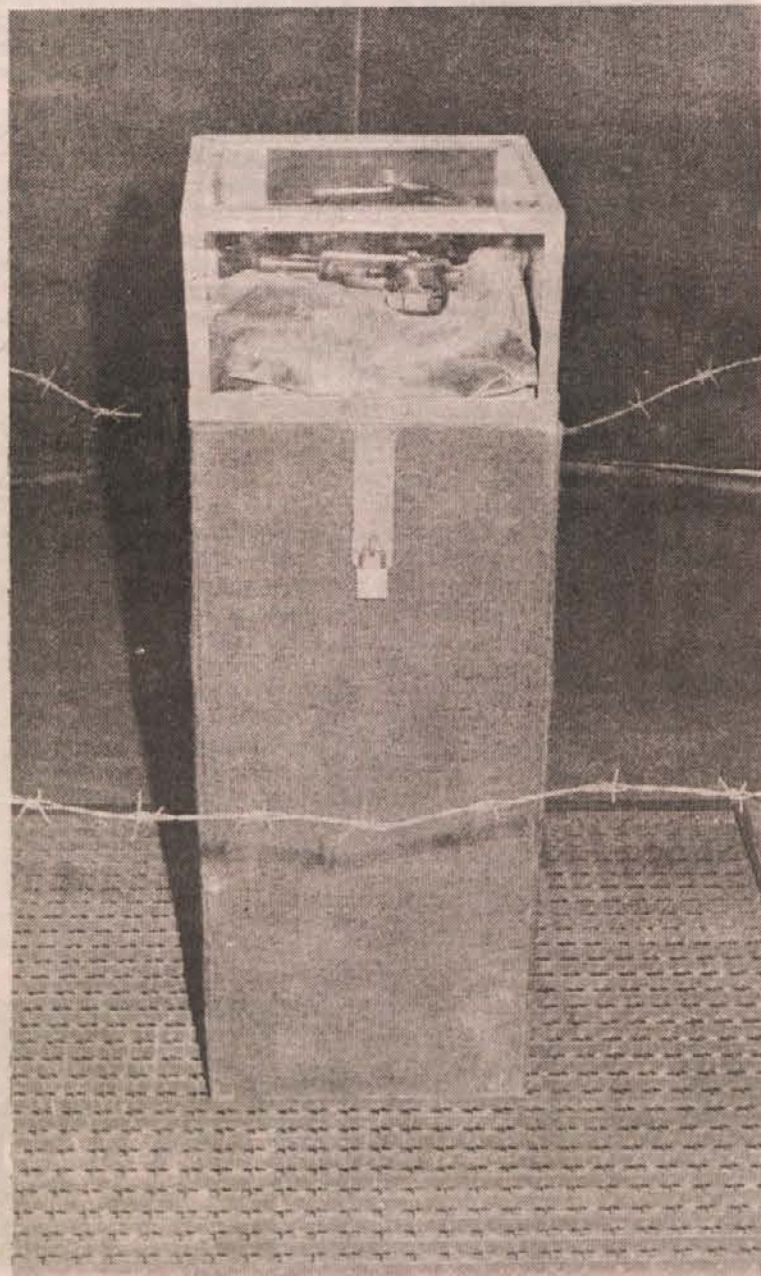
In kakšno je stanje na čehoslovaški politični sceni? Preseneča padanje popularnosti vodilne desne stranke finančnega ministra **Vaclava Klause**, Meščanske demokratične stranke (GDS). Krčevito se drži svojih 20 % z blago tendenco upadanja. Druge desne stranke pa so neke blizu spodnje meje 5 %, podobno tudi levo orientirane (socialdemokrati, komunisti, LSU) in sredinske stranke, ki pa se večinoma nagibajo proti levi. Največ glasov bo kot kaže dobila GDS, vendar ne dovolj, da bi lahko samostojno konstituirala vlado. Možno je, da bodo dovolj močne za se-

stavo vlade stranke leve (razen komunistov, s katerimi noče nihče sodelovati). Na Slovaškem je stanje še bolj komplicirano. Najmočnejše so nacionalistične stranke leve usmeritve, npr. Slovaška nacionalna stranka, Gibanje za demokratično Slovaško bivšega premiera **Vladimirja Mečiarja**. Stranka slovaške narodne enotnosti, Stranka demokratične leve biveših komunistov itd. Zelo močna je tudi Slovaška socialno demokratična stranka, ki si je za predsednika izbrala med Slovaki zelo priljubljenega **Aleksandra Dubčka**. Desne stranke pa kot da sploh ne obstajajo - paradoksalno je, da na Slovaškem trenutno vlada Krščansko demokratično gibanje (vodi ga premier **Jan Črnogurski**), ki nima med ljudmi praktično nobene podpore in ne uživa nikakršnega zaupanja volilcev (po raziskavah javnega mnenja bo dobila kvečjemu minimalnih 5 % glasov).

V primeru, da na Slovaškem zmaga levo nacionalne stranke, bi se vrnili v davno 89. leto - iz socializma preko kapitalizma v socializem z nacionalizmom.

Vse, kar se bo dogajalo s ČSFR, bo torej odvisno od volilnih rezultatov na Češkem. Če bodo zmagale desne stranke, bo federacija razpadla, ker ne bodo hotele sodelovati s slovaško nacionalno levico. Če zmaga center z levico, najbrž prav tako ne bo sodelovanja s Slovaki, saj skoraj vse slovaške stranke složno zagotavljajo, da nočejo dalje s Čehi.

Jiri Svitek

Minilo je nekaj let in v nekaterih bolnišnicah so odkrili AIDS pri otrocih. Epidemiologi so hitro našli izvor epidemije v nekem ruskem strokovnjaku, ki naj bi prinesel virus iz Afrike. Minilo je še nekaj let in novinarka *Ogonjoka* iz Moskve je na konferenci o AIDSu v San Franciscu trdila, da je v mnogih bolnišnicah v SZ kup bolnikov z AIDSom, le da glasnost še ni toliko napredovala, da bi bolezen uradno priznali.

Minilo je še nekaj let in sprašujemo se, kakšno je stanje v današnji SND - ali res nimajo AIDSa. Poskušali bomo poročati o nekaterih ocenah, ki smo jih dobili s pomočjo novinarjev, tokrat nemških (povzemamo spise Ine-Marie Ruck, *Die Zeit*, marec 1992).

Genadij je prišel po prometni nesreči v bolnišnico, sredi noči pa so ga nenadoma preselili v drugo bolnišnico. Ko se je zjutraj prebudil, je od drugih bolnikov izvedel, da je v posebni bolnišnici za AIDS. Genadij je star 22 let in homoseksualec. HIV pozitiven je že tri leta in ves ta čas je po več mesecev na leto preživel v *Drugi državni bolnišnici za nalezljive bolezni*, ki je na vzhodnem robu Moskve - v bolnišnici je bil vedno, kadar ni imel drugega zavetja. Genadij je sicer inficiran, vendar doslej še ni zbolel. Njegova bolezen je značilna za moške na bolniškem oddelku - v času nastanka članka v *Zeitu* je bilo tam 18 HIV pozitivnih, vsi homoseksualni. Mati je Genadija spodila z doma, ko je izvedela za njegovo homoseksualnost, za lastno stanovanje pa ni imel v Moskvi nobenega upanja. Nekaj tednov je živel pri prijateljih. Včasih je zaslužil nekaj denarja in živel v privatni sobi.

Po sovjetskem Zakonu o profilaksi AIDSa lahko serološko pozitivne osebe prisilno hospitalizirajo zaradi preventivnega opazovanja. Večina jih pride v bolnišnice prostovoljno. Zato sta dva oddelka te vrste v Moskvi postala socialni postaji. Klinike pa so del *Centra za boj proti AIDSu* - ta "boj" pomeni danes obvezno testiranje nosečnic in rizičnih skupin. Od leta 1985 so napravili že več milijonov testov, ne da bi preiskovani za to sploh vedeli. V rizične skupine

AIDS V SKUPNOSTI NEODVISNIH DRŽAV

V prvih letih pandemije so AIDS v bivši SZ tajili, češ da je to bolezen *gnilega Zahoda*, sovjetski državljani pa so ljudje z visokimi etičnimi standardi in se ne ukvarjajo z mamili, niso homoseksualni, prav gotovo pa ne promiskuitetni. Tako je še konec leta 1986 zatrjeval v Gradcu na konferenci Svetovne zdravstvene organizacije sovjetski uradni predstavnik. Navzoči smo se tem stališčem sicer na tihem posmehovali, rekli pa nismo nič.

uvrščajo poleg homoseksualcev tudi narkomane - intravenske, pa tudi druge, npr. osebe, ki njujajo lepila ali so odvisne od tablet. Vse pozitivne osebe registrirajo in pod geslom *iskanje partnerjev* ponavadi preiskujejo s testom še njihove družinske člane, prijatelje in sodelavce na delovnem mestu. **Vse obvezno, prisilno.**

Genadij ve, kdo ga je inficiral, vendar svojega prijatelja ne obtožuje: "Saj nisva vedela, da takšna bolezen sploh obstaja. Kondomov nismo nikoli uporabljali. Kondomi so bili namenjeni le heteroseksualnim osebam." Danes ve Genadij o AIDSu že marsikaj - za kaj gre, je zvečine izvedel iz manjših ameriških spisov, ki se jih v Moskvi sem in tja dobi.

Se iz sovjetskih časov visijo marsikje plakati, ki svarijo pred AIDSom: na podzemni železnici, v mladinskih klubih, na univerzah itd. Vendar plakati govorijo le o heteroseksualnem prenašanju AIDSa. Do razpada SZ je bilo v deželi registriranih približno 700 inficiranih oseb - od tega po podatkih strokovnjakov le sedmina homoseksualnih. Zvečine naj bi se inficirali pri *medicinskih napakah*. *Vadim Pokrovskij*, eden od vodij Centra za boj proti AIDSu, predvideva, da bo do leta 1995 samo v evropskih državah SND 100000 inficiranih in približno 5000 obolelih oseb. Po njegovem mnenju bodo najhujše prizadeti homoseksualci. Center ima pri opozarjanju homoseksualcev zvezane roke, ker je **homoseksualnost z zakonom prepovedana** in grozi homoseksualnim do 5 let taborišča. Ruska družba obsoja homoseksualnost. Pred približno letom je moskovski časopis *Argumenti in fakti* poročal o javnomnenjski raziskavi o homoseksualnosti: 30 % vprašanih Rusov zahteva za homoseksualce smrtno kazen, 60 % pa zapor ali prisilno zdravljenje. V srednjeazijskih republikah je še huje: kar 85 % vprašanih zahteva za homoseksualce smrtno kazen.

Na oddelku bolnišnice za AIDS leži skupaj z Genadijem zanimiv človek, *Sergej*. Med vsemi bolniki je na oddelku najdalje. Pred leti je nastopil v dokumentarnem filmu *Otok AIDS*, kjer so prikazali tri primere usod HIV pozitivnih: otroka, zakoncev in homoseksualca. Slednjega je igral *Sergej* - za nagrado 50 rubljev in z zagotovilo, da mu bodo umetno spremenili glas in zakrili oči, film pa kazali samo v Moskvi.

Film ni uspel, iz *varnostnih razlogov* pa so ga tudi na televiziji kaj hitro nehal prikazovati. Ko so film prvič prikazali, so sosedje v študentskem domu še isti

večer vlomili v *Sergejevo* sobo in ga poskušali obesiti - če ne bi bili tako zelo pijani, bi to tudi storili. Tako vsaj pravi *Sergej*, ki živi od tedaj v spalnici *AIDS postaje* in te "klinike-otoka" od tedaj ni več zapustil.

Sodelavci Centra za boj proti AIDSu ponujajo na dveh mestih v Moskvi možnost, da se ljudje prostovoljno testirajo. Čeprav *Prokovskij* - ne povsem skladno z zakonodajo - zagotavlja popolno "anonimnost", se te ponudbe poslužujejo le maloštevilni homoseksualci. *Prokovskij* poskuša stvar razložiti psihološko: "Mnogi homoseksualci so sami prepričani, da je to, kar počnejo, zločin. AIDS pa se jim zdi pravična kazen, ki se ji ni mogoče izogniti."

Genadij je skupaj z drugimi serološko pozitivnimi osebami osnoval organizacijo samopomoči. Poleti jim je neka ameriška gay skupina podarila nekaj tisoč kondomov. Genadij in njegovi prijatelji so jih poskušali razdeljevati na znanih mestih, kjer se srečujejo homoseksualci. "Zvečine so se nam posmehovali. Kondome so sicer jemali, vendar le zato, ker so bili tako lepo pisani in videti nekaj iz tujine, ali pa ker so jih lahko dobro prodajali naprej," pripoveduje.

Danes obstajajo v Moskvi in St. Petersburgu štiri homoseksualne organizacije, ki terjajo zakonsko reformo glede njihovega naravnega spolnega nagnjenja. Lani poleti so skupaj z ameriški skupinami v Moskvi priredili kongres spolnih manjšin, ki pa je ostal neopažen, saj je v Moskvi hkrati zasedala *Konferenca o človekovih pravicah*. Lani sta v Moskvi začela izhajati tudi dva časopisa homoseksualcev, *Thema* in *Rizik*, z naklado po 999 izvodov. Za 1000 ali več izvodov bi potrebovala uradno registracijo, ki je, dokler je v veljavi zakon o prepovedi homoseksualnosti, nikakor ne bi mogla dobiti.

Genadij je celo nastopil v oddaji majhne privatne radijske postaje *Echo* v Moskvi. Svetoval je glede varnejšega seksa - to je bilo prvič, da so na ruskem radiu govorili o seksu med dvema moškima partnerjema. Že med oddajo so se oglašali ogorčeni poslušalci z grožnjami in zmerjanjem.

Prihodnost centrov za AIDS je negotova. Nekdanje *vsesovjetske ustanove* s centrom v Moskvi in petnajstimi republikami podružnicami bodo na novo uredili.

Do konca lanskega leta so financirali raziskave, državni program in skupinske preiskave iz zveznih virov. Uradno za anonimne teste, svetovanje serološko pozitivnim osebami in homoseksualcem ipd. ni nobenih sredstev - vse to so prej plačevali s prodajo krvi krvodajalcev, ki so jo zahodne farmacevtske firme plačevale v devizah.

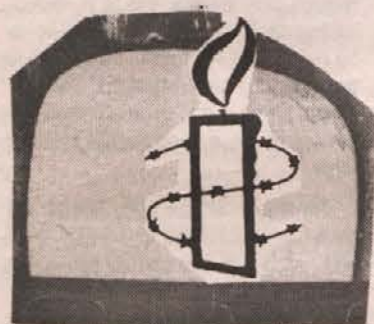
Vadim Prokovskij ne pričakuje skorajšnjih sprememb zakonodaje. Uradne kampanje proti AIDSu bodo torej še naprej naslovljene le na heteroseksualne osebe. Zato bodo združenja spolnih manjšin morala sama poskrbeti za svoje potrebe. Sami bodo prevajali ameriške priročnike, prostovoljci pa bodo poskušali prirediti pogovore s homoseksualci. Genadij se ne bo več skrival - na svojem jopiču nosi pripenko z napisom: *Molčanje-smrt*.

Miha Likar

Revolver™

AMNESTY INTERNATIONAL URGENT ACTION KAKO DELUJE SISTEM UA

Mrežo UA sestavljajo ljudje z vsega sveta, ki pošiljajo apele vladam v imenu oseb, ki se nahajajo v neposredni nevarnosti. Na tisoče ljudi sodeluje v teh akcijah, nekateri stalno, drugi občasno ali celo enkrat samkrat. Koliko apelov prihaja do posameznih vlad, ni povsem znano (po več tisoč). Ali so apele uspešni? Po neki raziskavi naj bi približno 40 % vseh apelov pripomoglo k izboljšanju razmer - npr. z mučenji so prenehali, smrtno kazen so spremenili v dosmrtno ječo, "izginulo" osebo so našli, zagotovili so zdravstveno oskrbo, izpustili zapornika ipd. UA je močan in uspešen način preprečevanja kršitev človekovih pravic, ki pokaže preganjalcem in zatiralcem, da svet pozna njihova dejanja. Kako lahko pomagate Vi? Nič lažjega! Mi Vam pošljemo informacijo o kršenju človekovih pravic, kratek opis ozadja dogodkov in naslov, na katerega lahko pošljete apel. Naš naslov je: Skupina Amnesty International, Tomšičeva 5, Ljubljana, podružnice pa imamo tudi drugod po Sloveniji.

NOBELOVA NAGRAJENKA ZA MIR 1991 AUNG SAN SUU KYI MIANMAR (BURMA)

Aung San Suu Kyi predstavlja za vojaške oblasti Mianmarja, nekdanje Burme, politično grožnjo, zato je že od 19. 7. 1989 v hišnem priporu. Je hči Aung Sana, imenovanega tudi oče neodvisnosti Mianmarja, ter voditeljica Narodne lige za demokracijo (NLD).

NLD je največja priznana politična stranka v Mianmarju, ki je na volitvah maja 1990 osvojila več kot 80 % glasov. Kljub temu pa na oblasti ostaja vojska, ki je prišla na oblast z udarom 1. 1988, med katerim so vojski pobili več sto mirno ljube demonstrantov. Zakonodajci, ki je pričela veljati z udarom, med ostalim prepoveduje politična zbiranja. Od junija 1989 je NLD skupaj z drugimi opozicijskimi strankami pripravila protestna zbiranja proti tej zakonodaji, na katerih je Aung San Suu Kyi pozivala k nenasilnemu uporu, pri čemer se ji je pridružil predsednik NLD, upokojeni general Tin U. Čeprav sta oba vztrajala na nenasilnosti zborovanj, se je vojaška oblast v juniju in juliju odzvala z valom aretacij.

19. julija je Aung skupaj z ostalimi voditelji strank odpovedala napovedani pohod ob "dnevu mučencev". Prišla so namreč poročila o kordonskih čet, ki naj bi blokirale pot. Aung je pohod odpovedala "zaradi izjemno močne prisotnosti vojske in priprav bolnišnic na sprejem večjega števila pacientov". Ob vrnitvi domov je pred hišo zagledala 11 tovrstnikov, polnih vojakov. Tam so ostali vsi noč in ves naslednji dan, 21. 7. pa je vojaški predstavnik za stike z javnostjo potrdil, da sta Aung in Tin U. v hišnem priporu.

Kljub zmagi na volitvah pa še vedno ni na oblasti, ampak v hišnem priporu. Stike z družino (ima moža in majhnega

sina) so ji zelo omejili. Leta 1990 je dobila Saharovo nagrado za človekove pravice, 1991 pa Nobelovo za mir.

■ Kaj lahko storite?

Pišite vojaškim oblastem v Mianmarju. Pojasnite jim svojo skrb za Aung San Suu Kyi in poudarite, da je zapiranje ljudi zaradi njihovih nenasilnih političnih dejavnosti nesprejemljivo. Zahtevajte od njih spoštovanje človekovih pravic, tudi pravico do svobode izražanja in združevanja. Zahtevajte takojšnjo in brezpogojno izpustitev Aung San Suu Kyi in drugih!

Naslovi za apele:

General Saw Mung, Chairman of the State Law and Restoration Council (SLORC), c/o Ministry of Defence, Signal Pagoda Road, Yangon, Union of Myanmar

Major General Khin Nyunt, Secretary 1, SLORC...

Brigadier General Myo Nyunt, Member, SLORC...

KO DRŽAVA MORI MLADOLETNE DALTON PREJEAN ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

Daltona Prejeana, mladotnega, temnopoltega in duševno zaostalega prestopnika, so 18. maja 1990 v ameriški zvezni državi Louisiani usmrtili na električnem stolu. Guverner Louisiane je zavrnil pomilostitev, čeprav mu je državni Odbor za pomilostitve in pogoje izpustitve predlagal, naj kazen spremeni v dosmrtno ječo. Prejeana so maja 1978 spoznali za krivega umora belega policista, ki je bil ustreljen, ko je poskušal ustaviti avto, v katerem se je s tremi drugimi peljal tudi Prejean, ki je bil takrat star 17 let in je bil pod vplivom alkohola in drog. Na procesu je prišla na dan tudi njegova duševna zaostalost - naj bi bil na stopnji trinajstletnika, njegov odvetnik pa na končni obravnavi ni uspel povedati, da je ugotovljen shizofrenik ter da so ga zanemarjali in zlorabljali. Porotniki prav tako niso izvedeli, da so medicinski strokovnjaki že prej, ko mu je bilo 14 let in so ga sodili zaradi uboja, priporočili zanj zdravljenje na zaprtem oddelku. Prejean zdravljenja nikoli ni bil deležen, ker ni bilo na voljo dovolj sredstev. Odkar so v ZDA v 70-ih ponovno uvedli smrtno kazen, je Prejean že četrty usmrten mladotni prestopnik.

ZDA so ena izmed sedmih svetovnih držav, ki dopuščajo usmrtno mladotnikov. Usmrtni prestopnik, ki v času zločina še ni dopolnil 18 let, je v nasprotju z mednarodnimi standardi človekovih pravic, vključno z Mednarodno konvencijo o državljanskih in političnih pravicah, ki so jo ZDA podpisale, ratificirale pa ne.

Septembra 1989 je bilo v Louisiani na smrt obsojenih 32 zapornikov, od tega 17 temnopolnih. Od leta 1977 so usmrtili 19 ljudi, med njimi 8 temnopolnih. Daltona Prejeana je spoznala za krivega povsem bela porota - temnopolnih tvorijo 18 % prebivalcev v ZDA.

Smrtna kazen je dokončna in najbolj kruta oblika nečloveškega ravnanja. Ne da se je izbrisati. Prav zato je nikoli ne bi smeli uporabiti. Porotniki so se na končni obravnavi proti Prejeanu odločali med dosmrtno ječo in smrtno kaznijo. Ker niso bili seznanjeni z vsemi dejstvi, so se odločili za slednjo. Vsi nadaljni prizivi tega niso mogli spremeniti.

■ Kaj lahko storite?

Pišite guvernerju Louisiane. Povejte, da ste slišali za primer Daltona Prejeana in da ste zaskrbljeni nad uporabo smrtnih kazni, še posebej, če jo izvajajo nad mladotnimi in duševno prizadetimi.

Naslov za apele:

The Hon. Charles Roemer, Governor of Louisiana, State Capitol, Baton Rouge, LA 70804, USA

S TRGA NEBEŠKEGA MIRU ZHAI WEIMIN KITAJSKA

Študenta Zhai Weimina so aretirali konec maja 1990 na pekinškem ekonomskem inštitutu. Njegovo aretacijo so 19. junija potrdili pekinški študentski vi-ri. Zhai Weimin je sodeloval v demokratičnem gibanju iz leta 1989 in je tedaj skupaj s študenti, kot sta Chai Ling in Wu'er Kaixi (oba trenutno v izgnanstvu) vodil številne aktivnosti. Po vojaškem posegu v noči s 3. na 4. junij 1989 so oblasti 13. junija izdale spisek enainvajsetih "najbolj iskanih" študentov - Zhai Weimin je bil na njem šesti. Skoraj eno leto se je uspešno izogibal aretaciji in se ves ta čas, pogosto maskiran, selil iz kraja v kraj, pri čemer so mu pomagali številni ljudje, ki so podpirali njegova prizadevanja za demokratične spremembe. Ustanovil je nacionalno organizacijo z imenom Kitajska demokratična narodna fronta, katere ustanovni sestanek je bil po pričevanjih 25. februarja 1990 v Pekingu in se ga je udeležilo več kot 60 ljudi.

Zhai Weimin je bil obsojen na 3 in pol leta in je po vsej verjetnosti zaprt z več drugimi voditelji prodemokratskega gibanja v zaporu Qincheng, 50 km severno od Pekinga. Star je 22 let, doma iz Xinana, pokrajina Hunan.

■ Kaj lahko storite?

Pišite kitajskim oblastem. Poudarite, da Zhai Weimin ni uporabljal ali zagovarjal nasilja, ter da njegova obsodba pomeni kršenje pravice do izražanja in združevanja. Zahtevajte njegovo takojšnjo brezpogojno izpustitev!

Naslova za apele:

President Yang Shangkun, Beijing-shi, Zhonghua Renmin Gongheguo (People's Republic of China), Chief Justice Chai Cheng Buzhang, Sifabu, Sanlihe, Beijing-shi...

OTROK S CESTE NAHMAN CARMONA LOPEZ GVATEMALA

Nahman Carmona Lopez je bil star 13 let, ko je umrl. Živel in umrl je na ulicah Guatemala Cityja. Tja je prišel iz Salvadorja - nihče ne ve natančno, kdaj. Kot tisoči drugih brezdomskih otrok je na cesti vdihaval lepilo in živel iz rok v usta.

V zgodnjih jutranjih urah 4. marca 1990 je N. C. Lopez skupaj s prijatelji sedel na uličnem vogalu v centru Guatemala Cityja. Vdihavali so lepilo. Vdihavanje lepila je poglavitni problem mladih brezdomcev v Gvatemali in policija ga skuša na vse načine zatreti - ti načini pa so naravnost grozljivi.

Skupina policajev je opazila sedečo gručo. Mladotniki so se razbežali in večina jih je ušla. N. C. Lopez in še tri druge pa so prišli in jim zlili lepilo na glave. Tako postopanje ni za gvatemalsko policijo nič nenavadnega. Nahman Carmona Lopez pa se jim je uprl. Drugi cestni otroci, ki so dogodek opazovali, so povedali, da so ga policisti zbili na tla

in začeli hudo bitati. Po izjavah njegovih prijateljev je bilo njegove krike slišati tri ulice daleč. Policaji so nazadnje odnehali in odšli, misleč, da je N. C. Lopez mrtev. Pol ure kasneje so se vrnili njegovi tovariši. Ni bil mrtev, a so ga kljub temu obdali s papirnatimi cvetjem in kosi belega krep papirja, kar je v Gvatemali v navadi ob smrti otrok. Drugo skupino policajev so komaj prepričali, da so poklicali rešilca. Lopez so odpeljali v bolnišnico, kjer je umrl za poškodbami. Njegov primer je le eden od mnogih podobnih, v katerih je policija zlorabila svoja pooblastila in grobo napadla mlade brezdomce.

Zaradi prizadevne akcije organizacije za brezdomske otroke v Gvatemali *Convent House* so končno le prišli štiri osumljene policiste. Marca 1991 so jih obsodili na deset do petnajst let zapor, 19. junija pa je tretja zbornica prizivnega sodišča sodbo razveljavila. Policisti zdaj čakajo na ponovno sojenje.

■ Kaj lahko storite?

Pišite predsedniku Gvatemale in mu povejte, da ste brali o kršitvah človekovih pravic mladih brezdomcev. Opozorite ga na nedavno razveljavitev obsodb štirih odgovornih policistov in ga pozovite, naj odgovorne privede v roke pravice.

Naslov za apele:

Presidente de la Republica Guatemala, Palacio Nacional, Guatemala City, Guatemala

KAKO SODELOVATI V UA PISANJE PISEM JE LAHKA ZADEVA

Pisanje pism v okviru akcij Amnesty International je lahka in preprosta naloga. Ni Vam treba pisati romanov, se vam ubadati z zapletenimi političnimi aprašanji ali se truditi z zagovarjanjem svojih stališč - pismo Amnesty International se ukvarja le s posameznim zapornikom (ali primerom kršenja človekovih pravic). Vse, kar morate storiti, je pokazati svoje zanimanje in vljudno prositi zanj. Dovolj je že ena vrstica. Ni Vam treba preverjati podatkov, če tega seveda ne želite, ker so raziskovalci Amnesty International to nalogo skrbno opravili. Prosim za več podatkov ("Slišal-a sem to in to. Ali je to res?") je lahko prav tako učinkovito kot zahtevati izpustitev zapornika.

Seveda pa akcije Amnesty International ponujajo enkratno priložnost tistim, ki radi pišejo dolga in zapletena pisma. Vendar ne pretiravajte! Več ko je napisano, manj pozorno bo prebrano. Vedno pa se izražajte s svojimi besedami!

■ Vrednost pisanja pism

"Kakšna korist pa je od pisanja pism represivnim vladam? Samo v koš jih bodo metale!" Ta očitek je moč pogosto slišati - in kako napačen je! Ena samo pismo seveda ne koristi preveč. Če pa se s svojim pismom odzovete na poziv Amnesty International, postanete del svetovne akcije, v kateri sodeluje še na tisoče drugih. Stalno prihajanje pism z vseh koncev sveta pa lahko in tudi dejansko vpliva na vlade. Amnesty International hrani veliko pism zapornikov, v katerih trdijo, da jih je pred mučenjem ali usmrtnitvijo rešila prav ta oblika mednarodnega pritiska.

Nobena država ne bo priznala, da muči ljudi. Izkušnje kažejo, da se celo najbolj represivne vlade trudijo kazati v kar najlepši luči. In če tem vladam pokažemo, da jih opazujejo povsem na-

vadni ljudje po širnem svetu, ki jim je mar za žrtve represivnih režimov, lahko to žrtvam olajša življenje. Zato ne recite, "Kakšna korist neki je od tega?" Iz preteklih izkušenj vemo, da imajo tovrstne akcije močan učinek.

"Ko je prišlo prvih 200 pism, so prišli stražniki in mi vrnili oblačila. Potem jih je prišlo še 200 in obiskal me je upravnik zapor. Ko je prišel naslednji kup pism, se je upravnik posvetoval s svojim nadrejenim. Pisma so prihajala in prihajala - 3000 jih je bilo. Obvestili so predsednika države. Pisma so se kar prihajala in predsednik je poklical v zapor in jim naročil, naj me izpustijo. Ko so me izpustili, me je predsednik poklical k sebi, da bi se pogovorila kot mož z možem. 'Kako to, da ima tak sindikalist toliko prijateljev po vsem svetu?' me je vprašal. Pokazal mi je ogromno skatlo, polno pism, ki jih je prejel, in preden sva se poslovila, mi jo je podaril. Še danes jih hranim." (pismo nekdanjega zapornika, Dominikanska republika, 1975)

■ Prosimo, obveščajte nas

Kadarkoli prejmete odgovor na svoje pismo, Vas prosimo, da pošljete kopijo na naslov naše pisarne (v Mariboru na Kardeljevi 60). Za Amnesty International je izredno pomembna ugotovitev, kakšen je odziv posameznih držav in vlad. Prav tako se nam oglasite, če bi radi storili kaj več in se udeležili tudi drugih akcij. Za začetek pa se nam vsaj pridružite pri pisanju pism.

■ Dejstva

Predložite dejstva! Navedite polno ime zapornika in vse druge znane podatke (datum aretacije, kraj zapor, zapornikov poklic in drugo).

■ Predstavite se

Zaželeno je, če v pismu napišete, kdo in kaj ste. Podpišite se razvidno in povejte, kaj ste po poklicu. To bo potrdilo verodostojnost pisma in pokazalo, da ljudje vseh držav in poklicev spremljajo dogodke v tej državi.

■ Jezik

Pisma vedno pišite v svojem jeziku, po možnosti pa dodajte še angleški prevod ali še raje prevod v jezik države, kamor pišete.

■ Vsi so grešili in ostali brez božje slave

Tekst, ki je na hrbtni strani plakata, najprej ugotovi, da vsak človek potrebuje ljubezen, saj je taka božja volja. Potrebno in željo po ljubezni je namreč ustvaril bog, zato ni človeka, ki te potrebe ne bi imel. Še več, to potrebo vsi ljudje čutijo na enak način, in tudi zadovoljijo jo lahko samo na en način. Božja ljubezen pa ni odgovor samo na posameznikove potrebe in želje, je tudi odgovor na vse ostale probleme, s katerimi se srečuje človek in človeštvo, saj le-ti izvirajo iz pomanjkanja ljubezni. Ljubezen je edini pravi in resnični odgovor na vse probleme, s katerimi so se kdajkoli srečali ljudje, pa naj gre za pomanjkanje hrane v Etiopiji, podhranjenost ljudi v Bombaju, zatiranje črncev v Južni Afriki in Ameriki, ali pa za vojno v Kuvajtu, Kninu in še bi lahko naštevali.

Ljubezen, ki jo je bog sposoben dati ljudem, je totalitarna. V trenutku, ko vsi ljudje lahko svoje potrebe po ljubezni zapolnijo samo preko boga, ki je ljubezen, sprejmemo tudi njegova pravila življenja. Infantilizacija, ki jo ob tem zasledimo, je bila prisotna že v tekstu prvega plakata, ki smo ga analizirali. Posamezniku se najprej odvzame odgovornost za lastno življenje in usodo, nato pa se mu - kot povsem nemočnemu in neodgovornemu otroku - ponudi pomoč, ki je za vse enaka. Hrbtna stran tega procesa je vzbujanje občutkov krivde, kar je sicer tudi v popolnem nasprotju s konceptom neodgovornosti in nemoči. Posameznik je namreč potencialno kriv tudi, če ne naredi ničesar. Krivdi se ne more izogniti. Da bo stvar še hujša, je dodatno kriv, če ne sprejme božje pomoči in ljubezni. V tem primeru je dvojno kriv, zato ga čaka pogubljenje. Situacija je torej naslednja: vsak človek je kriv, nemočen in neodgovoren (takšnega je ustvaril bog); istočasno pa mora na predpisan način sprejeti predpisano pomoč, ki je za vse enaka. Če tega ne stori, bo pogubljen.

REFLEKSIJA IZ OŠKODOVANEGA ŽIVLJENJA (2.)

V abstraktni predstavi o univerzalni krivdi propada vsaka konkretna odgovornost. (T.W. Adorno)

Plakati, ki jih dealerji razpečujejo pred šolami, temeljijo na konceptu krivde. V prvi analizi (gl. zadnjo stran 5. številke Katedre) smo videli, da je rešitev posameznika odvisna od njegovih molitev, v katerih lepo prosi, da bog opravi svoj posel; da mu jih torej odpusti. Danes si bomo ogledali drugi plakat, katerega osnovni motiv je ugotovitev, da je ljubezen vse, kar človek potrebuje.

Bolj izčrpno definicijo totalitarnosti si je težko predstavljati. V isti sapi, ko se ugotavlja, da je človek popolnoma nemočno bitje, se od njega zahteva, da spozna lastno nepopolnost in prizna krivdo. Krivda je v tem, da je storil napake. Napake so seveda lahko karkoli, saj se določajo potem, ko so bile že storjene. Človek ne more vedeti vnaprej, kdaj lahko stori napako in kaj napaka sploh je, zato je najbolje, da kar takoj prizna svojo krivdo. Človek je kriv po svoji naravi, saj ga je kot takega ustvaril bog. Samo bog ga zato lahko odreši, kar pomeni, da je sadist, saj očitno potrebuje krive ljudi, da jim nato pomaga in s tem upraviči svoj obstoj. Krščanski bog je zato nemočen in infantilni bog, in zato sploh ne zasluži imena bog. Odvisen je od človekovega priznavanja. S tem, ko človek prizna svojo krivdo, potrdi obstoj boga. Človek, ki tega ne naredi, ne potrdi boga, zato se mu le-ta skuša maščevati in ga pogubiti.

■ Bodite kakor majhni otroci

Človek, ki ljubi boga, je nujno infantilni: je nemočen, nepopoln otrok z močnimi občutki krivde. Za nagrado dobi zabavo, o kateri smo govorili v prejšnjem prispevku.

Poleg zabave dobi tudi božjo ljubezen, s tem pa tudi svobodo in srečo. Podvrženje pod njegova pravila življenja prinese radost in vsem ljudem je naenkrat dobro. Preden so se podvrgli božjim pravilom, jim je manjkalo vse, kajti bog je v vsakem človeku ustvaril nekakšno praznino, ki jo more zapolniti samo on. S to praznino v srcu je človek izgubljen, nemočen, beden pes. Občutek imam, da je bog to praznino ustvaril namenoma, samo da bi jo nato lahko tudi zapolnil. Bog je torej narcističen in nemočen, če nima okoli sebe nemočnih otrok, ki se na vsa usta hvalijo, da potrebujejo njegovo pomoč v obliki ljubezni. Brez njegove ljubezni se noben človek ne more rešiti, rešiti pa se ne more tudi bog.

Po drugi strani pa je bog tako dober, da pomoč v obliki ljubezni dostavi kar zastoj. Darilo takorekoč. To darilo je nekaj posebnega, kajti v trenutku, ko ga dobiš, ga ne moreš več izgubiti. Zadošča iskrena molitev in Jezus vstopi v tvoje srce, kjer bo prebival na vekov veke. Njegove ljubezni ni mogoče izgubiti, kar tudi ni čudno: tako kot človekovo srce, ki ga je ustvaril bog, potrebuje boga in njegovo ljubezen, potrebuje bog človekovo srce. Simbioza torej. Simbioza pa prinaša obema strankama korist, zato nobeden ni tako nor, da bi enkrat pridobljeno simbiotično razmerje zamenjal za karkoli drugega.

Z molitvijo pa človek ne preneha biti otrok, četudi je poslej opremljen z božjo ljubeznijo. Še vedno je infantilni; nemočen, usmiljenja vreden otrok z večnim življenjem. Če parafraziramo brate Marx: če ne morete odrasti, si omislite božjo ljubezen. Zaradi tega sicer ne boste odrasli, imeli pa boste boga, ki ga boste morali kar naprej ljubiti.

In kje je relevantnost analize plakatov, ki jih trosijo pred šolami dealerji? Relevantnost je v neki gesti, katere prvi aspekt smo nakazali v prejšnjem prispevku: medtem ko večina ljudi v teh krajih bolj ali manj počasi crkuje in propada, se drugi organizirajo in za(je)bavajo. Poleg pozivanja na zabavo, ki je v takšnih razmerah neetično in cinično dejanje par excellence, je obljuba ljubezni, sreče in večnega življenja, ki temelji na vzbujanju močnih občutkov krivde (tako ali tako ste vsi krivi, dvojno krivi pa ste, če tega prostovoljno ne spoznate in priznate). Eni torej žurirajo, se bratijo in uživajo v svoji infantilnosti, zaplankanosti in omejenosti, drugi pa naj bi še prenašali breme krivde, ker nismo infantilni in prekleto resno jemljemo razmere, v katerih živimo.

Skrb vzbujajoče je tudi dejstvo, da so dealerji dobro organizirani (za njimi stojijo cela podjetja, ki proizvajajo pro-

pagandni material, če drila, ki so ga vsak teden pri maši deležni desetisoči, sploh ne omenjamo). Stroj, ki nam stoji nasproti, je vsekakor dobro organiziran in ima na razpolago infrastrukturo, ki je drugi, ki skušamo organizirati civilno družbo, nimamo. Predpostavljamo sicer lahko, da ljudje le niso intelektualno ali kako drugače omejeni, tako da ne bodo zlahka sprejeli propagande. Problem namreč ni v tem, kaj uspejo narediti pri svojih nedeljskih žurih patri, problem je v prostoru, kamor se ta teater umešča. V nekem drugem prostoru je pobuda vernikov samo ena izmed velikega števila pobud in ne naredi nikakršne škode. Škoda pa začne delati v tistem trenutku, ko je to v prostoru edina pobuda. Seveda to ni njen problem, pač pa problem prostora, v katerega se umešča in ga preoblikuje. Poteza je na strani drugih.

Problem je torej naslednji: praktično je polje civilnodružbenih pobud popolnoma sesuto, fragmentirano in neorganizirano, kar pomeni, da dobiva en stroj, o katerem že lep čas govorimo, monopol. Prav v tem pa leži nevarnost totalizacije, enoumja, intelektualnega barbarstva, civilizacijskega zaostajanja, kulturnega mračnjaštva. Vse to je posledica monopoliziranja prostora in ni odvisno od vsebine, sporočil in učinkov, ki jih propagandni stroj proizvaja. Nasproti enemu stroju je pač treba postaviti druge. Vse ostalo je lepodušniško moraliziranje.

Nobenega smisla nima dokazovati, da Jezus ne čaka izza Andromede in da bodo srca vernikov slej ko prej ostala zakrknjena. Tudi ni smiselno dokazovati, da človek potrebuje vse kaj drugega kot ljubezen. Smisel ima samo inauguracija novih Jezusov, redefinicija ljubezni, neskončno število vedno novih projektov, neskončno oblik zabave in žurov itd. itd.

Dušan Rutar

TEMELJNA NAČELA
IN PROGRAMSKA IZHODIŠČA

Gibanje za
Napredek,
Uživanje in
Svobodo

GNUS STRANKA NEZADOVOLJNIH

Temeljna načela in programska izhodišča so sicer (kot je v navadi) skupsek floskul - toda gnusneži z njimi mislimo resno!

■ GNUS - SN je (bo)

■ gibanje,

ki izhaja iz svetlih tradicij pacifističnega (in humanističnega) orientiranega in politično dezorientiranega anarhizma. Ne zavzemamo se za rušenje države, sploh pa ne za nasilno rušenje, ampak za zmanjševanje vloge države in politike v vsakdanjem življenju. Hkrati zagovarjamo ohranjanje (in krepitev v smislu racionalizacije in večje učinkovitosti) tistih aparatov države (tudi represivnih, čeprav smo načeloma proti represiji), ki (lahko) najučinkoviteje prispevajo k svobodnejšemu, bogatejšemu, srečnejšemu in udobnejšemu življenju družbe v celoti, njenih segmentov (tudi manjšinskih, marginalnih, nekonvencionalnih ipd. skupin) in posameznikov, ter preprečujejo bedo, nasilje, uničevanje okolja (npr. onesnaževanje, iztrebljanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst) itd. **Država naj bo predvsem servis (in mesto prostovoljnega dogovarjanja) državljanov, ne pa oblast nad njimi!** Kot stranka nezadovoljnih (nezadovoljnih zato, ker nas dejansko stanje stvari ne zadovoljuje in tudi ne kaže, da nas v kratkem bo) si bomo prizadevali priti v legalne institucije (političnega) odločanja, kot gibanje pa delovati v civilni družbi.

■ napredek

(materialni, znanstveno-tehnološki, duhovni, družbeni itd.), za katerega se zavzemamo, razumemo kot proces, ki naj pospešuje humanizacijo, ohranja okolje, olajšuje življenje, vzpodbuja (materialne in duhovne) kreativne potenciale in povečuje blagostanje, zadovoljstvo in ugodje bivanja.

■ uživanje

razumemo kot aktivno ugodje - kot zadovoljstvo, ki pa ne ogroža zadovoljstva drugih. Zavzemali se bomo za drža-

vo, ki bo uživanje omogočala v kar največji meri in kar se le da brezpogojno. Nasprotujemo vsem oblikam mučenja (razen tistih, na katere objekt prostovoljno pristane oz. jih celo zahteva ali najde v njih lasten užitek), predvsem nemočnih (vključno z živalmi), pa tudi represivnemu oz. netolerantnemu odnosu do posameznih užikov (zavzemali se bomo npr. za depenalizacijo in delno legalizacijo zdaj prepovedanih mamil, prostitucije itd.). V zvezi s tem se bomo trudili tudi za kar najvišjo stopnjo zaščite potrošnikov.

■ svoboda

pomeni pravico početi (ali ne početi), karkoli kdorkoli hoče (in zmore), ne da bi pri tem ogrožal enako pravico drugih. Pod to splošno formulacijo razumemo tolerantno sobivanje različnih (formalnih in neformalnih) skupin, življenjskih praks (stilov, orientacij itd.), in deregulacijo povsod, kjer regulativa ni nujno potrebna (ter racionalnejšo regulacijo povsod, kjer je). Zavzemali se bomo torej za državo, ki ne bo predvsem zapovedovala, prepovedovala, omejevala, ustrahovala, kaznovala, predpisovala itd., skratka gospodovala, ampak predvsem omogočala svobodno in udobno življenje (torej tudi vzpodbujala, pomagala, svetovala itd.).

GNUS - SN je šele v fazi ustanavljanja. Registrirati se nameravamo kot politična organizacija, sodelovati na volitvah, priti v parlamente na vseh nivojih in se jim zaglusiti! Za to pa potrebujemo člane in simpatizerje. Če se strinjate z našimi izhodišči oz. so vam všeč, nam pišite! Prav teko, če Vas o naštetih floskulah zanima kaj konkretnjšega. Naš (začasni) naslov je:

KATEDRA, za GNUS-SN, Tyrševa 23, 62000 Maribor.

V naslednji številki tega časopisa pa bomo objavili predlog našega statuta - vabimo Vas, da sodelujete s predlogi in pripombami! Lep pozdrav!

Darinko Kores - Jacks,
začasni koordinator

KATEDRIN VODIČ PO GOSTILNAH

POD ROŽNIKOM, LJUBLJANA

KATEGORIJA 2, OCENA 5

Balkanci nasploh in Srbi posebej zadnje čase v Sloveniji niso ravno na dobrem glasu, a njihovim specialitetam z žara načeloma ni kaj očitati - da so le dobro pripravljene. Gostilna Pod Rožnikom, bolj znana kot Čad, je nadvse primerna destinacija za tivolske sprehajalce, željne srbskih specialitet.

Predvsem v znosno toplem času je kar prijetno posedati na vrtu in se basati s prebrancem, pleskavicami, lepinjami itd. in poplakovati pojedeno s pivom ali vinom ali čimerkoli že. Včasih so pri Čadu stregli kvalitetna srbska vina, kaže pa, da so prekinjene komunikacije opravile svoje, tako da je mogoče dobiti le še slovenska vina - ki so seveda povsem v redu. Pri pijači gre glavni očitek temperaturi - pivo (pa tudi belo vino) bi lahko bilo za kako stopinjo hladnejše. Moti tudi dejstvo, da tla na vrtu (niti na pokritem delu) niso ravna. Glavna odlika lokala je seveda hrana. Vsekakor se splača jesti pleskavice, čevapčice, mučkalice, različne, mešane na žaru in podobne jedi (sredi maja je vsaka od njih stala nekako

od 250 do 300 tolarjev), pa fižol prebranc (100 tolarjev) in šopsko solato (100 tolarjev), pri dimljeni vešalici (480 tolarjev) pa je precej odvisno od sreče - Katedrin ocenjevalec je ni imel in je dobil vešalico trdote povprečnega podplata. Zraven postrežejo lepinje - problem pa je v tem, da zaračunajo tudi tiste, ki se jih gostje ne dotaknejo - naši ekipi so na mizo prinesli 5 lepinj, 3 so odnesli z nje (torej: pojedli smo 2), zaračunali pa vseh 5 (po 30 tolarjev kos). Sicer pa zasluži postrežba pohvalo za hitrost, ostalo pa je nekako na nivoju povprečja. Posebaj pohvalno je, da je dovoljen vstop tudi psom.

■ PLUSI

Okusna (razen izjem) in obilna hrana po zmernih cenah, hitrost postrežbe, dovoljen vstop s psi, lokacija.

■ MINUSI

Neravna tla, higiena (prti na mizah niso prav vzorno čisti - očitno jih ne menjajo za vsako skupino gostov; tudi sanitarije delujejo dokaj zanemarjeno in smrdljivo), zaračunavanje nepojedenih kruhkov, neužitna vešalica, pretoplo pivo.

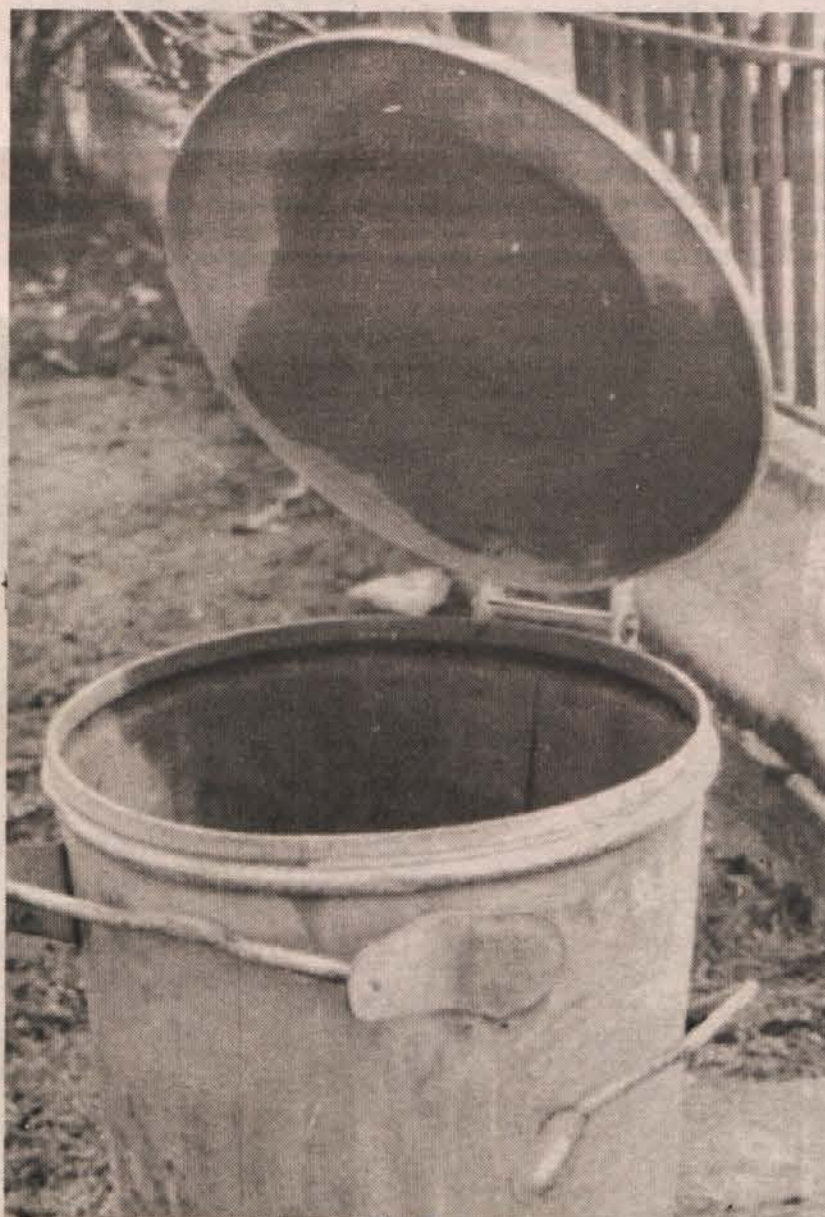
Načeloma še kar priporočljiv lokal, odsvetujemo pa eksperimentiranje.

NAGRAVŽNA UGANKA

Tokratna uganka je magični lik - mreža, ki si jo narišete sami, rešite, pošljite skupaj s svojim naslovom na našega do 14 dni po izidu tega časopisa in čakajte na nagrado. Gesla pa so: voz z zločljivo streho, izstrelek, tekmeč, dobrohotnost.

REŠITEV PREJŠNJE UGANKE: življenjski stroški so se zmanjšali za 4,92491893241%.

BIROSTORITVE

tiskarna
založba
trgovina
kopirnica
pisarniško
reklamne
storitve

EXPRESS TAJNICA

BARVNE - LASERSKE - COLOR - FOTOKOPIJE

FOTOKOPIJE VELIKIH FORMATOV ... A1 ... A2 ...

NOVA DOBA

ČASNIK ZA SLABE ČASE

Dobimo se na cesti. Vsako sredo
pri vašem prodajalcu časnikov.

NEBO NAD PREKMURJEM

Prekmurje meji na severu z Germani, na vzhodu s svojimi v Porabju in na isti strani z Madžari, katerih manjšina se vrašča v telo kokoše glave aluzivne geografske podobe Slovenije. Na jugu se kot igla zajeda v mejno reko Muro država Hrvaška. Zahodni rob Prekmurstva zanesljivo rob Müra, ta večnostna prispodoba treh teoloških kreposti: Fides, Spes in Caritas. Tako čaščena razmejuje na eno stran Prekmurce, na drugo pa Prleke (Štajerce); oboji so Slovenci. Če potegneš ne čisto ravno črto od Dunaja do Zagreba, dobiš navpičnico, prav tako pa je zgovorna linija od Ljubljane do Budimpešte. Obe črti se "križata" v Prekmurju. Pred leti je bilo "in" ne zgolj razmišljati o teh oseh, marveč jih tudi na skrajnih opredeljenih točkah obiskovati. To je bilo npr. pred petimi, šestimi leti povsem naravno, dandanašnji pa je s temi sateliti "križ". No, na nebu so poti še odprte!

Zgodovinska obdobja izoblikujejo zgodovinske pokrajine. Različni slovanski val so tam ob koncu 9., še zlasti pa v 10. in 11. stoletju, zajezili Madžari. Približno tam, kjer se danes poteka meja med državama Madžarsko in Slovenijo, so naredili plot; imenoval se je Őrség - Stražna krajina, stražniki pa jobagioni (speculatores). Pred plotom ogrske države je potekal gypű - mejno-obrambni pas (gypűelvi terület = mejno obrambni pas), kar si je potrebno zamisljati kot prostor gozdov, močvirij itn. Šlo je torej za deurbanizirano, neobljudo področje, kjer se je moglo ohraniti in preživeti le manjše število "slovenskega" življa. Nebo je zrcalilo podobo zemlje!

Konec 11. stoletja je madžarski kralj Ladislav (Sveti!) prostor gypű-pasu

Kakšno je nebo nad Prekmurjem in na njem horizonti muz? In: mar ni to bistvenejše vprašanje od kvaziintelektualističnega iskanja nekakšne scene, populističnega iskanja označenih, ki da so tvorci nečesa, kar je - kot se je pred časom dobro izrazil neki znanec - le posledica istovetenja s tistim, kar dandanašnji skrbniki iščejo v skrbi za nacionalno, namreč zavedanje lastnega bivanjskega in kulturnega prostora, torej nacionalni refleks. In tu obstaja resnična skrb. Ta je seveda le navidezna pri osveščenih za narodov blagor, medtem ko se meni kaže kot čista ksenofobija, ki ni daleč od Peterletovih besed, da bomo šele z nacionalnim postali internacionalni (ob poslušanju Internationale, na predvečer 1. maja 1992 na dvorišču radgonskega gradu; tu so ob tem izročili ključce gradu poslovnežu z zgovornim priimkom Hercog). Zdi se, da prostor postaja klavstrofobičen in dobro je, da s plotom ograjena država ima nad sabo nebo. Na njem so razmerja razsežnejša in ne venomer obvladljiva.

vključil v madžarsko civilno in cerkveno upravo. Kar je ostalo "starega" prebivalstva, ga je v, zgovorno poimenovani, Slovenski krajini (madž. Tótság; Madžari so namreč Slovence imenovali Tót že ob priselitvi v Panonijo), ki je geografsko istovetna z ozemljem, zamejenim z reko Muro, črto od Dokležovja do Veleméra, po meji Stražne krajine do reke Rabe, od tam pa od vzhoda do meje Vzhodne marke (vertikalno od Velike /Walten/, Dobre /Neuhaus/ do Radgone). Poenostavljeno: dandanašnji je to ozemlje zoženo na geografski okvir občine Sobotka. Pokrajinski termin Prekmurje je v zgodovinskem oziru označevalen le za Dolnje Prekmurje, področje, ki je bilo kolonizirano povečini šele v 12. stoletju. Ime samo pa prihaja od cerkvenoupravnega termina, ki so ga za to ozemlje uporabljali v kapitelskih pisarnah zagrebške škofije, kamor je

področje spadalo vse od ustanovitve (1094): districtus Transmuranus = okraj Prekmurje. Nebo je bilo ravno!

Skoraj tisočletje (= 1000 let) so si Prekmurje in Slovensko krajino podajali taki ali drugačni, cerkveni in posvetni, velmože; mogočniki so bili lojalni madžarski kroni, ki se ji je sčasoma upognil tudi križ na svetniški Stefanovi kroni. Vmes je bilo marsikaj: več stoletij dominacije plemiških rodbin Széchy (Slovenska krajina, sedež: Gornja Lendava) in Hahot-Bánffy (Prekmurje, sedež: Dolnja Lendava), obdobje turških vpadov, reformacije, ne povsem uspele protireformacije, poskusov raznarodovanja itn. Lise na nebu so bile temne in so bile svetle.

Prekmurstvo. Zavest o drugačnosti; politične, zgodovinske, kulturne razmere so izoblikovale sintagmo Prekmur-

stva. In jezik, govorica, ki še najbolje osmišlja trdoživost, preživetje. Takrat, ko se je drugje v Evropi rekatolizacija manifestirala v bohotnih baročnih gradnjah, so prekmurški protestantski pisci pisali, prevajali in učili v domači besedi. Moč jezika je moč mišljenja.

Po skoraj tisočletnem obdobju pripadnosti madžarski kroni so Prekmurci, tako kot Bosanci, dobili novo domovino: Jugoslavijo Odvisnosti od matične države so bile, recimo v prvem obdobju (t.j. doba inkubacije) od priključitve leta 1919 in 1941, velike. Nekatere gravitacijske osi iz tistega časa so ohranjene še danes. Npr.: Prekmurje je v cerkvenoupravnem smislu prešlo pod jurisdikcijo Lavantinske (mariborske) škofije. Pomenljivo je, da se po tem drži tudi organizacija spomeniške službe, čeravno je nadzor nad prekmurškimi spomeniki prešel v roke mariborskega urada šele po drugi svetovni vojni. Gre namreč za fevdna vprašanja, ki bi morala biti Prekmurcem poznana še iz časov (zgodovine) predjugoslovanskega obdobja. V resnici gre za probleme življenja in žitja s Prekmurjem, a tudi za latentni upor, nemalokrat celo resigniran odnos Prekmurcev do vsega, kar se uravnava iz "centrov", četudi so le-ti pomembno vplivali k tektonskim premikom v politični, socialni in kulturni strukturi Prekmurja. Gledano razvojno je Prekmurje šele po drugi svetovni vojni pridobilo prepoznalnejšo modernistično podobo. Nebo je bilo odprto!

Dejstvo je, da je Prekmurje svoje srednjeevropske silnice sčasoma zamenjalo. Pomembna je le ena: t.i. osrednjeslovenska vplivna horizontala in preko nje izoblikovana podoba sveta. Nujno je zategadelj, da pri iskanju identitete

izhajam iz širših, geografsko in zgodovinsko opredeljenih izhodišč. Vse to in še mnogo, mnogo več označuje Prekmurje in Prekmurstvo, še zlasti pa ustvarjalni milje. Za tega sem vsekakor prepričan, da ga ne zamejujejo plotovi okoli Prekmurja.

Kreativnega potenciala in podobe Prekmurstva ne kaže meriti z naštevanjem imen. Ta so bodisi že dovolj uveljavljena in njih rezultati so primerljivi le znotraj posamičnih ustvarjalnih medijev. Govoriti o fenomenu prodora prekmurske ustvarjalnosti pomeni govoriti o kulturi na trivialnem nivoju. Ugotavljanje, da v Prekmurju bivajo in delajo literati, likovni umetniki, glasbeniki, gledališčniki, esejisti in še kdo, je stvar statistike. Zame je to zanemarljivo.

Za oceno o stanju je pomenljivejše, da zdajle v Prekmurju beležimo val institucionalizacij. Iščejo se namreč raznorazne oblike formalne organiziranosti. Urejujejo se torej vrste, kjer zmanjkuje prostora za čarovnila. Obdobje čudežev je mimo. V Prekmurju, kakor v Bosni, se je ogromno zgodilo predvsem zato, ker je po svoje šlo za osvobojen, neobremenjen prostor; za utrjene pa je bilo mično sveže, drugačno, polnokrvno. Za naprej je potrebno o vsem premisliti. Nebo je nekam melanholično, vzdušje na zemlji pa kontemplativno!

Janez Balažic

Tak konsenz med državo (občino), stroko in privatnim kapitalom je bil dosežen glede prihodnosti gradu v Gornji Radgoni: 30. aprila je namreč predstavnik oblasti izročil ključke objekta, ki je v prvotni zasnovi stal na tem mestu že leta 1130, gospodu Hercogu, mednarodnemu hotelirskemu podjetniku. Za 90-letni najem, kot stoji v pogodbi, bo ta posloven v celoti kril stroške obnove in sodeloval v pripravi t.i. "štajerske razstave", ki jo za l. 1994 skupaj pripravljata slovenska in avstrijska dežela Štajerska prav v tem objektu. Za tem naj bi iz gradu nastal najluksuznejši hotel daleč naokrog, ki bi turistično in kulturno povezal obe Radgoni, s tem pa pomagal mestu ob Muri k turističnemu in gospodarskemu razcvetu. Idealna rešitev torej?!

Skorajda, a brez žrtve pač nikoli ne gre. V tem primeru pa ne gre za dosežanje stanovanj, ki so jih brez nasprotovanja že preselili v boljša stanovanja, ampak za dva likovna ustvarjalca, ki imata v enem od grajskih kril svoja ateljeja, pa tudi bivalne prostore. Kipar **Mirko Bratuša** in slikar **Zlatko Jakovljevič** sta prostore za delo dobila lani, ko je občina bivše šolske učilnice dala v 10-letni najem radgonski Zvezi kulturnih organizacij. Vse kaže, da jih bosta morala, neglede na to, da najemni rok še ni potekel, da sta v ureditev vložila precej lastnih sredstev, in da jima pristojni niso ponudili nadomestnih prostorov, v kratkem zapustiti. Kakorkoli nam je že jasno, da se bosta glede na "nekompatibilnost" ateljejev in bodočega hotela ter zaradi nedorečenosti formalno-pravnega sta-

VOJVODA, NJEGOV GRAD, SLIKAR IN KIPAR

Kot je pokazalo zasedanje komiteja Sveta Evrope za varstvo naravne in kulturne dediščine, ki je bilo sredi aprila v Ljubljani, je na Slovenskem kritično predvsem na področju t.i. profane arhitekturne dediščine. Tu gre zlasti za gradove in dvorce, katerih namembnost je bila v preteklosti zaradi zakonodaje, ki je onemogočala privatno lastništvo in profitne dejavnosti, popolnoma nejasna. Pomemben sklep sestanka, ki se nanaša na to problematiko, je bil, da velja biti s strani države (zakonodajca) in stroke (zavodi za spomeniško varstvo in njihova pravila) bolj pragmatičen, ko gre za vprašanje privatnega lastništva tovrstnih objektov, saj bo le tako moč ohraniti tisto, kar je še ostalo.

tusa obeh prizadetih slej ko prej morala izseliti, pa toliko bolj preseneča ignoranca in indolentnost pristojnih, ki zaenkrat še niso storili ničesar, da bi problem razrešili. Nenazadnje gre za ustvarjalca, ki sta, sociološko rečeno, "dobro integrirana v družbeno okolje". Tako bodo v kratkem Bratuši postavili v mestnem parku že drugo kiparsko delo; od avgusta lani stoji pred mestno cerkvijo njegov memento zadnji vojni, tokrat pa gre za postavitev že razstavljen Fontane (oz. Vrljanja modrosti gospodu Hieronymu). Zlatko Jakovljevič s svojimi oblikovskimi kvalitetai sodeluje pri sko-

raj vseh pomembnejših kulturniških projektih - od dizajniranja uniform lokalne godbe na pihala, preko izdelave scenografij raznih prireditev, do oblikovanja celostne podobe mesta.

Po drugi strani pa gre za ustvarjalca, ki nikakor nimata le lokalnega značaja; Mirko Bratuša je vodilni predstavnik mlajše kiparske generacije (l. 1991 je končal kiparsko specialko na ALU), ki je svoja dela prikazal že na več samostojnih in skupinskih razstavah. To, kar v njegovem delu najbolj fascinira, je zlasti širok razpon formalno-tehničnih in tematskih pristopov. Perfekcionizem v izdelavi, metierska izvedenost, se pri njem spaja z izredno senzibilnostjo za material - les in železo - kar daje že na primarni ravni občutenja, "feelinga" kipa, ogromen energetski naboj. Skoznje preseva nek genius loci, kar evocira tisto najtiptičnejšo linijo slovenske kiparsko-obrtnice tradicije: rezbarsko-podobarskih in železarsko-kovaških delavnic. Kot pendant obvladovanju obrti ter iracionalnim vzgibom pa stoji teoretska domišljenost o temeljnih postulatih kiparske forme, kjer pa zna Bratuša zaiti tudi v sfero lucidnih domislekov in poigravanj z gledalčevimi pričakovanji in percepcijo. Nekatera dela izpričujejo avtorjevo okupiranost z zgodovino umetnosti, ki gre od analize nekaterih ikonografskih toposov do ironiziranja in igrive duhovitosti, druga pa prezentirajo del sub-

jektivnega avtorjevega intimno-izkustvenega sveta.

Zlatko Jakovljevič, ki letos končuje študij na Pedagoški fakulteti, likovna smer, je precej let v glavnem delal s tušem v t.i. sumi-je tehniki, kjer je dosegel nivo, ki mu omogoča občasno vodenje slikarskih delavnic v Nemčiji in na Nizozemskem. Najboljša dela tega obdobja je l. 1989/90 predstavil v galeriji Media Nox v Mariboru in v ljubljanskem ŠKUC-u. Zdi se razumljivo, da ga je od tu naprej vodila pot do ukvarjanja z grafiko, po "odkritju barve" pa sedaj eksperimentira z barvo in formami na platnu. Pri tem so v njegovih zadnjih delih najbolj vidni vplivi Janeza Bernika in Erika Bernarda - gre za "bernikovski" premislek o eksistencialni izkušnji, cepljen na Bernardov postopek "palimpsestnega kolažiranja".

Še pred kratkim smo se pogovarjali o projektih, katerih realizacija je bila vezana ravno na grajski objekt. Šlo je za priprave delavnic, na katere bi avtorja vabila različne likovne ustvarjalce iz Slovenije in tujine, pri tem pa bi mesto Radgona za skromno finančno pomoč lahko obdržalo določena dela udeležencev. Drugi projekt se je navezoval na prvega, šlo pa je za ureditev in odprtje na gradu, kjer bi gostujoči ustvarjalci (in ostali) lahko razstavljali svoja dela, prostor pa bi bil namenjen tudi drugačnim kulturnim pojavnostim.

Ne le to, sedaj je postavljena pod vprašaj kar ustvarjalna eksistenca kiparja in slikarja, ki sta se odločila, da bosta živela in delala v Gornji Radgoni. Mestni (občinski) faktorji bi se morali zavedati, da napredka ne prinaša zgolj velik kapital, ampak da je prav tako ali še bolj pomembna duhovna klima, ki vlada v nekem kraju. Beg ali kar izganjanje vsakovrstnih potencialov tega mesta je kaj slabo znamenje za njegovo duhovno in materialno prosperiteto.

Dejan Sluga

ZA SEPARATIO

Takole udarno bom zastavila: revija za kulturo, Separatio imenovana (Zveza kulturnih organizacij) Sobota je izdala prve in zaenkrat zadnje tri številke, mi je všeč. To pa zato, ker mislim, da zelo dobro pove, zakaj sploh rabimo regionalne, lokalne revije za kulturo. Ker, kaj več bi kakršnakoli revija sploh lahko naredila?, zelo dobro išče in najde svoj *raison d'être*.

Predvsem mi je všeč, ker, za začetek, niso pristali na odsevanje kulture (kulturnega prostora), ki je tam že brez njih. In da, tudi kadar nabirajo skupaj že narejeno, ustvarjajo nove dimenzije. (Poglejte zadnjo številko, pa boste videli, kako je mogoče s sistematičnim recenziranjem vsega, kar je v zadnjem času kjerkoli objavil katerikoli Pomurec, sproducirati podobo široke in kompleksne literarne ustvarjalnosti.)

Všeč mi je, da niso začeli z dodajanjem novih floskul k starim samoumevnostim, ampak z drezanjem vanje, z zastavljanjem vprašanj in produktivnimi provokacijami.

Da so se, dalje, uspeli z enim mahom zbrati ljudje, ki tudi sicer kaj počenajajo, pa si vseeno dati novo formo in format pa polet. (Poglejte posebno, vojno številko revije.)

To je - da so takoj, ko so se pojavili, pokazali vse znake kulturnega središča, se pravi nečesa, kar je sposobno kulturo delati, distribuirati, spodbujati potrošnjo in kar je pač še terminov za opis uspešnega podjetja.

Razen tega mi je pa všeč, da ne kažejo/skrivajo nikakršnih kompleksov in fobij. Da se očitno ne bojijo, da bi jim pripisali kompleks provincialnosti. In zato tudi niso provincialni. Ob listanju Separatio nikoli ne naletiš na reči, za katere ti preprosto ni jasno, kaj tam delajo in ki, kjer to pač rade delajo, delajo vtis kozmopolitizma ali česa takega. Kot da ne vzameš takšne revije v roke, pa če si od tam ali od drugod, ker te pač zanima tisto od tam.

In mi je všeč še marsikaj (dizajn...). Je pa res, da smo zadnjo Separatio listali lani.

Upam, da za novo številko ni denarja. Če ni volje sodelavcev in voljnih bralcev, je najbrž nekaj narobe s postavkami tega teksta. Ki, kakorkoli, ne bi hotel biti nekrolog à la o podleglih vse dobro.

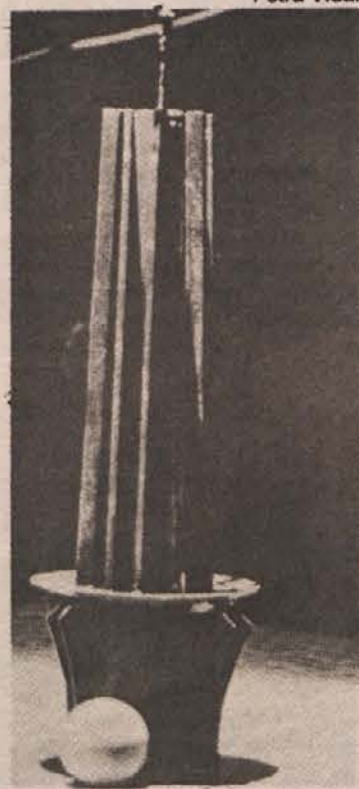
Petra Vidali

Zlatko Jakovljevič

Zlatko Jakovljevič

EKO TI SMETI!

LJUBLJANA PRED RIOM

In to je tudi prav, saj so industrijski oblikovalci tisti, ki nam tako uspešno prodajajo potrebe, pakirane v dopadljive škatlice in bleščeče neonske napise. Pri ponujanju novih želja in potreb so dizajnerji zaigrali že na skoraj vse registre, tako da danes povprečni povzpenež poleg strojčka za pripravo mehko kuhanih jajc potrebuje vsaj še eno jahto in mini-golf igrišče na obvezni terasi z razgledom. Seveda nismo vsi tako bogati, da bi si lahko zgradili diznland, zato pa lahko za vsakim vogalom najdemo in kupimo drobna zadovoljstva privlačne zunanosti in puhle notranjosti.

■ Svet virtualne realnosti

Vsak živ organizem potrebuje energijo, da predela surove snovi. Pri tem pogosto ustvarja odpadke. V naravnih sistemih take odpadke takoj izkoristijo drugi organizmi, v neprestanem krogu ponovne izrabe. Človeške skupnosti predelajo ogromne količine snovi in porabijo pri tem veliko energije, ustvarijo pa tudi gore odpadkov, katerih večina gre le enkrat skozi sistem. V mnogih državah tretjega sveta k sreči ponovno uporabijo velik del odpadkov. Na robu Kaira npr. deset tisoči ljudi v nepopolni umazaniji smetišč zbirajo uporabne odpadke. V Indiji zbiranci starega železa, ki med iskanjem tulcev patronov zaidejo na vojaška strelišča, tvegajo, da jih bo ubilo ali pohabilo. Čeprav v razvitih državah še cvete potratna družba, se tudi tam ustvarja industrija za recikliranje sekundarnih surovin, kar ustvarja nova delovna mesta in povečuje energetske učinkovitost. (Gaia - modri planet, MK)

Los Angeles ima Hollywood, lahko pa se pohvali s tremi kilogrami dnevnih odpadkov na prebivalca s primešanim fotokemičnim smogom. Smog sestavlja vrsta kemičnih snovi, predvsem ozon in proxiacetonitril, ki sta skrajno nevarna za rastline. Obe snovi nastaneta z delovanjem močne sončne svetlobe na mešanico dušikovih oksidov in ogljikovodikov, ki jih spustijo v zrak motorna vozila, nastajata pa tudi z izgorevanjem in industrijskimi procesi.

■ Do konca sveta

V zadnjem Wendersenovem filmu Do konca sveta, ki ga vrtijo v ljubljanskem CD-ju, spoznavamo konec stoletja, začetek virtualne realnosti. Gre za štiri-deset milijonov DEM, preliti v potovanje, spomin, letenje in osvajanje. Sam Farber obrede štiri kontinente, da prinese mami Edith slike propadajočega sveta, ki čaka na eksplozijo. Film se konča v postapokaliptičnem scenariju avstralske pustinje.

"Ko sem bil še otrok, sem se pogosto spraševal, če res obstaja Bog, ki vse vidi in kako mu vendar uspe, da ničesar ne pozabi: ne gibanja vsakega oblaka na nebu, ne vseh gibov in vseh korakov slehernega med nami, ne sanj vsega sveta... Rekel sem si: nemogoče si je predstavljati, da tak spomin obstaja, še bolj žalostno in nemogoče pa je pomisliti, da ne obstaja, da se vse izgublja v pozabi. Ta otroška domišljija me še vedno poganja: neskončno velika je torej zgodovina pojavov, a neskončno drobna je zgodovina podob, ki preživijo."

Na križpotju v ICSIDu smo se srečali s policentričnim razmišljanjem o oblikovanju. ICSID, mednarodni kongres industrijskih oblikovalcev, ki se je zelo uspešno odvijal od 17. do 23. maja v Ljubljani, Ajdovščini, Vrhniku, Novem mestu, Mariboru, Kranju, Radovljici..., je v naše kraje pripeljal paleto svežih razmišljanj, osnovna ideja pa je bilo soočenje z žgočo ekološko problematiko, ki kliče k takojšnji artikulaciji, tudi pri dizajnerjih.

(Wim Wenders, Imaginarna zgodovina filma)

■ Happy New Age

Vabimo te v Happy New Age. Kdo je Gaija, kaj je Kaos, zakaj še vedno verjamemo v čarovnije, kdaj bo prišla apokalipsa, čemu energija in še kaj zanimivega je na voljo tudi tebi, zainteresirani brat ali sestra sonca, miru in ljubezni. Nova edicija Časopisa za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo je sklada češenj, slastnih in hrustljavih. Poskusi z nami!

■ Bo že, ko bo bog bogat

Septembra bo v Mariboru na festivalu ALTERA PARS poleg celodnevnega open air koncerta z udeležbo dvajsetih slovenskih in petih tujih skupin mogoče prisostvovati tudi tribuni z naslovom MIR S TEBOJ, NEW AGE. Tribune, ki bo na mariborskem zahodnem robu, ob Gosposvetski cesti, se bodo udeležili tudi nekateri avtorji publikacije Happy New Age. Na kulturnem festivalu, ki ga organiziramo KATEDRA, MARŠ in ALTERA PARS, bodo sodelovali člani dosegljivih duhovnih skupin in nekateri likovni ustvarjalci s svojimi deli. Pridi, ko bo!

■ De si bio, dez bi

Na kongresu ICSID je na panelu Ekologija - Varstvo okolja nastopil minister magister Miha Jazbinšek, ki ga krasijo tudi izkušnje arhitekta, in obljubil, da smo v Sloveniji tik pred sprejemom integralnega zakona o zaščiti okolja. Kar se pa dizajna tiče, minister opazi, da imata besedi ekologija in ekonomija sicer isti koren, ki pa ju ne ovira, da bi na področju oblikovanja ne vlekli vsaka v svojo smer. Osnovni princip ekologije je minimalizacija, ekonomije pa produkcija. Dizajna, ki ne upošteva obeh komponent, ne imenujmo več dizajn, ampak stajling.

■ Ko ka Os vaja Svet

John Wood je pripeljal v diskusijo Kaos z žalostno (veselo?) notico, da prihodnosti ne moremo napovedovati več kot tri tedne v naprej. Zato pa metulji tudi to pomlad še vedno vzletajo in z drobcenimi zamahi gradijo orkane in hurikane. Kdaj bo naslednjič padla huda toča? Bo letošnje še eno vroče indijansko poletje?

prostega problema, kot je to mlečna embalaža. Nekatere države priporočajo povratne steklenice, druge tetrapak in spet tretje polietilenske vrečke. Vse se pri teh priporočilih sklicujejo na študije o vplivih na okolje.

■ Recikliranje aluminija

Ko zavržemo pločevinko za brezalkoholne pijače ali pivo, pravzaprav zavržemo prihranek energije za polovico pločevinke bencina.

■ NEW York, NEW Jersey in okolica

Wendy Brawer je predstavila The Green Apple Design Tour, dogodek, ki se ga je udeležilo več kot dvesto newyorčanov. 21. marca so si ogledali sedemnajst eko-senzibilnih dizajnerskih projektov v spodnjem Manhattanu in se pri tem še fino imeli. Ogledovali so si obstoječe eko-vzorne stavbe, proizvode, vozila in sisteme in si izmenjali pomembne informacije o integraciji ekoloških in dizajnerskih principov. Skoraj vsi udeleženci so bili navdihnjeni, da bi se več naučili in da bodo eko-aktivni.

■ Made in SLO

Vida Ogorelec, oblikovalka in zelo uspešna moderatorica na panelu Ekologija - varstvo okolja, je v Delovi prilogi Znanje za razvoj opozorila na neenotnost evropskih držav v oceni tako pre-

■ Mama, kupi mi avto, bicikel i romobil

Enzo Manzini, profesor na Domus Academy: "Živimo v svetu proizvodov, ki zahtevajo minimalen napor in malo pozornosti, v svetu pogrešljivih proizvodov, narejenih iz predmetov in podob, ki

lahko zdrsne mimo nas, ne da bi pustili najmanjši vtis v našem spominu. Objekte, ki zmanjšajo napor in pozornost, ki pa sami ne vplivajo na kvaliteto našega življenja, ampak prinašajo le gore odpadkov."

■ Redizajnirajmo overdizajnirano

Stefano Marzano, profesor na Domus Academy, uvaja nove termine:

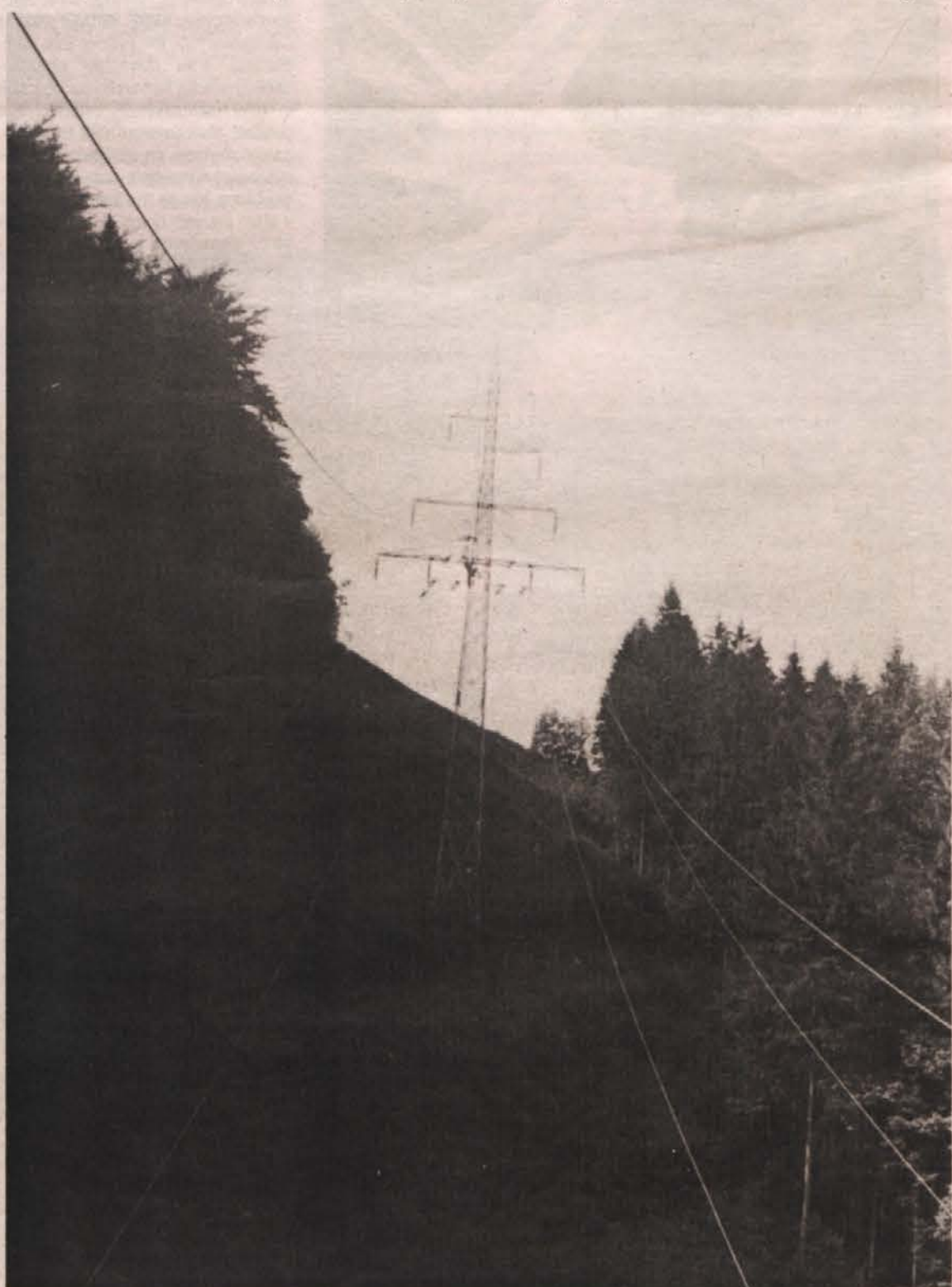
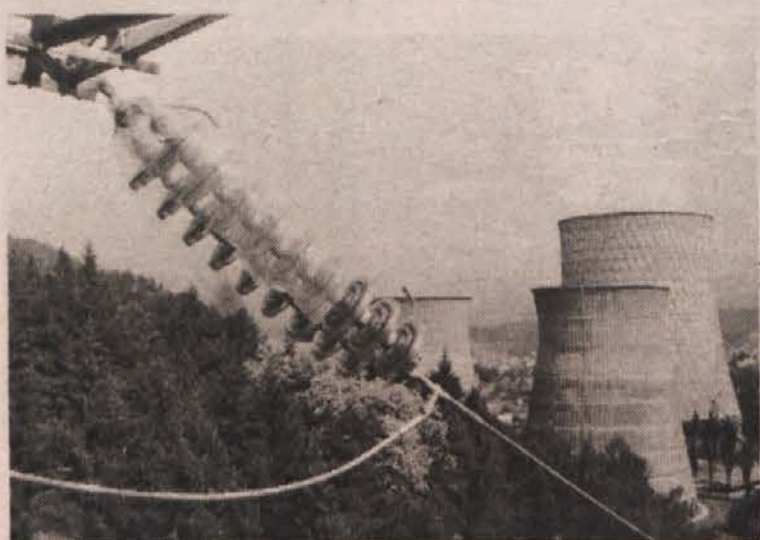
Hi-design: Dizajn ni več le vprašanje bistrih individualcev ali teamov, ki kreirajo produkte, ampak postaja multidisciplinarna mreža, ki kreira "relevantne kvalitete" in "kulturne sfere". Če želi dizajn narediti prestop iz materialističnega in kvantitativnega tržišča k bolj spiritualnemu in kvalitativnemu tržišču, je naloga dizajna priskrbeti nove oblike, vredne takega prestopa.

Etica Nova: nova etika kot nosilna sila, ki naj stoji za vsem, kar počnemo; etika, ki vsebuje univerzalne vrednote, kot so ljubezen, bratstvo in mir. Temu prištevamo še ekologijo, in to ne le v naravovarstvenem pomenu, ampak v globljem pomenu kot "harmonijo med elementi", tako v artificialnem svetu, ki si ga gradimo, kakor tudi v naravnem svetu, ki nas obkroža.

■ Novi zakoni

Evelin Möller je opozorila na globalno uniformnost ekoloških problemov in opisala nemško evolucijo odnosa do smeti. Razveseljiva novica prihaja iz konca lanskega leta, ko so v Nemčiji sprejeli zakon, po katerem so vsi proizvajalci, grosisti in supermarketi obvezani sprejemati embalažo.

Marko Gabrijelečič

SPEKTAKEL

CARMEN, TIMON ATENSKI
CARMEN, TIMON ATENSKI

I'M JUST STANDING HERE

SELLING EVERYTHING

MICHAEL JACKSON: REMEMBER THE TIME
GENESIS: I CAN'T DANCE

Dogajanje velikih razsežnosti se imenuje spektakel. Spektakularnost je način življenja zemljinega občestva, spetega z mediji do neprepoznavnosti distanc. Srh katastrofičnosti polni sleherni trenutek, ki ga nameniš kanalom za sporočila, ta pa so vedno manj beseda in vse bolj podoba, ki priklope oko in priča o "verodostojnosti" sporočenega. Podoba torej, in na tej točki se vračamo k spektaklu - latinsko spectac(u)lumu, ki pomeni prizor, pogled, igro, gledališče ali tribuno; glagol spectatio - gledanje, ogledovanje; spectatori smo gledalci, ogledovalci, opazovalci, celo presojevalci (a to vse manj).

Omejimo se na gledališče, ki je vse pogostejše spektakel. Ta se kaže v glamurnem razpiranju prostora. Prostor strukturira na novo: ne več kot neobhodnost, ampak kot možnost, da potisne svoje meje izven vidnega polja, ga napolni z materialom za oko, pa če je to samo svetloba ali pa kompleten stroj. Že "horizont pričakovanja", ki nam intimno določa komet pogleda v čarobnem risu gledališča, govori v terminih prostora. Danes se razsežnosti materialnega - fizične meje igralca in odra - srečujejo intenzivneje z razsežnostmi duha predstave, vse skupaj pa ima globlji ali šibkejši eho v duhu spektatorja. A na kakšen način se naseljuje doživeto v nas zdaj? Vsekakor mnogo bolj kot nekoč skozi vse čute. Ni več zapiranja oči in užitka ob goli besedi, ves čas prežijo na nas senzacije vseh vrst. Gledališče spet postaja gledal-išče. Dogaja se pretakanje srditih energij in velikih potez, ki v prefinjenih malenkostih, v nepredvidljivostih, celo napakah; v prašnih nogavicah igralke, potnih sra-

gah, gubi na oblačilu.... Veliko in majhno v tem primeru pripeljeta do žlahtne ubranosti, do gledanega in vidnega. V zadnjem času sta se zgodili dve predstavi, ki bi jima prisodili oznako spektakularnosti zaradi njune velikosti, razkošja in bleska.

Najti prostor in material kot je mit o Carmen. To kliče po hitrem zamahu, vročici in energiji. Španija, Cigani - vpis strasti je v samem v nastavku. Carmen je bohem, demon, želja; je ženska, ki je ni. Je samo čustvo iz globine želodca, je popolna odstornost ratia. Šele pod tem pogojem lahko vse dramatis personae odplešejo danse macabre. In katera forma je primernejša kot poteze peščenega čopiča in tople luči, topot na smrt obsojenih, vročica na žalost sposojenega pešle-mela glasbe (so Gipsy Kingi in Chris Isaak iz tega vica?). Poskusi nadgradnje, morda širitve, npr. z Buñuelom, se zde kot tujki, ki odtečejo brez ostanka čez rob. Nekako izven kot musical, ki to ni, ki bi to lahko bil, a bi s tem padel s piedestala gledališke umetnosti, izgubil "odlični položaj", del ekskluzivizma. Carmen opero determinira glasba, Mériméejevo novelo zgodba, Carmen gledališki spektakel pa gib in prezenca ogromnih energij, čudovitih izpeljav, a v luknji, zaviti v polivinilasto glasbo in prešteviline domisljice, ki pa ne vzdržijo predolge fascinacije. Na drugi strani stari klasik Shakespeare in Timon Atenski v velikanskem vrtečem se stroju, srebrni kovini. Spektakelski Timon na grotesken način Dicka Tracya in Batmana, Timon devetdesetih, estetiziran in stiliziran do popolnega sploščenja oseb v like. Moralka je skozi ponavljajoče se vzorce materialnega propada s pomočjo "prijateljev" in mizantropičnega vzpona, z besedilom, ki je gola informacija ali pa v funkciji ironije, prignana do osupljive razvidnosti. Dragocena je rezerva, ki si jo pušča avtor, distanca, verjeti v to, da ne verjameš povsem. A v istem hipu je tudi gledalec odlepljen in neprizadet, medtem ko je v brezrezervnem projektu Carmen vpleten.

Naj se tukaj ustavi današnja misel, ki skuša z omejeno besedo govoriti o komaj opisljivem pojavu in možnosti velikih potez sodobnega gledališča.

Katarina Klančnik

Omenjena glasbena videospota (GVS) se ujema v številnih podrobnostih: istočasno sta se pojavila na prvih mestih vseh glasbenih lestvakov, oba imata kratek uvod in zaključek, kar je za običajni GVS dokaj redek pojav, najbolj zanimivo pa je to, da je drugi hkrati komentar prvega in samega sebe. V tekstu bom skušal iz njune analize odgovoriti na vprašanje, kaj nam prodajajo z GVS, torej kaj nam v njem ponujajo ter na kakšen način. Pri tem sem se najbolj oprl na razmerje med besedili komadov in sličicami, ki ju spremljajo.

Lahko bi postavil trditev, da je GVS neposredna reklama za pravkar izšli CD-maxi-single, pa se mi je zdela pre nagla. Na MTVju se pojavi napoved novoizdanega singla s predstavljivo prav tako novega GVS. Torej nam ne ponujajo le singla, ampak tudi sliko, ki tako skupaj tvorita prikaz in produkcijo določene ideologije, v redkih primerih pa tudi njeno razkritje.

■ PRODAJATI EKSOTIKO IN MITOLOGIJO

GVS Michaela Jacksona se po nemem kakšni logiki dogaja "v Egiptu" - ali, bolje rečeno, v studiu, ki je preurejen in obdan z vsemi razpoznavnimi znaki starega Egipta. Eksterier puščave, piramid in sfing. "(Make me) remember the time!" izreče glas v offu. Na koga se izrečena želja nanaša, seveda ne vemo. Recimo, da na sam spot. In katerega časa se bomo spomnili potem, ko se po splošnih planih peščene ure, mačke in kače najdemo v interieru piramide, kjer se bo od tedaj naprej odvijal GVS s kopicico znanih osebnosti iz Amerike? Zakaj so morale zapustiti "domovino" - kot da

le-ta ne bi bila več samozadostna. Če je te niso več našle doma, so se Genesis odpravili iskati svoj dom, domovino in izvor (vsega potrošniškega zla) prav tja, domov, kjer pa niso doma, saj so Angležki, ki so se prodali Ameriki. V spot jo bodo uvedli z njenimi klasičnimi označevalci: yellow road in sunny beach, plazilci in sexy blondinke, kavbojke in dobre makine. Vse ostalo se bo odvijalo v studiu, brezčasnem in brezmejnem prozornem prostoru.

■ PRODAJATI ZABAVO IN POLNITI DOLGČAS

Faraon (Eddie Murphy) se ob predstavljanju plesalcev pritoži: "I'm bored," Kleopatra (Imam) pa se mu pridruži: "I want to be entertained," ter tako v spot uvedeta nas - gledalce. Dobesedno, kajti prav mi smo tisti, ki se dolgočasimo in željni zabave ter senzacij počimo pred (M)TV. Če se nam ne pleše. V našem vaškem diskaču so nam zarolali oba komada zaporedoma, prav tako kot na MTVju, Genesis za Mihatom, kot se spodobi. Ampak na plesišču je važen ritem. In zabava, seveda. Nič drugega. Vendar, če hočejo biti Genesis zabavni, se morajo zabavati na račun samih sebe in Mihata Jacksona hkrati. Oni ne znajo plesati. Imajo pa dober ritem, skoraj enakega kot Michael. Zato smo v disku plesali na oba enako evforično. Ritem pa je še kako važen za sam videospot, saj vse pleše po njem. Če že ne sami izvajalci, pa plešejo sličice, plančki, svetloba. Montaža je en sam ples, torej zabava. Potrebo po njej bi lahko zadovoljili že s samim plesom, vendar to ne zadostuje, kajti to obvlada že prav vsak izvajalec. Zato je treba uvesti nekaj, kar izstopa iz žanra, vendar je bilo to zanj nekoč konstitutivno, se pravi:

■ PRODAJATI MAGIJO

"Iz prahu si nastal..." Pred plesalci se na tleh najde kup puščavskega peska, ki ga faraon vpraša: "And what is you're going to do?" Iz kupčka se oblikuje Michaelova uboga umetna brezspolna kreaturica, ki so jo po vseh plastikah res že magično priredili samo za ples, uspeh in zabavo. Torej, faraon: plesal bo. Magični obred nujno vključuje tudi plesne rituale. Ali obratno. To so prakticirale vse stare civilizacije in vsi domorodci, zakaj se ne bi teh tehnik poslužila še sodobna pop mašinerija. Pričarajo nam GVS, očarajo nas, si s tem pričarajo uspeh in se očarajo z ekrana. Pri Genesis se niti iz puščavskega niti iz obalnega peska ne izoblikuje nobena podoba. Magija se pri njih pojavi šele "na koncu" (vkolikor ni prisotna že skozi sam proces produkcije GVS). "... v prah se povrneš."

■ PRODAJATI BESEDILO

Tudi pel bo. Saj ni važno, kaj. Tudi Genesis bodo. Kljub temu, da ne morejo niti govoriti. Miha pa prepeva in se sprašuje o tem, ali se spomni, kako sta se zaljubila... Nostalgčno, romantično, patetično. Pri tem ves čas pogleduje proti faraonu, ki ga sumničavo homofobično gleda. Kleopatra pa je navdušena in prisluzi si celo poljub. Besedilo samo seveda nima nobene zveze s potekom zgodbe na spotu. "Ali se spomniš, luna je sijala, na obali, na telefonu. Kaj pa midva?" Ali se spomnite? Telefona v starem Egiptu, namreč. Mogoče plaže, kjer so se zaljubljali...

Toliko več skupnega imata spot in tekst pri Genesis, ki se nam s svojim pretiranim fetišizmom predstavljajo kot nekakšni apologeti sodobne potrošniške družbe, katere simbol je Miha, oni pa so le ujetniki njenega mehanizma.

Rumena cesta + avto = reklama za pepsi colo, plaža + dekleta = reklama za coca colo, avto, iz katerega prileze plazilec = reklama za leviske... Besedilo je ironično, prav tako kot spot sam. V njem se ne posmehujejo le reklamam, ampak kritično in samokritično tudi sebi in predvsem Michaelu Jacksonu kot reklamni lutki. "I can't dance, I can't talk, the only thing about me is the way I walk." Pri tem pa nerodno (pri)korakajo skozi vsa našeta prizorišča, največ pa po studiu, kjer se primotovili iz vseh možnih koncev.

■ PRODAJATI TELO

Nerodni, zavaljeni, plešasti, okoreli starčki. Kaj naj drugega prodajajo, kot vse. Kar jim je na razpolago pač. Mihatu je na razpolago več: večno mlado, lepo in gibčno telo. Za njim pa še masa teles, ki sledi njegovim izpopolnjenim gibom. Eddie Murphy mu zaviha in še ljubosumen je. Zato ga ukaže odpeljati - Magic Johnsonu, katerega telo tudi propada. Vendarle je Mihatovo telesce neulovljivo in nenadomestljivo, zato je bolje, da nas (do naslednjega spota) počaka balzamiran v prah. Prav kot Phil Collins, ki bi rad "razkril" ključ do skrivnosti. Le da ga hočeta odpeljati člana benda. Do naslednjega singla ju bo počakal v prahu - tudi on.

■ PRODAJATI VSE

Po vsem naštetem si res ne bi več upal trditi, da sam spot ni merilo uspešnosti prodaje določenega singla. Vendar, kdo pa danes sploh še kupuje single? Mislim, da jih le še gledamo, poslušamo in plešemo nanje. Očitno pa je, da bolj ko si mobilen, bolje se "prodajaš". Genesis so preveč senilni, ne morejo niti plesati niti govoriti, zato lahko Michaelu na lestvicah le sledijo. Mogoče pa ima pri tem kakšno besedo tudi založniška hiša? Pa radijski in drugi D.J.-ji in še kdo? Prodajo nam lahko res prav vse: od umetnega nosu do dolgih skodranih las.

Ti so še prav v modi. Z njih pomočjo lahko uspe tudi zadnja HM balada, ki je obema prej omenjenima sledila na lestvicah in katere spot ni bil "dober" - je pa imela "dober tekst" in "luštane tipe". Komad skupine Mr. Big To be with You je pri nas dobesedno ponarodel in zno-rel folk, še slovenske priredbe smo bili deležni. Bogsigavedi zakaj - po tako "kurčevem spotu". Potem se je na vrhu lestvakov pojavila skladba Stay skupine Shakespeare's Sister. Mladina v diskaču je ponorela. Nekdo me je vprašal, če sem že videl videospot. Da je "zelo dober, ful dober, krasen, bajen...". Res dober skratka, prav kot so rekli za obravnavana dva. Ampak zakaj dober, tega nihče ne ve, na to mi ne zna nihče odgovoriti. Menda so bili dovolj zabavni in s tem je bil njihov namen dosežen. Res sem se zabaval. Ob gledanju spota, ob plesanju in ob pisanju tega pisanja. Še prepeval sem si zraven.

■ P.S.

Videospot Michaela Jacksona bi si lahko razlagali tudi newageevsko. Recimo, da se je Miha spomnil svoje ljubezni v starem Egiptu. V sedanji reinkarnaciji je o tem posnel spot, potem ko je šel že v sedanjem življenju skozi številne inkarnacije. Vendar pa mi še vedno ni jasno, od kod telefon. Tudi česa so se spomnili Genesis, ne vem, tako da je ta domneva zelo dvomljiva.

Andrej Zornik

Pod skalpelom

BLEDI MESEC / DER
BLEICHE MOND,
ALTE INSTRUMENTALE
VOLKSMUSIK AUS SLOWE-
NIEN / STARA IN-
STRUMENTALNA
GLASBA IZ SLOVENIJE

Trikont

Ne bi smelo biti res, pa je: ta plošča je prva zbirka posnetkov z izvirno instrumentalno ljudsko glasbo iz slovenskega etničnega področja doslej. Pred tem so sicer izšle tri plošče s pesemskim gradivom v redakciji Sekcije za slovensko glasbeno narodopisje (SAZU) in plošča s primeri slovenske zvočne posebnosti - pritrkavanja, omeniti pa velja še plošča, na kateri so se nam okoli leta 1980 predstavili godci iz Rezije (koprodukcija Helidona in Založbe tržaškega tiska) in izdaje založbe Druga godba - zgodbo o tej sceni redni bralci seveda poznate.

CD "Bledi mesec" je izšel v Nemčiji, pri Münchenski založbi Trikont, gre pa za posnetke avtentične ljudske godbe, ki jih je v skoraj dvajsetih letih na terenu zbrala Mira Omerzel Terlep, etnologinja in muzikologinja, ki je prav gotovo ključna osebnost nekakšne renesanse zanimanja za ljudsko (instrumentalno) glasbo na Slovenskem, saj je z močnim Matijo in nekaterimi sodelujočimi pevci in glasbeniki v zadnjih petnajstih letih obredila praktično vse osnovne šole na Slovenskem in s svojo pedagoško dejavnostjo avtentično glasbo iz tega področja vsaj na nek specifičen način otela pozabi.

Izdajanje plošč ima seveda isti namen - nosilec zvoka je nekakšen muzejski predmet, ki ga lahko ima vsakdo izmed nas doma. Uradna kulturna politika, ki je doslej trmasto uničevala vse, kar bi lahko kulturno pestrost tega okolja približalo nekakšnemu mitološkemu univerzumu razvitega, kulturnega sveta, nam te "zbirateljske" satisfakcije doslej ni privoščila, tako da je prva plošča z instrumentalno glasbo iz slovenskih dežel torej izšla na tujem, materiala zanjo pa ni prispevala institucija, profesionalno zadolžena za to reči, ampak entuziastka, ki deluje zunaj institucij. Od Capudra in njegove bogaboječe družine bi sicer pričakovali, da bo zabrenkala na kulturno-domovinske strune, vendar očito ni bila sposobna niti tega. Povsem možno je namreč, da plošča "Der Bleiche Mond - Bledi mesec" v slovenski inaciji, torej z obširno in izčrpno spremeno knjižico v slovenščini, ne bo nikoli izšla.

Obegniti pa se velja tudi ob obče vzdruže ob osamosvojitveni iztreznitvi, ko nam postaja vse bolj jasno, da je nacionalna kultura na daljši rok še bolj ranljiva kot je bila prej. Nacionalna kultura se brez jasne ali vsaj grobega poznavanja kulturne ali (če hočete pleonazem) "etnološke" dediščine, ne more ustvarjalno razvijati. Šele tam, kjer modernost sloni na zgodovinskih temeljih, bodo nove kreacije prebolele modne muhe, sicer pa so zapisane zgodovinski neprebavljivosti.

In zadnje, kar še velja dodati, je, da nas sedaj končno za usodo glasbene dediščine na Slovenskem več ne skrbi tako kot pred leti. Zanimanje za zvočno dediščino je evidentno, skupin, ki igrajo "avtentično" ljudsko glasbo, je vedno več, koncertov in nosilcev zvoka tudi. Vprašanje pa je, če to ni le trenutna romantična vznemetenost, ampak je pojav zrelega odnosa do dediščine, ki teh krajev ni nikoli krasi. Šele sedaj, ko starih godcev skorajda ni več, je namreč zacvetelo zanimanje za ljudsko godčevstvo. In kateri so godci, ki jih je še ujel mikrofoni Mire Omerzel-Terlep? Najprej so tu vsem znani godci iz Beltinske bande z Miškom Baranjo ter pihalna godba iz Beltincev, belokranjski tamburaši iz Sodevcev, Zdravko Debeljak iz Železnikov z lajno, citrar Jože Zajc iz Vidma na Dolenjskem, Slavko in Irena Batista z violinskimi citrami in basom, družina Roban z akordičnimi citrami ter citrarski ansambel iz Genterovec, Franc Laporšek iz Podlehnik s trstenkami, ki imajo na tem ozemlju brčkone že skoraj tri tisočletno tradicijo in Maks Herbec z Zveglo, haloško prečno flavto, iz istega okolja pa prihaja še Franc Topolovec, ki je pisal na bršljanov list. Avtentično zvočnost, kolikor se je je ohranilo do zadnjih dveh desetletij, dopolnjuje zvok harmonike iz delavnice znamenite tržaške družine Pioner, na katero je igral Albino Grižanič.

Brez pretiravanja gre za eno od najpomembnejših zvočnih izdaj iz slovenskega področja, zato je obvezna, čeprav jo je mogoče kupiti samo onkraj Karavank.

Rajko Muršič

Znamenita slika "krik" Edwarda Muncha je nastala na začetku tega stoletja. Prekinila je "idilo" impresionizma in najavila dobo, v kateri je Krik postal najbolj avtentična manifestacija preostale človečnosti. Najavila je dobo Moderne. V tehnološki in ideološki destrukciji modernega človeka je bil krik znak, da zmoremo še zmeraj reagirati emocionalno, pa čeprav na še tako zastrašujoč način. Prazgodovinski človek je ravno tako "kričal" in s tem izražal animalno voljo do življenja. Kot da bi moderna doba zaokrožila krog človekove civilizacijske pustolovščine: človek se danes z računalnikom obnaša enako kot nekoč z leseno gorjačo. Tuli in kriči. Ko smo pomislili, da je postal popoln in skoraj vsemogočen kot bog, se človek tako obnaša. Kaj je treba potomcem švicarskih industrialcev in bankirjev, lepo vzgojeni mladini, da sredi centra enega od neoporečnih švicarskih mest nagi (kot jih je mati rodila) pohujšujejo in strašijo mirne mimoidoče, razbijajo prelepe izložbe in drage avtomobile? Protestirajo. Proti čemu? Redu, kulturi, bogastvu, tehnologiji... Proti vsemu, s čimer se sodobni človek tako ponaša. Kaj bi hoteli? DA se vrnemo v prazgodovino? Naj potemtatem opustimo vse pridobitve te naše civilizacije in kulture?!

Odgovorite si sami. Meni osebno se zdi, da je povratek nemogoč, tudi če bi nam bilo kaj do njega. Na srečo ali nesrečo zahodnega sveta so ti mladi Švicarji in njim podobni zares v manjšini.

Zadnji "prispevek k zgodovini modernega krika" smo doživeli na nedavnem koncertu v Cankarjevem domu. Nastopila je SUPER skupina Naked City. Igrale su SUPER zvezde Nove glasbe: jazz, rocka, punka in česa vse še. In bilo je seveda - SUPER. Predpostavljam namreč, da je bil to komentar večine izmed množične publike, ki je prisostvovala tej atrakciji. Ko za nekaj rečemo, da je bilo SUPER, potem nam tu ni treba več veliko pojasnjevati. To je nedvoumna, univerzalno uporabna kategorija, ki strnjuje vse tisto najpozitivnejše (imamo SUPER bencin, SUPER-market, da ne naštevam). Imamo pa seveda tudi SUPERMANA, boga moderne dobe, edini mit, ki nam je še preostal.

Naked City igrajo virtuozno: občudujoče hitro, precizno, artikulirano. Dobimo vtis, da zmorejo izvesti praktično vse, kar jim "pade v glavo". Oni pravzaprav počno ravno to. Kot v montaži video spotov se izmenjujejo: dva takta "swinga", trije takti "rocka", še malo "reggaeja", neka znana "filmska" tema, nekaj orientalskih ritmov in tedaj - KRIK. Tu smo. To počne briljantni saksofonist in dirigent John Zorn. To počne pogosto in z lahkoto. Kot bi rekli, mu je krik kot "dober dan". Vseeno pa se nam ponuja sklep, da on ni povsem zadovoljen s seboj. Skromen je kot vsak "pravi" umetnik. Samo na ta način lahko pojasnimo dejstvo, da je v skupino vvrstil tudi tipa (vendarle bi bila beseda glasbenik pretežka), katerega edina naloga je ravno kričanje. To je nek na prvi pogled krmežljiv Japonec, ki pošteno služi svoj kruh. Kriči izvrstno in neutrudljivo, vsaka mu čast. Tako imamo poleg Zornovih saksofonskih "krikov" tudi prave krike, ki nas navajajo k razmišljanju o človekovih začetkih, na temo iz uvoda tega teksta.

Toda bodi dovolj o kričanju. Pustimo tudi Japonca v mirnem spanju po poštem delu. Zorn je namreč pojasnil, da Japonec takrat, ko ne kriči, spi. Čeprav je to povedal v šali, je povsem razumljivo, da si mora po tolikšem kričanju človek pošteno odpočiti. Zares nenavaden poklic.

Salo na stran. Poskušajmo razumeti, kakšna je ta "Naked" glasba in kakšen je smisel vsega tega. Ker osebno nisem našel odgovora, ki bi me zadovoljil, bom ponudil serijo vprašanj, ki bi lahko osvetlila pot k možnemu odgovoru.

Ali je umetniško upravičen eklekticizem dojet kot naključno montiranje kolažev iz fragmentov različnih stilskih usmeritev?

DVA POGLEDA NA NOVO GLASBO:

KONCERT SKUPINE NAKED CITY IN MULTIMEDIALNI PERFORMANCE "STVAR"

ALI JE SUPERMAN EDINI MIT, KI NAM JE ŠE OSTAL?

Vojvodinski glasbenik Boris Kovač (Ritual Nova) že nekaj mesecev živi kot "emigrant" v Trzinu. Tako lahko redno spremlja novoglasbene dogodke pri nas in jih opazuje ter komentira iz osebnega zornega kota, kar vam z veseljem ponujamo v branje.

Ali lahko kot lastno glasbo predstavimo parafrazo, manipulacijo in parodiranje tujih "glasb"?

Ali lahko takšno "poigravanje" razumemo kot neko vrsto artikuliranega ekvilibrista? Ali ni takšna SUPERiorna pozicija svojevrstni cinizem?

Ali bi lahko rekli, da je igrati VSE skoraj isto kot ne igrati NIC?

Ali je permanentni fortissimo (najglasnejše) še sploh fortissimo? Ali fortissimo lahko obstaja brez pianissima (najtišjega)?

Ali ni vseeno, če neka skladba traja 10 minut ali 10 sekund, če nima niti začetka niti konca niti razvoja niti klimaksa, če nima niti dinamike niti dramaturgije niti afektivne niti pomenske tenzije?

Ali ni vseeno, če bi koncert takšne glasbe trajal 2 uri ali 2 minuti, ali če bi odigrali 1 ali 50 skladb?

Ali je glasba brez emocije in pomenov sploh kaj več kot artikuliran hrup? Ali ima takšen artizem kakršenkoli notranji razlog?

Ali ima sto krikov še sploh pomen Krika? Ali je krik brez ekspresije še sploh krik? Ali je ekspresija brez emoci-

je sploh še ekspresija? Ali ni takšen krik razumljiv samo še kot znak agresije? Ali ni poigravanje z agresijo samo še korak do dejanske agresije? Ali je takšna igra opravičljiva? Ali se na primer otroci ne igrajo vojne? Ali ne veste za številne žrtve igre z ročnimi bombami v Srbiji in v drugih z vojno prizadetih krajih? Komu, za koga in zakaj kriči Japonec? Kaj to pomeni, če ne pomeni ničesar? Ali nas želi impresionirati, provocirati, preplašiti, preizkušati ali preprosto zabavati?

Kakšna zabava je to?

Seveda - SUPER.

E. Munch je s svojo sliko dobro predvidel. To je stoletje KRIKA.

AAAAAAAAA A A A A A A

■ V ISKANJU DIGITALNE TIŠINE

Egon March Inštitut se v svojem multimedialnem performanceu "STVAR" postavlja z manj cimizma, toda z več kritične refleksije do hrupa (post)industrialne civilizacije. Zavestna abstenenca od sodelovanja v neutemeljeni produkciji tega hrupa ima pri Marku Košniku in njegovih sodelavcih duh po mladostnem entuziazmu in hrabrosti pri soočanju z "digitalnim kaosom" ter v raziskovanju možnih poti, ki bi vodile proti svetlobi tišine... Njihovo "breme" je toliko težje, ker se niso odločili za romantično varianta povratka k izvorni tišini, temveč tišino samo obravnavajo kot digitalni fenomen. V maniri resnih raziskovalcev želijo zaobjeti problem v njegovem izhodišču, v pravzroku. Sinusni ton, iz katerega vsa "STVAR" izhaja in ki

ga preko mikrofonijske - resonance - interference modelirajo s pomočjo treh rezonirajočih in akustično vzajemno povezanih plošč, je zares praelement digitalnega zvoka. Način njegove artikulacije je v primeru Egon March Inštituta izpostavljen kot poigravanje s temi elektroakustičnimi fenomeni, kar počno visoko tehnološko in hkrati zelo primitivno. Takšen "primitivni tehnologizem" je plod ne samo izbrane strategije v težnji, da bi prišli do praelementa, temveč očito tudi skromnih možnosti, s katerimi takšen "Inštitut" razpolaga. Toda takšna objektivna limitiranost lahko samo deloma služi kot alibi za osnovno smiselno pomanjkljivost vidnega performancea. Ta "eksperimentalna igraknja" namreč še niso rezultirala v umetniškem delu, navkljub resnim namenom. Kot sem razumel avtorja, mu to za sedaj niti ni pretežni cilj. Raziskovanje je, kot se zdi, temeljni motiv tega projekta in bi ga lahko razumeli kot pripravljajno fazo bodočega bolj zasnovanega "umetniškega" ustvarjanja.

Toda nam, ki smo skoraj eno uro stoje in stočno preizkušali pozornost in potrpljenje v betonski škatli neadaptirane hale C Cankarjevega doma, takšno pojasnilo ne nudi satisfakcije za pičel doživljaj. V čem so problemi recepcije multimedialnega performancea "STVAR"? Ta performance je nezadostno transparenten in osmišljen kot elektroakustični eksperiment, ki bi omogočal našo spoznavo teh fenomenov, nima pa tudi resnične umetniške vsebine. Ne funkcionira niti vsebinsko niti doživljajsko. Ne vsebuje niti dovolj Logosa, pri tem pa še manj Erosa, niti zadostnega konceptijskega smisla niti njegove artikulacije. Eksperiment, ki ga je treba pristrčno pozdraviti in podpreti, še nima neke fenomenološke relevance, to pa je ravno tako tudi razlog, da ene pomanjkljivosti: artikulacijske zmožnosti teh "izumov" so za sedaj prešibke za nek potencialni umetniško-tehnološki postopek. Tako ponujen "minimalizem" je za sedaj bolj produkt skromnih možnosti projekta, kot pa zavestno izbrane askeze.

Drugi, vizualni segment performancea, se tu in tam kaže kot organsko povezan in upravičen glede na zvočni kontekst. Kot na primer pri projekciji gibanja sinusnih valov, ki jih kontrolirajo "glasbeniki" s plošč.

Ta subtilen in zvoku komplementaren vizualni efekt je sugeriral duhove tega elektronskega krvotoka, in to je prineslo tudi najsvetlejši trenutek predstave. Zdi se, da se je v tem trenutku uspelo "STVAR" približati "BITI".

Toda ponekod drugod je bila povezava med zvočnim in vizualnim segmentom nejasna in je delovana naključno in okrasno. Na ta način pridemo tudi do najvišje, do pomenske ravni tega performancea. Ta se kaže kot najrevnejša. Simbolične reference troenotnosti plošč, barv in komunikacij treh personificiranih aluminijastih plošč in še česa se kažejo kot prešibke za nekakšno kozmološko dimenzijo vidnega.

Kakorkoli, kompromisni spoj med raziskovanjem in umetniškimi pretenzijami je osiromašil oboje. Odprl je brezno med dvema poloma ustvarjanja, ki v uspešnem umetniškem rezultatu korespondirata drug z drugim. V to brezno, t.j. v perceptivni in pomenski vakuum, je zdrsnila tudi pozornost stotine obiskovalcev tega v intenci zanimivega in umetniškega poskusa.

Ta - v namenu - konstruktivna kritika ne zmanjša pomena tega projekta in bi želela, da bi bila vzpodbuda za nadaljnje vztrajanje Egon March Inštituta v njihovi verziji izhoda iz digitalnega kaosa. V tem morajo biti predvsem še doslednejši samim sebi, in to se mi zdi kot nepristranskemu opazovalcu tem težje v okoliščinah "post Neueslowenischekunstovskega" duhovnega mačka, ki navdihuje "postneodvisni" slovenski kulturni prostor danes.

Kakorkoli, kar se mene tiče: na svidenje Egon March, zbogom Naked City!

Boris Kovač

NAKED CITY, foto: Andreja Bahar

DRUGA
GODBA 92

LOUIS SCLAVIS QUARTET,
WIENER TSCHUSCHENKAPELLE,
MARC RIBOT & THE ROOTLESS
COSMOPOLITANS, CALICANTO,
TREVOR WATTS' MOIRÉ MUSIC DRUM
ORCHESTRA IN LJUDSKOGODBENA
PRESENEČENJA IZ DOMAČIH LOGOV:
MARKO BANDA, KURJA KOŽA, PIŠČACI

Druška godba je leta 1985 zapolnila praznino med našimi festivalskimi prireditvami ter se ob neverjetni vztrantosti in trmoglavosti organizatorjev ohranila vse do danes - in še več: ob spletu okoliščin, ki so do kulturnih dejavnosti nasploh vse bolj neprijazne, je postala (glede na aktualnost in kvaliteto ponujenega glasbenega materiala) osrednja festivalska prireditev pri nas.

skoglasbenega izročila severne Francije. Izvrsten instrumentalist (klarinetist in sopran saksofonist) ni nikdar sili v ospredje, ampak je omogočal enakovredno afirmacijo vsem glasbenikom, čeprav je v nekaterih solističnih improvizacijskih točkah pokazal, da mu zgodovinske svobodne improvizacije nikakor ni tuja. Kakorkoli, svežina jazza s francosko dušo ter spoj tradicije in sodobnosti sta zadostovala za nedvomno osrednji jazzovski dogodek sezone, ki pa ga je "osrednja (beri: Rončelova) jazzovska" publika spregledala - in prav ji je!

Koncertna predstava avstrijsko-slovensko-turške zasedbe **Wiener Tschuschenkapelle** je vsekakor več kot zadostila aspiracijam poslušalstva, ki je do zadnjega kotička napolnilo Viteško dvorano v Kržankah, še posebej zato, ker je bilo poslušalstvo izjemno dobro pripravljeno na balkanski "štimung", kajti bal-

kanska zvočnost je trenutno (v Ljubljani) velik modni krik - publika, ki jo zastoplja Radio Študent, se namreč navdušuje nad ritmično pestrostjo in sevedaško emocionalnostjo balkanske godbe. Sami **Wiener Tschuschenkapelle** jemljejo zvočni prostor, s katerim se ukvarjajo, veliko širše od balkanskega, saj vključujejo tudi zvočnost siceršnje vzhodne Evrope in Male Azije, pri čemer so - kar je presenetljivo - še najprej priključili in najbolj udarni prav v izvedbah ruskih pesmi. Tu in tam je rahlo škripala solistična izvedbena plat, sicer pa je večer izjemno pristržno vodil pevec **Slavko Ninič**. Zelo dobro, a bi lahko bilo še bolje.

Največje presenečenje in obenem najboljšo zvočno predstavo letošnje Druške godbe so uprizorili njujorški gostje **Marc Ribot & The Rootless Cosmopolitans**, ki so nam še enkrat pokazali v živo, da svojevrstnim zvočnim sintezam

MARC RIBOT & THE ROOTLESS COSMOPOLITANS, foto: Andreja Bahar

DRUM ORCHESTRA, foto: Andreja Bahar

Tudi na Drugi godbi 92 smo lahko navdušeno spremljali nekaj v tem trenutku aktualnih, relevantnih in razburljivih glasbenih praks - kljub dejstvu, da so organizatorji vsako leto bolj odvisni od zunanjih ("objektivnih") okoliščin in darežljivosti nekaterih kulturnih centrov, ki so na Slovenskem delovali že pred osamosvojitvijo. Tovrstni festivali se pripravljajo vsaj pol leta ali kar leto pred dejansko izvedbo, kakšna je bila situacija za načrtovanje te prireditve lansko jesen, pa itak veste, tako da ni treba razlagati, da je izvedba letošnje prireditve praktično pravi podvig, meje na čudež.

Te finančno-politične okoliščine so v največji meri ukrojile zvočno podobo letošnjega glasbenega sejma, ki nas sicer na nobeni točki ni razočaral, bi pa lahko bil bistveno drugačen, če ne bi bila kultura prvo žrtveno jagnje na tapeti topoumne politike, ki v kulturi vidi izključno ali predvsem potrošnjo (in ne samo politike, ampak tudi vse revnejših Slovencev, ki se najprej in najbolj zlahka odpovedo prav kulturi). Dejstvo je pač, da so najbolj znani in najuspešnejši glasbeniki tudi iz t.i. drugačnoglasbene scene predragi za "kupno moč" ne ravno mogoštevne publike, ki spremlja inovativnejšo in težje "dostopno", toda vseeno atraktivno glasbeno produkcijo. Konec koncev je bil tudi letošnji obisk Druške godbe (ki jo večinoma obiskujejo predvsem finančno hendikepirani sloji populacije od študentov preko pripravnikov do brezposelne mladeži) povsem zadovoljiv (z izjemo ljudskoglasbenega večera, na katerega že po tradiciji pride le peščica tistih, ki jim ni vseeno, kaj bo s slovensko zvočno dediščino - vsaj ta večer bi morala izdatno podpreti slovenska kulturna politika).

Letošnja prireditev je bila okrnjena, saj sta odpadla kar dva koncerta (česar se v sedmih letih še ni zgodilo). **Gary Lucas** je ostal kar v New Yorku in je odpovedal svojo evropsko turnejo, ki bi jo naj začel ravno z nastopom v Ljubljani, še bolj "absurdni" pa so bili razlogi za izostanek vojvodinske romske zasedbe **Pera Petrovića**, ki je "obtičala" nekje v Zvezni Republiki Jugoslaviji (skupina namreč sicer deluje na Dunaju, kakšen teden pred Druško godbo pa so naivneži odpotovali domov v Rumo in se niso več mogli vrniti). Ne glede na to pa smo lahko bili z ostalimi zadevami več kot zadovoljni.

Nastopa skupine **Les Negresses Vertes** (pripravil ga je Cankarjev dom - "v pozdrav Drugi godbi", kot so rekli organizatorji -), tako da ga ne moremo šteti v "ožji" koncept festivalske prireditve se je vseskozi držala smola. Najprej ga niso mogli pripraviti v auditoriju Kržank zaradi avkcije del ruskih umetnikov, potem pa je padla v vodo še tivolska dvorana zaradi osvetlitve odra. Velika dvorana Cankarjevega doma je bila premajhna za zelo zainteresirano občinstvo, ki to simpatično pop skupino z "etno" konotacijo pozna dovolj dobro in tudi ve, kaj lahko od nje pričakuje. Toda Cankarjev dom je profesionalna intucija, zato deluje leno, nezanesljivo, diletantsko in neresno, tako da se je koncert začel z več kot dveurno zamudo - ravno dovolj, da si ga nisem mogel ogledati. (Nikakor pa ne gre dvomiti, da je skupina zelenih francoskih zamorčkov v Ljubljani vžgala tako kot je treba - kljub povsem neprimernemu ambientu).

"Prava Druška godba" se je začela z nastopom francoskega (novo) jazzovskega kvarteta **Louisa Sclavisa** v dvorani Slovenske filharmonije, ki je - če se ne motim - prvič gostila jazzovske glasbenike in izvrstno prestala preizkušnjo. Morda celo predboro, kajti na trenutke je kazalo, da je bilo ozvočevanje praktično povsem odveč. **Louis Sclavis** je gotovo eden od vodilnih evropskih jazzovskih glasbenikov tega trenutka - s svojim igranjem sledi zahtevam časa po pluralni zvočnosti, ki se navezuje na zadnja desetletja evropske percepcije jazzu, torej od tradicionalnega swingovskega jazzu preko free jazzu in improvizacije do vpletanja svojevrstnega ljud-

TIN MUSIC
audio video studio Ljubljana d.o.o.
Ste se odločili za snemanje v glasbenem studiju?
Potrebujete pomoč vrhunskih glasbenikov, aranžerjev in producentov?
Ste razmišljali o kvaliteti vaših posnetkov?
Želite snemati po zmernih cenah?
Pokličite 069 82-512 in vaše želje vam bomo uresničili.
Pri nas se boste ukvarjali samo z glasbo - vse ostalo uredimo mi.

iz tistega konca še ni pošla sapa. Skupina **Rootless Cosmopolitans**, katere člani vlečejo svoje godbeniške "korenine" od **Toma Waitsa** do **Henry Rollinsa** Banda in klasičnih dogajanj na t.i. off sceni okoli **Johna Zorna**, je izvedla peklenko vznemirljivo zvočno predstavo, ki je bila impulzivna, improvizirana, emocionalna in trezno preračunljiva obenem, nikakor pa ne nekaj, kar bi padlo iz neba med nepripravljeno občinstvo. Končno se je tudi **Marc Ribot**, ki je doslej igral v senci drugih velikih njujorčanov, izkazal kot zrela avtorska osebnost in to z izvrstno skupino, ki diha kot kompaktna celota kljub izjemno raznolikim usmeritvam posameznih glasbenikov. To je bila prava zvočna poslastica!

Manjši padec v izrazni napetosti dogajanja na Drugi godbi '92 je prinesel sredin ljudskoglasbeni večer, ki so ga družno pomagali ovirati popolna nezainteresiranost poslušalstva za slovensko zvočno izročilo, vsiljiv "nastop" televizije, ki je tako osvetlila oder, da je bilo neprijetno tudi publiki in ne le glasbenikom, ter neustrezna reakcija italijanske skupine **Calicanto** na dane pogoje in okoliščine. Skupina **Calicanto** je sicer pokazala, da zna ustvariti tudi plesno uživaško vzdušje, a se je usmerila v prepevanje starinskih mestnih pesmi, kar seveda v našem okolju ni moglo vžgati.

Ne glede na obupne okoliščine samega sredinega dogajanja pa je treba reči, da je Drugi godbi v zadnjih letih (vsaj posredno) uspelo zanimirati nekaj mlajših glasbenikov, ki so se obrnili nazaj k izročilu, tako da smo bili tokrat deležni kar trojnega slovenskega nastopa. Vse tri zasedbe so pripravile kratek program, tako da dolgačas sploh ni moglo biti, žal pa njihovo muziciranje tako tudi ni moglo doseči željenega učinka. **Marko Banda** iz Prekmurja igra bolj ali manj isto kot njihovi legendarni učitelji iz Beltincev, vendar že kažejo nekatere pomembne individualne komponente v svojem zvočnem izrazu - predvsem obilico mladostne energije, ki bi se lahko v primerem funkcijskem (beri: plesnem) okolju sprevrgla v pravi godbeniški užitek. Največje presenečenje je pripravil trio **Kurja koža** iz Celja, ki nam je predstavil zvočni svet starinskega haloškega glasbila, *trstenk*. Celjski fantje to počno na praktično profesionalen način, celo s preveč obrtniškega glasbenega znanja (akademsko harmonizacija) in folkloristike (kostumi), toda povsem prepričljivo, zrelo in neposredno (konec koncev so se stvari učili pri zadnjem še živečem izdelovalcu trstenk in godcu Francu Laporšku). Če bodo fantje nadaljevali v tej smeri, bomo kmalu dobili še eno izvrstno zasedbo, ki bo samo potrdila, da se je proces "etno-revivala" na Slovenskem res začel.

Eni od pionirjev ponovnega zanimanja za tradicionalno zvočnost so bili že pred več kot desetletjem **Istranovi**, pri katerih je vsaj nekaj časa igral tudi violinist **Marino Kranjac**, sedaj polovica dueta **Piščaci**, ki igra glasbo iz Istre. Skupaj z **Emilom Zonto** sta dokazala, da še kako dobro vesta, kako se tej stvari streže, žal pa se v prekratnem nastopu nista mogla izkazati kot izjemno prepričljiva izvajalca tradicionalne istrske plesne godbe.

Ob koncu smo lahko po dveh odpadlih koncertih (ponovno) spremljali izvrstne **Trevor Watts' Moiré Music**, tokrat ojačane s štirimi ganskimi tolkalci, **Drum Orchestra** - celo preveč ojačane, saj je kljub temu, da je večinoma vse skupaj vsaj hotel voditi **Trevor Watts**, prišlo do tega, da so bili najboljši deli tisti, pri katerih so stopili v ospredje afriški bobnarji, ki so naše noge in ušesa zapletali v sinkopirano bogastvo afriškega plesnega repeticijskega bobnanja. Publika, ki je itak pogrešala velik etno-pop dogodek, je pokazala, da je dokončno konec s klasično slovensko hladnostjo - in to je eden od ključnih doneškov Druške godbe k "občukulturnemu" dihanju te predalpske dežele.

Rajko Muršič

Pod skalpelom

LOLA V STAIN:
MANSARDA

Blind Dog Records

V zagrebški založbi **Blind Dog Records** so v zadnjem času izdali kar dve prijetni presenečenja. Že pred nekaj meseci je izšla CD plošča **Borghesie 4 X 12"** z istim materialom kot pred tem na istoimenskem LP-ju (z dvema dodatnima skladbama), potem pa je prav pred kratkim pri tej aglini "založbi z okusom" izšel še CD makedonske skupine **Lola V Stain**. Na tem CD-ju lahko najdemo cel prvi LP ("Ikona") in "nov" LP z naslovom "Mansarda" - odlična poteza, če vemo, da plošče "Ikona" praktično ni več mogoče dobiti.

Delovanje skupine **Lola V Stain** (ki je očitno projekt samo dveh glasbenikov, **Zlatka Oridanskega** in **Pavla Rendžova**) se je zvočno nekoliko spremenilo, čeprav njihova mediativno-ambientalna "new age" in neprisiljeno jazzovska godba ostaja povsem razpoznavno "stainovska", žal pa se na novih posnetkih ne pojavlja več izjemni "dudaš" **Peco Atanasovski**, ki je s svojimi tradicionalnimi "gajdami" zaznamoval etnično komponento zvočnosti skupine **Lola V Stain**.

Kljub povedanemu pa projekt "Mansarda" (ki ga uvede in zaključuje koledniška pesem) nikakor ni neprepričljiv ali brez nespornih kvalitet. Osnovnemu duetu so se v posameznih skladbah pridružili različni glasbeniki (celist, pianist, klavirist in pevač ter godca s tarabuko (bobnom) in kavalom (piščaljo oz. flavto), tako da lahko skladno s tem sledimo raznolikim "zvočnim utrinkom" z rahlim pečatom makedonske zvočne zgodovine in veliko asociacijami na to, kar smo lahko spremljali pri založbi ECM v njenih najboljših izdajah. Vse "ambientalno milozvočne" skladbe sicer ne navdušujejo, ni kakšnih pretiranih inovativnih prijemov, vse se pač vrti zgolj okoli premišljene uporabe "tonalne lepote", vseeno pa je zadevi treba priznati predvsem nevsiljivo privlačnost, ki je v današnjem razcvetu banalne tonalnosti v "new age-u" vse preredka.

Rajko Muršič

INDUST BAG:
NOVA LETA

Indust Bag Records

Metliška skupina **Indust Bag** nas je po več kot desetletju delovanja povsem nepričakovano presenetila s samozaložniškim izdelkom v obliki laserske plošče. Fantje so očitno potrebovali močan impulz, da so se spravili v studio in dobesedno v enem dihu posneli material, ki ga je naplavilo lansko leto s svojimi globokimi izzivi za vsakega posameznika v teh krajih. Po letu dni nam morda ukvarjanje z eksistencialnimi krizami pod senco vojnih iger deluje nekoliko banalno ali odvečno, toda dejstvo je, da je ravno rock tisti del neodvisnega kulturnega izražanja ali, če hočete, civilne družbe, ki je še najbolj življenjsko zainteresiran za mirno življenje - če ne zaradi česa drugega, pa zaradi nujnega elementa kozmopolitstva, s katerim pač diha. Rock'n'roll je nekakšna skupna kulturna dediščina generacij, ki so na tem planetu odrasle v zadnjih treh desetletjih, in jim sedaj ni vseeno, če se začne kolo zgodovine obračati v nerazumljive lovke sovraštva vseh proti vsem.

Delek **Indust Baga** morda zato ne more predstavljati odsev njihovega delovanja, idi zato ne, ker studijsko delo ostaja na preniknem kakovostnem nivoju, kar je rakovana vseh samoplačniških skupin, toda vseeno nas lahko zadovolji ravno z neverjetnim žarom, ki kar puhti iz digitalnega zapisa. Komadi si sledijo drug v drugega brez kakšnih resnih dinamičnih preskokov, vseh skoraj petdeset minut glasbe je zavezano vztrajnemu rockovskemu "driveu", ki z vso silino daje vedeti, da je z elementarnimi rockovskimi sredstvi še zmeraj mogoče artikulirati ekstremsno močan ter z emocionalno nabit izraz, globoko utemeljen s "civilnodružbenimi" besedili. Najbolj morda preseneča, da zvočnost te skupine, ki bi sicer morda bolj sodila v začetek osemdesetih let, tudi leta 92 deluje presunljivo sveže in prepričljivo. Kljub specifični zvočni (kompozicijski) enorazsežnosti je "Nova leta" gotovo ena najboljših rockovskih plošč na Slovenskem v zadnjem času.

Rajko Muršič

Pod skalpelom

ROCKOVSKI PAKET
IZ DALJNE SRBIJE

Neutrudni Drago Boric nam je poslal nekaj vinilnih produktov, ki so izšli v zadnjih pol leta v krajih, kjer se rock spremljača mladež skriva pred mobilizacijami. Poglejmo:

NAPRED U PROŠLOST:

MESECOKRET
(samozaložba)

Klasičen rock trio iz Pančeva je izdal že tretjo ploščo. Glasbeno gledano je njihova zvočnost vedno bolj kompaktna in dodelana, toda NUP še zmeraj ne premorejo dovolj izrazne specifičnosti, da bi se tudi zvočno približali odličnim (čutno ekspresivnim) tekstom. Vsekakor jim je treba čestitati zaradi vztrajnosti in trmoglavosti, toda njihov rockovski eklekticizem ne obeta pravega preboja - niso namreč niti dovolj pop za širše množice, niti dovolj alternativni za glasbene sladokusce. Čeprav imajo lasten izraz in jasen koncept, nimajo kreativnega (zvočnega) zaščitnega znaka - ne glede na to, da je njihov rock v celoti več kot O.K. Škoda.

ROZE POZE:

BESINDŽER &
DILINDŽER
RTB

Že dejstvo, da gre za izdajo velike založbe, implicira, da ne kaže pričakovati zvočno ničesar pretresljivega, gre pač za tipično žurarsko glasbo z veliko kitarami in spevnimi melodijami (v marsičem spominja na nekatere stvari iz zagrebskega pop-rock ambienta iz začetka osemdesetih). Standardne ljubljanske in žurarske teme - lahkotnejši BG rock'n'roll. Komaj omenjemo vredno.

DA ILI BU:

HEJ MORNARI
Carlo Records

Vsekakor zadeva, vredna naše pozornosti. Gre za še en primer tipičnega ostrega beograjskega rocka, morda celo preveč so-roden zvočnosti Partibrejkers, s svojimi tekstovnimi "budalaščinami" pa predstavljajo nekakšen odgovor sarajevskemu novoprimitivizmu. Ves ovitek plošče je v cirilici in mrgoli od ironije ali celo sarkazma. Na naslovnici je Titova jadrna Galeb in opomba, da so Da ili bu zmagovalci splitskega festivala 91, na zadnji strani pa je skupina slikana med ruševinami (Vukovar?). Rock je trenutno edina delujoča civilnodružbena scena v Srbiji in tamkajšnji rockerji očitno premorejo dovolj ironične distance, da ne zapadajo paranoidnim blodnjam siceršnjega "modusa vivendi". Kot hit izstopa predvsem angažiran protikomunistični komad "Živeo Staljin i svetska revolucija", posvečen dogodkom ob lanskoletnem 9. marcu, sicer pa igrajo odlični rock'n'roll z velikimi porcijami obešenjaškega humora.

DEAD IDEAS:

WELCOME TO THE
ABYSS

Start Today Records, ep

Še en člen v mednarodni hardkorovski zaroti. Če odmislišmo zvočno zastarelost in neinventivno uporabo kitarskega rifa, bi lahko stvar ocenili kot nekaj, česar ni nikoli preveč: angažiranega rocka, ki se ukvarja z individualnimi temami pod neznoznim psihološko-političnim pritiskom.

KAZNA ZA UŠI:

EKSTREMNO
GARAŽNO ROKANJE

Nova Aleksandrija, sp

Po produkciji sodeč ne gre niti za garžnost niti za ekstremizem, ampak za še eno ostro varianta rock'n'rollanja na beograjski podzemni način. Skupina ima verjetno pravo zvesto čredo oboževalcev, saj je v njenem "soundu" nekaj evidentno "kulnega".

BITEF TEATAR & KOYA:

PRIJATELJSTVO
ZANAT NAJSTARIJI
(samozaložba, B 92, Bel
Pagette)

Totalni off projekt znamenitega Koje, ki tokrat ne basira, ampak igra kitaro ter el. klavir, sicer pa je poleg standardnega pop ali rock instrumentarija mogoče slišati tudi krasen "out" solo na kitajski violini. Izvrstna zvočna kulisa neke med ambivalentnim minimalizmom, popom za UKV radijske postaje in plesno ritmiziranoostjo. Odlična zvočna sinteza.

Rajko Muršič

Čeprav imajo za seboj samo tri studijske plošče, so The Fuzztones ena od najpomembnejših post punk skupin Amerike. Skupaj z The Cramps, s katerimi imajo veliko skupnih točk, so The Fuzztones pokazali, da je lahko staro bolj sveže in provokativno od neinventivnega novega, samo če je dodana potrebna doza duha rock'n'rolla ter osebne domišljije - to pa sta dve stvari, ki jih obe skupini posedujeta v obilici. Ponujeni razgovor z vodjo skupine, Rudijem Protrudijem, bi vas moral samo vzbuditi, da se napotite na potovanje skozi zvočne zapise te zares zelo močne skupine. O tem se boste v vsakem primeru najbolje prepričali sami.

The Fuzztones so nastali v začetku leta 1980 v New Yorku. Med svojo dvajsetletno kariero, ki so jo označile številne prekinitve dela in prav tako številne spremembe v zasedbi, so se ustoličili kot Guruji Garažnega Zvoka, kar velja posebej za njihovega pevca in kitarista Rudija Protrudija, s katerim smo se pogovarjali pred njihovim nastopom v Pordenonu, 29. februarja letos.

KATEDRA: Ali vidiš razliko med ploščo Braindrops in predzadnjo ploščo?

R. Protrudi: Braindrops je bližja fazi iz plošče Lysergic Emanations. Je bolj psihedelična. Bolj kemično vzbuduje. Na to je neke vrste vizija, ki je bližja tisti, ko smo leta 1985 napravili Lysergic Emanations.

KATEDRA: Zdi se mi, da je to nabolj osebna plošča Fuzztones.

R. Protrudi: Da, prav imaš. Vsako pesem smo napisali po osebni izkušnji. V ta album smo vložili veliko več časa kot kdaj prej.

KATEDRA: Koliko?

R. Protrudi: Nekaj mesecev snemanja, in še približno leto dni priprav. Nekateri pesmi smo napisali še s staro zasedbo. Ob spremembah v sedanji zasedbi smo te pesmi na novo aranžirali. Plošča ne označuje samo povratka k začetnemu "feelingu", s kakršnim so Fuzztones začeli, ampak tudi spremembo v zasedbi in s tem transformacijo iz ene skupine v drugo.

KATEDRA: Zakaj potrebuješ toliko časa, da izbereš nove člane skupine?

R. Protrudi: To je zelo težko. Verjeti morajo ne samo v glasbeni stil Fuzztonesov in ideologijo ohranjanja določene oblike rock'n'rolla pri življenju, ampak morajo verjeti tudi v način življenja, ker preživimo toliko časa skupaj na poti in mora vsak med nami v mentalnem smislu izhajati iz istega mesta. Moramo biti v istem načinu življenja, ki je izrazito posvečen temu tipu glasbe.

KATEDRA: Kako to misliš?

R. Protrudi: To je težko. Imamo drugačne poglede od večine ljudi v devetdesetih, drugačne poglede na glasbo, drogo, seks, politiko - najti prave ljudi je zelo težko. To ni samo pet tipov, ki skupaj igrajo neko glasbo.

KATEDRA: S tem v zvezi je zanimiv primer Shesterfield Kingsov.

R. Protrudi: Da, zmeraj sem imel občutek, da je to bizarno. Oni so iz Rochestra v New Yorku, ki nima neke posebne rock scene. Toda prav tam so se našli štirje tipi s perfektnimi frizurami - vsi padajo na 60-ta in igrajo različne instrumente. To je neverjetno naključje. Osebo sem imel več problemov kot oni. Toda ker Fuzztones nadaljujejo z delom iz leta v leto, in mislim, da postajamo tudi vse bolj popularni, je vedno lažje najti ljudi, ki igrajo te vrste glasbo, saj jih je vse več.

KATEDRA: Kakšen odnos imaš do

OSEMDESETA IN "SIXTIES REVIVAL":

THE FUZZTONES

"MI IGRAMO ROCK'N'ROLL IN TO
POČNEMO KOREKTNO. TO JE VSE!"

skupin, ki so podobno žanrsko orientirane, npr. The Cynics?

R. Protrudi: Srečal sem se recimo z nekaterimi člani Cynicsov. Poslali so mi plošče. Poznamo še nekatere od novih skupin, toda nimamo nekih resnejših stikov, ker večina od teh skupin v osemdesetih, ko smo mi začeli, še ni obstajala. Tisti, ki so takrat igrali z nami, pa so v veliki meri izginili. Nove skupine po mojem nimajo takšnega prepričanja in glasbenega znanja kot mi, da bi lahko uspeli. Toda ne obstajajo 12 let in tega od njih niti ne kaže pričakovati - mislim, da je zelo dobro, ker obstajajo, ker dejansko potrebujemo čimveč glasbe iz tega žanra, za sedaj je je premalo. Včasih najdem nekaj skupin, kot na primer tiste, ki so nas spremljale na prejšnji turneji. Nismo niti vedeli, da recimo na Nizozemskem obstaja skupina, ki se imenuje Klik, in Skandinaviji Cosmic Psychos in LotoRama - zares so dobri, niso psihedelični, so bolj varianta nizozemskega rhythm'n'bluesa, zelo dober rock'n'roll. Veš, kar se mene tiče, je tem bolje, več ko jih je. Ne tekmujejo z nikomer. Želel bi si, da bi vsi igrali rock'n'roll.

KATEDRA: Zakaj izvajate pesem o Romilar D-ju?

R. Protrudi: Ko je naš kitarist Phil prišel v skupino... On je sicer iz Čila in ima tam strica, ki je kupil celo skladišče, polno Romilar D-ja, sirupa proti kašlju, ki so ga v šestdesetih v Ameriki prepovali. Njegov stric skoraj trideset let ni vedel, kaj bi s tem skladiščem. In ko je Phil prišel v skupino in vstkal kakšen je naš odnos do drog, nam je povedal za to skladišče. Mi smo vedeli za Romilar

D, ker smo brali o njem, toda nikdar ga še nismo poskusili, zato smo takoj naročili paket iz Čila. Vse pesmi, ki smo jih napisali za Braindrops, smo napisali na Romilar D-ju. To je čudna droga, saj povečuje IQ za 24 točk. Postajaš zelo introspektiven, daje ti pa tudi možnost, da opazuješ svoje življenje tako kot ga trezen ne bi mogel nikoli. To je bil razlog, da smo napisali pesem kot posvetilo temu. Posneli pa smo jo na italijanskem in španskem jeziku, zato, ker sta se ti dve deželi v zadnjih sedmih letih najlepše vedli do nas. To smo dolgovali Španiji. Če smo stvar izvedli pravilno, ne vem, ker ne znamo teh dveh jezikov. Moral bi se jih učiti. Če stvar ni narejena v redu, naj mi oprostijo - to smo napravili v zahvalo za zadnjih sedem let.

KATEDRA: Zdi se mi, da pri Fuzztonesih ne obstaja razlika med dobrim in zlom.

R. Protrudi: Poskušamo orisati in prikazati vsak zorni kot človeških čustev, v naših pesmih so ljubosumnost, bes, strast, razočaranje, nepremagljiva sreča. Ko pišemo pesmi, je vse odvisno od naših razpoloženj. Se posebej osebe ne so pesmi na tej plošči. Celotni izbor in obdelava tistih, ki smo jih uvrstili na ploščo, nikakor nista naključna. Tu so iz posebnega razloga. Arthur Lee iz Love in Sean Bonniwell iz Music Machine, dve od skupin iz šestdesetih, ki sta nam malodane za idole, sta se pojavila kot gosta na pesmi All the Kings Horses, ki sva jo napisala z Mikeom. Ker smo dolga leta igrali njihovo glasbo, smo se odločili, da vključimo po eno njihovo

Mislim, da ljudem ne gre dajati vsega. Mislim, da morajo občasno uporabljati tudi svojo domišljijo. Pravzaprav mislim, da morajo še kako aktivirati svojo domišljijo pri plošči Braindrops. To vsaj hočemo mi. Ne želimo jim olajšati stvari, vsa sedanja glasba je enostavna, vse dobijo na krožniku in jim ni treba mozgati. To me dolgočasi.

skladbo kot znak spoštovanja in zahvale, da sta gostovala na naši plošči. Od kar pomnim, so mi bili The Doors ena od najljubših skupin vseh časov in mislim, da je ena od njihovih najboljših pesmi, obenem pa precej ignorirana, I Looked At You, za katero mislim, da smo jo napravili v našem stilu. To je naša interpretacija te pesmi. Nič ne morem pri tem, če so The Doors sedaj popularni - mislim, da to ni bistveno, mislim, da smo edina skupina, ki lahko igra Doorse tako kot je treba, in če mi ne verjameš, poslušaj Billy-ja Idola, in videl boš, da smo mi edini, ki lahko - poleg Doorsov samih - igramo Doorse. To je edini razlog, da smo uvrstili to pesem - da to dokažemo. To pravzaprav ni nič novega. Pod vplivi Doorsov igramo že dolgo časa, pesmi kot so Charlotte Remains, Highway 69 ali nekateri deli She's Wicked so pod vplivom Doorsov. To je nekaj, kar obstaja že dolgo in se ni zgodilo zaradi filma.

KATEDRA: Zakaj ste zamenjali izdajateljca? Sedaj ste pri Music Maniac-u in ne več pri Beggars Banquet-u.

R. Protrudi: To je zapletena reč. Da poenostavim: BB-ju in RCA-ju ni uspelo, da bi nas izmanipulirala, poleg tega pa niso zares verjeli v skupino. Založba Music Maniac je v preteklosti izdala veliko naših plošč in to so zmeraj počeli dobro. To je absolutno edina založba, ki mi je izplačala avtorske honorarje. Bil sem pri petih različnih založbah in nobena mi ni izplačala niti centa. Lysergic Emanations je na primer izšla pri ABC-ju in pri Enigmi ter se je prodala v veliko, veliko izvodih, toda od tega nisem videl ničesar. MM je edina poštena založba, kar jih poznam, tako da sem jim dal tudi Lysergic Emanations.

KATEDRA: V medijih prevladuje mnenje, da je vaša glasba retro.

R. Protrudi: Da je retro in da je stara. Star je tudi stolp v Pisi, Koloseum v Rimu, stari so tudi jebeni Papež, Jezus Kristus, Beatlesi; nič, kar se danes dogaja, ni dobro, toda tako veliko stvari iz preteklosti je boljše od sranja, ki je sedaj izšlo, tako da me to ne zanima. Tisto dobro staro je zunaj časa. To je to. Če je dobro, je za zmeraj dobro. Screaming Jay Hawkins je star preko sedemdeset let, še zmeraj koncertira in polni dvorane. Igra glasbo, ki jo je igral že leta 1950. Zakaj je še zmeraj popularen? Zato, ker je prekleto dober. Zakaj ljudje še zmeraj norijo za Elvisom Presleyem? Pred dolgimi leti je umrl kot debeli "zabavljač" iz Las Vegasa, toda nihče ne bo pozabil darila rock'n'rolla, ki ga je poklonil svetu. Čas ne pomeni ničesar. Tisk, ljudje, ki delajo v njem, so petdesetletniki. Govoriti o kategoriji retro..., oni pa delajo za iste jebene časopise že dvajset let! Če pogledaš dvajset let nazaj in vidiš, kaj so govorili o tej ali oni skupini... glej, to so isti časopisi, ki danes pišejo o Nirvani, oni so stari in retro-, njih je treba odpustiti in poslati v penzijo! Fuzztonesi še zmeraj polnijo dvorane. Kdo ima prav in kdo ne? Jebeš jih. Horda debelih jamračev. Oni nimajo več kaj govoriti o nas. Ne vedo več, kaj je to r'n'r, pravzaprav se jih sploh ne tiče, ker so prezaposleni z medsebojnimi prepiri.

KATEDRA: In kaj pomenijo te ogrlice iz kosti, ki jih nosite?

M. Czekaj: Res je, in to ti povem povsem resno, da jih nosimo zaradi moči. Kajti dal sem jim pomen moči. Stvar je v tem, da bi lahko nekdo rekel, da je to samo kup kosti, toda vsakič ko rečeš, da ti prinašajo rock'n'roll, te približujejo k temu tudi v nočeh, ko si tako utrujen, da komaj igraš in ti dajo moči... Ko jih vidim, vem, da tu ni magije, ker vem, kaj sem in kdo sem - in to mi prinaša moč. To je osebna stvar.

R. Protrudi: To niso samo kosti. To so tudi tetovacije. To je znak predanosti, to je celo življenje. Ko si jo vtisneš v kožo, ti ostane do konca življenja. Če si iztetoviraš logo Fuzztones na ramena, je bolje, da ostaneš "Fuzztone" do konca življenja. Mislim, da to pove vse. Vsakokrat, ko sem bil v dvomih, sem videl tetovacijo in dojel, da nimam izbire.

Terens

Katedra 22

PO KONCERTU:

JIM ČERT,
NAKED CITY,
SEPULTURA,
EUGENE
CHADBOURNE,
THE CYNICS

Prvi štirje zvočno povsem raznorodni koncerti so vendarle imeli nekaj skupnega: vdore dolgčasa v sicer atraktivno ponudbo drugačne zvočnosti.

tudi zanimivi nastavki novih komadov, se je kvintetu pridružil fascinantni japonski kričar **Yamatsuka Eye**, ki je kričal v nekaj (deset) sekundnih hardkorovskih pasajah. Če bi izvedel samo nekaj komadov, bi stvar več kot "vžgala", pol ure vreščanja pa je delovalo popolnoma enolično - strahotno hitre stilske premene znotraj posameznih skladb dobijo ob stalnem ponavljanju prav nasproten učinek od željenega: formalne za-

stavitve dinamičnih mikrokompozicijskih prijemov. Več so **Naked City** pokazali samo ob koncu - ob specifični sintezi obeh prej naštetih variant, kar pa ni moglo zadostovati za nedvomno navdušenje.

Tudi ropotanje **Sepultura** je bilo v marsičem sorodno temu, kar je počel John Zorn: po peklensko nabitem in udarnem uvodu so Brazilci začeli igrati na eno samo karto in s tem pripravili privlačnost svojega ropota. Šele ob bolj dodelani dinamiki ob zaključku koncerta so spet dosegli, da je ponorela velika večina od tritisočglave množice zbranih griv. **Sepultura** je vsekakor izvrstna skupina, ki zares zažge predvsem na nastopih, tako da lahko rečemo, da smo se

srečali z eno največjih koncertnih atrakcij tega trenutka, ki kljub vdorom dolgčasa (pri ritmihi na meji zvočne hitrosti!) brez problemov navduši "svojo" publiko - in ravno za to gre, mar ne?

Še najbolj se je moral otepati dolgčasa **Eugene Chadbourne**, ki se ga spomnimo izpred nekaj let zavoljo bizarnih električnih grabelj. Tokrat je s svojimi scenskimi norostmi pretirano štedil, po drugi strani pa v izdatnih količinah prepeval protestne (še posebej protivojne) pesmi, kar se je tu in tam izražalo v brenkanje "že stokrat slišane". Chadbourne pa ne bi bil on, če ne bi svojega nastopa vodil pristrčno diletantsko in nepretenciozno (spontano improvizirano), tako da smo lahko bili po dveh urah "čedburiranja" povsem zadovoljni: Chadbourne je pač Chadbourne - vedno drugačen, kot si ga predstavljamo.

Najmanj vdorom dolgčasa pa je bilo na koncertu ameriške novo rock'n'rollerske skupine **The Cynics**, ki hudičevo dobro ve, kaj je to rockovska veselica v manjšem klubu. Kljub ne ravno pestremu programu in povsem standardnemu "rockanju" smo bili z njihovim nastopom več kot zadovoljni, saj so nam z nepričakovano preproščino spoja punka, rhythm'n'bluesa in hard rocka servirali krasno vzdušje. K "preparaciji" publike, ki je napolnila dvorano KUD-a France Prešeren v Ljubljani, so izdatno pomagali tudi Puljčani **The Spoons**, ki so očitno dosegli višek svojega izraza. Sedaj namreč igrajo "spoonsovsko" varianto "sixties revivala" z ogromnimi dozami nihanja med ekstatično "psihedelijo" in ostrim, skorajda garažnim underground rockom - vznemirljivo!

■ In kaj nas čaka naprej?

ŠKUC - ROTOP nam pripravlja prvo vrstno predstavo črnega rapa s **PUBLIC ENEMY** (18. junij), **Nick Cave** pa bi predvidoma na vrsti enkrat avgusta. Cankarjev dom je zaradi denarne suše ob nekaj napovedanih koncertnih atrakcij, vseeno pa nikar ne zamudite koncerta sezone, ki nam ga kanijo izvesti **KRONOS QUARTET** v torek, 9. junija. Dan kasneje nas bo Buba zopet razveselil s preverjeno odličnimi **FUGAZI**, pripravlja nam pa še dva koncerta: **CHUMBA WAMBA** v torek, 30.6. v K4, potem pa še skupen nastop skupin **MDC** in **NOVA MOB** v Ajdovščini, 21. julija. To pa še ni vse: čaka nas tudi posebno "death metalno" orgljanje pod delovnim naslovom **Campaign for Music Destruction** (17. junija, morda celo v Križankah) s skupinami **DISMEMBER** iz Švedske, **OBITUARY** iz Floride in legendarnimi **NAPALM DEATH** iz ZDA/Velike Britanije.

Za zaključek sezone nam Cankarjev dom pripravlja tudi pravi pravcati Jazz festival v Križankah po urniku: 30.6. **Brecker Brothers**; 1.7. večer pesenečenj; 2.7. (ženske v jazzu) **Geri Allen Quartet**, **Betty Carter Trio**; 3.7. **Gilberto Gil** s skupino.

Rajko Muršič

EUGENE CHADBOURNE, foto: Rajko Muršič

PANKRTI:

ZBRANO DELO
1977 - 1988

RTVS

Pankrti so pri ponovnem izdajanju preteklih materialov na CD-jih prišli na vrsto med zadnjimi, čeprav predstavljajo eno od najpomembnejših rockovskih izkušenj v teh krajih. Z izborom naslova ostajajo zvesti samemu sebi in svojemu "svobodnjaškemu levičarstvu" (tako ne manjka niti znamenita **Bandiera Rossa**), njihov punk (še posebej v prvi, "anarhistični" fazi) pa deluje žilavo in prepričljivo tudi danes. Zbirka za vse tiste, ki so komaj čakali na "the best of" izdajo, za tiste, ki poslušajo samo še digitalno produkcijo, za šoferje, zdolgočasene politike in mladež, ki so ji leta okoli 1977 kvečjemu legenda.

Rajko

REGOC:

JUST SO

Založba FV / NIKA Distr.

Reška skupina **Regoč** je bila deležna najbolj navdušenega sprejema predvsem med nekaterimi hardkorovskimi krogi v Sloveniji, tako da izid njihovega prvenca za ljubljansko založbo in distribucijo (za katero se skriva znamenita trgovina **RecRec**) ni nikakršno presenečenje. Gre za odlično hrupno novoročkovsko zasedbo, ki je (doslej) predvsem slovensko in hrvaško publiko navduševala s svojim energično nabitim rockom in prepričljivo hrupnostjo. Glasbeno gledano sicer **Regoč** ne prinaša nobenih posebnih novosti (niti na Hrvaškem - spomnimo se samo izvrstnega "šundra" zagrebske skupine **Sexa** izpred dveh let, prav tako na plošči pri založbi FV), pa tudi obdobje "noise" rock scene je sedaj že bolj ali manj mimo, toda **Regoč** so nam na albumu "Just So" pripravili dobrih dvajset minut vznemirljive godbe, ki odprtih ušes nikakor ne pusti na cedilu.

Edini resnejši odtisk plošči bi lahko bila (ponovno) obupna produkcija, pri kateri je bobne slišati, kot da bi jih snemali za celofansko embalažo, vokal in kitara pa se prepogosto prepletata v komaj razločljive kataronične vožnje. Ne glede na to pa skupina **Regoč** tudi na plošči "Just So" ohranja svoj izredno nabit "drive", ki pride do pravega izraza predvsem v manjših klubih, kjer skupina brez problemov vzpostavlja drveč ekstatičen hrupni most med seboj in publiko - prav to pa je nekoč krasilo hardcore: artikuliran bes, ki v bistvu predvsem sprošča.

Za bolj jasno orientacijo: osnovne koordinate artikuliranega hardkorovskega ropotanja skupine **Regoč** bi lahko našli nekeje med zgodnjimi **Big Black**, **Lard**, **All**, **NoMeansNo**...

Rajko

REC REC - PLOŠČA MESECA

RAZLIČNI:

VIRUS 100

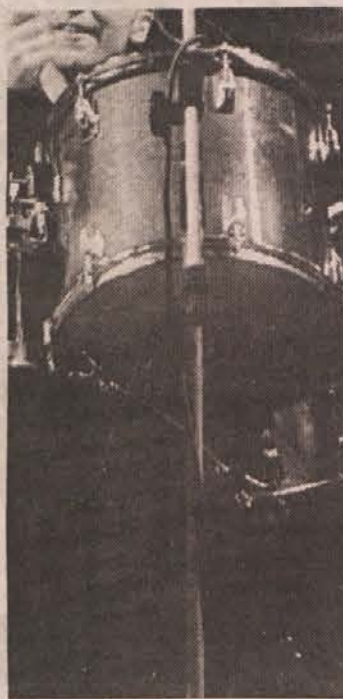
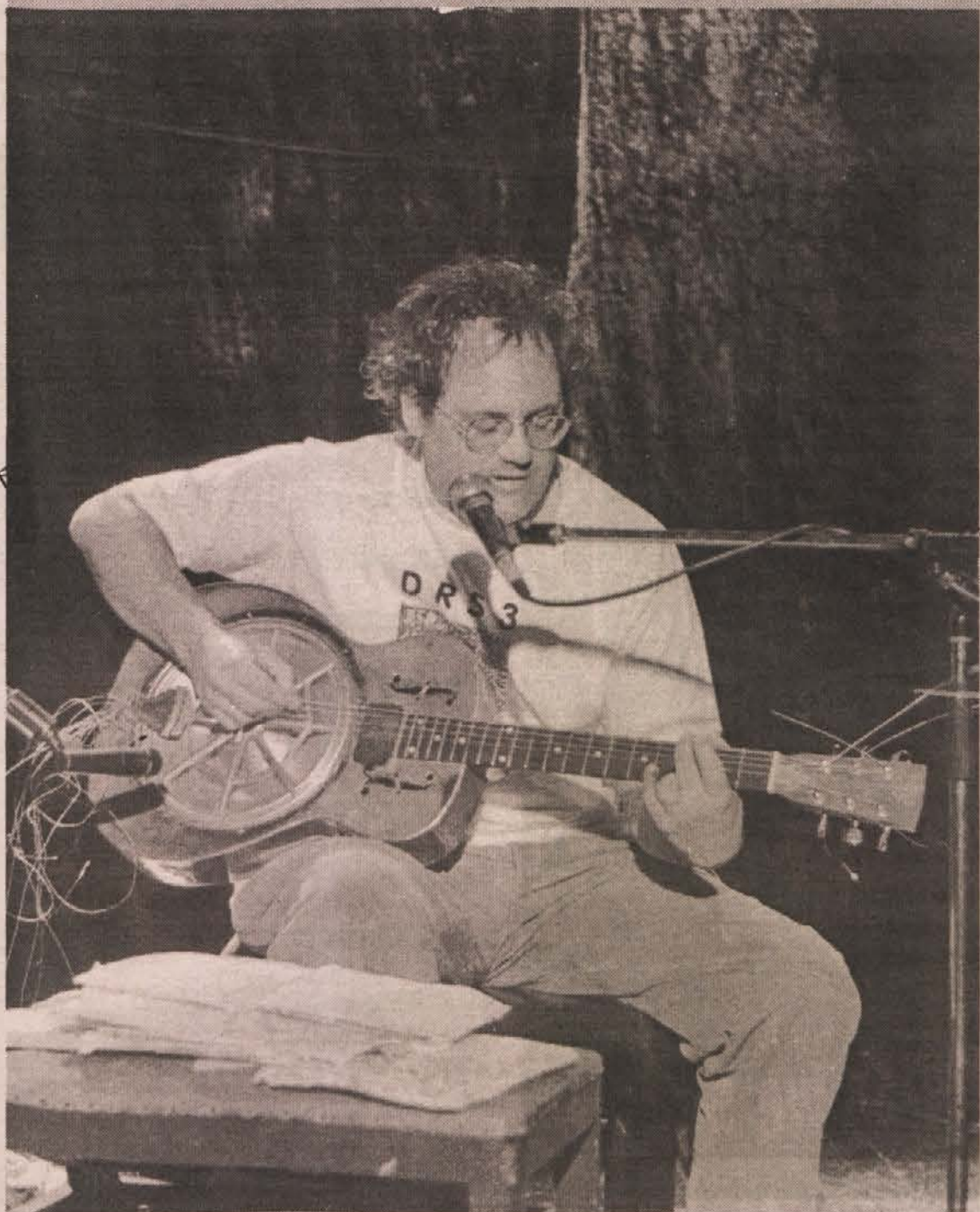
Alternative Tentacles

Založba **Alternative Tentacles** iz San Francisca spravlja umetnost ob dober glas že od leta 1979. Za svojo stoto izdajo s kataloško številko **Virus 100**, ki je tudi naslov plošče, je izbrala - kaj drugega - kot komade **Dead Kennedys**, ki so jih različni izvajalci obdelali in predelali v tej meri, da gre za povsem nove in originalne zadeve. Si predstavljate "California Uber Alles" v rap izvedbi (**Disposable Heroes of Hiphoprisy**) ali pa death metal priredbo "Nazi Punks Fuck Off" (**Napalm Death**)? Različnih stilov ne manjka: legendarni **Dead Kennedys** so na **Virus 100** med drugim preoblečeni še v rockabilly (**Evan Johns**, **Mojo Nixon**), vokalno glasbo (**NoMeansNo**) in počasne pesmi s harmoniko (**Faith No More**). Poleg omenjenih skupin na plošči sodelujejo še **Didjits**, **Alice Donut**, **Steel Pole Bath Tub**, **Neurosis**, **Les Thugs**, **Victims Family**, **Sepultura**, **Kramer**, **L7** in **Sister Double Happiness** - imena, ki zagotavljajo odlično nadgradnjo **Dead Kennedys**.

Nadgradnja - to je ključna beseda za ploščo **Virus 100**. Skladbe niso le "cover" verzije. Vsaka ponuja na svoj način predelan original in vzpostavi sodoben odnos do "velikih klasikov" oz. postavi **Dead Kennedys** v nov kontekst - "tukaj in zdaj" -, v katerem je skupina še vedno pomembna - kot inspiracija, kot referenca in nenazadnje kot bend, ki je v začetku osemdesetih let delal glasbo, ki bo za vedno ostala zapisana v zgodovini rocka.

Plošča **Virus 100** predstavlja pogled na minuli čas, ga aktualizira in mu hkrati daje mesto v prihodnosti. Odlično!

dc

Ko človeku naenkrat zmanjka moči, moralne in intelektualne, da bi se vsak dan spuščal v prekleto naporne analize "najnovejših dogodkov" - to je sintagma, ki na višjem nivoju ne pomeni popolnoma nič, na nižjem, človeškem nivoju pa pomeni nove stotine in tisoče mrtvih in ranjenih - mu ne preostane nič drugega, kot da se poskusi prepustiti golim dejstvom. Bosna, junij 1992. Če je že govora o golih dejstvih - ali ne občutite radikalnega pomanjkanja domišljije, če želite vse pošastne informacije, ki jih dobivate, spremeniti v predstavo? Mar ne začutite, da televizijska poročila niti slučajno ne morejo predočiti stvarnosti desetih koncentracijskih taborišč, v katerih ujetnikom izsesavajo vso kri iz telesa, stvarnosti carpenterjevske transfuzije, ki je tako "nujno potrebna" ranjenim četnikom? Se vam ne zdi, da struktura vaše zavesti ni povsem sposobna dojeti travm desetisočev izmučenih in lačnih otrok, ki, kot v Sarajevu, dneve in dneve ne ne prilezejo iz smrdljivih improviziranih zaklonišč v kleteh, ali ki se, kot v vzhodni Bosni, dneve in dneve vlečejo v dolgih begunskih kolonah, in to proti mestom, ki jim že zdavnaj nimajo kaj nuditi iz preprostega razloga, ker tudi tam že dolgo nihče nima več kaj jesti?

Starejši ljudje v Bosni pravijo, da eno zlo rojeva drugo. Iz tega izhajajo novice o masakrih akcije in reakcije, novice o najbestialnejših zločinih, o stotinah poklanih in nato sežganih ljudi, o vsej strašni nečlovečnosti, katere vzroka ni mogoče iskati zgolj v medetničnem sovraštvu. Seveda je res, da v medetničnih odnosih marsikaj ne bo kot prej. Res je, da nesrbski živeli v Bosni že tretjič v tem

BOSANSKI LONEC

NAJHUJŠE ŠELE PRIHAJA

KRVAVA IGRA INFANTILNE ZGODOVINE

stoletju doživlja pokole od enega in istega noža. Res je tudi, da so Srbi v imenu abstraktne velikosrbske ideje žrtvovali celo možnost lastne enakopravne eksistence v Bosni. Seveda so zdaj mnogi ljudje prepričani, da "po vsem, kar so naredili, z njimi ne bo več mogoče živeti". Vendar to, na žalost ali na srečo, le ne bo tako - Bosna brez Srbov ne bo več Bosna, vsaj ne tista izpred aprila 1992. Aprila, ki je vzel na tisoče življenj tistih, ki se niso bili sposobni hitro prilagoditi novonastali situaciji, tistih, ki niso mogli, hoteli ali želeli dojeti, da na njih streljajo ljudje, ki do včeraj niso v ničemer izstopali iz pregovornega etničnega ravnotežja v BiH, ki se niso prav nič razlikovali od množice tistih, ki se tudi danes kot vsak dan znova poskušajo prebiti do kamionov sarajevske pekarnice, ki vsak dan na drugem kraju prodajajo kruh. Filipovičev film *Praznik v Sarajevu* bi se od zdaj moral imenovati drugače: Masaker v Sarajevu.

V bistvu največji problem bosanske vojne je neobstoje enotnih frontnih črt. Nihče nima zaledja in logistične podpore. Po neuspelem blitzkriegovskem osvajanju "svojih ozemelj" jo izgubljajo celo četniki. Sovražnik je vedno za hrbtom, včasih bližje, včasih dalje, toda nevar-

nost "udarca s hrbtne strani" je neprestano navzoča. Sarajevo doživlja scene, ki spominjajo na Stalingrad v 2. svetovni vojni. Tisti, ki ga poznajo, le stežka verjamejo, da TO BiH drži eno, četniki pa drugo, sosednjo ulico. In da je v taki situaciji skoraj nemogoč kakršenkoli premik v smislu napredovanja in preganjanja sovražnika. Če je verjeti zgodovinskim knjigam, so v Stalingradu v zavzemanju kakega vogala, zgradbe ali nekaj metrov ulice sodelovale cele divizije nemških vojakov. Stalingrad-Sarajevo. Berlin-Bagdad-Beograd(?) Norčava igra infantilne zgodovine.

Po drugi strani je malo verjetno, da lahko mednarodne sankcije proti Srbiji in Črni gori obrodijo omembe vreden sad - razen če so samo uvertura v vojaško intervencijo. Predvsem je zelo majhna možnost, da se odstrani ena najintenzivnejših vzpodbujevalk vojne v zavesti agresorjev, ki je stoodstotno mitologizirana. To je zavest Srbov o svoji vojaški dominantnosti kot zgodovinskega poduku, pa tudi "tradicionalna resnica", da so se Srbi "vedno bojevali pravično in na pravi strani". Proizvajalci take zavesti so srbski mediji, ki že leta izvajajo agresivno (in mitološko) militarizacijo kolektivne zavesti, zdaj pa bodo le stežka sposobni sprožiti nasproten proces. Mimogrede, ali ni sam Vožd pred nekaj dnevi že kdo ve kolikokrat ponovil, da se bo Srbija borila in branila samo z resnico. V zavesti, ki je formirana na tak način, namreč na način najprimitiv-

nejše ideologizacije (čeprav, to je treba priznati, izvedene z zelo sofisticiranimi metodami), še vedno obstaja možnost, da bo svet svojo oceno stanja na Balkanu proglasil za posledico zaslepljenosti, in da se bo tako dokazalo, da so Srbi, kot bi rekel Enriko Josif, še vedno "nebeški narod". Oguljena in le srbski kolektivni zavesti razumljiva floskula o skupinski zaroti Četrtega Reicha, Vatikana in Amerike (njene poteze glede rasnih nemirov na zahodni obali so beograjski mediji intenzivno eksploatirali kot dokaz popolne nedemokracije) povsem zadošča mnogim samozvanim četniškim vojvodam v Bosni, da spreminjajo svoje plijane formacije v odrede profesionalnih klavcev nedolžnega in nezaščitene prebivalstva Bosne in Hercegovine.

Ta kratka analiza najbolj odprtih in najbolj dostopnih plasti srbskega kolektivnega samoobčutenja ni niti najmanj naključna. Po mojem mnenju je psihološki moment trenutno največja ovira prenehanju vojne v BiH. Petdesetletna glorifikacija srbske preteklosti in eksploatiranje mitoloških detajlov bi se moralo v glavah povprečnih Srbov spremeniti v nekaj radikalno nasprotnega - v

poraz. Ali se o Srbih ne bo več pisalo kot o zmagoviti sili 2. svetovne vojne, ali bo Draža Mihajlović nehal biti "prvi gverilec Evrope"? Mar se bodo hrabri bombaši iz Pal nad Sarajevom za razliko od svojih očetov in dedov odrekli uživanju blagostanja zmagovalcev, superluksuznim stanovanjem in abnormno visokim mesečnim dohodkom? Zdi se mi, da bo moralo preteči še mnogo časa po uradnem koncu vojne v BiH, preden bodo Srbi sprejeli resnico svoje zgodovinske napake. Dokler pa te resnice ne sprejmejo zares, se vojna v BiH in na Hrvaškem ne bo resnično končala.

Kaj pa Bosna, junija 1992? Krvava je, razrušena in še vedno zmedena od sile sovraštva tretjine prebivalstva do lastne domovine. Tega dejstva ne bo mogel nihče nikoli dovolj verodostojno analizirati. Čustva tistih, ki dan za dnem izstreljujejo na tisoče ton granat na Sarajevo, Mostar, Tuzlo, Zvornik, Goražde..., bodo ostala večna skrivnost. Verjetno postfestun niti sami ne bodo sposobni pojasniti, zakaj so tolkli po svojem narodu, prijateljih, sosedi. Žal vse to pomeni, da najbolj krvava faza vojne še prihaja. V tej fazi se bo prebujajoča se zavest o nujnosti lastnega poraza pretvorila v neizmerno avtodestrukcijo, ki pa ni sposobna ne želiti, da bi potegnili s sabo v prepad vse, kar je mogoče potegniti. Morda je v tej ugotovitvi veliko defetizma. A ta defetizem je utemeljen kot izkušveni derivat infantilne igre zgodovine. Sliši se "nebeško", kaj ne?

Samir Osmančević

TWIN
DESIGN

FOTO

foto: Ver Jemersić

MINOLTA - CANON, DELNO UPORABLJANI,
EKSKLUZIVNE CENE - GARANTIRANO NAJNIŽJE,
ZAGOTOVLJENA GARANCIJA IN SERVIS,
PRIDETE - VIDITE - ODPELJETE

KOROŠKA 61, MARIBOR
TEL., FAX - (062) 25-924

Handelsgesellschaft m.b.H.
GEORG - LORA - St. 15
9170 FERLACH
TEL / FAX: (9943 42) 274 936

BIROSTROJ
Computers

PRECIZNA MEHANIKA d.o.o.

SERVIS BIROTEHNIKE,
Gregorčičeva 24, Maribor, tel. (062) 23-886

SALON BIROOPREME
Gregorčičeva 7, Maribor, tel. (062) 26-992
Poleg servisa in prodaje biroopreme in
računalnikov vam nudimo ves pripadajoč
potrošni material

Mi, narodi
Združenih narodov,
smo se odločili
obvarovati prihodnje rodove
pred nesrečo vojne...
znova potrditi našo vero
v osnovne človekove pravice...
podpreti družbeni napredek...
gojiti strpnost.
Obvezujemo se,
da ne bomo uporabljali orožja,
razen v skupnem interesu.
Sklenili smo
združiti prizadevanja
za uresničenje teh ciljev
in ustvariti
mednarodno organizacijo,
ki se bo imenovala
Združeni narodi.

Iz Ustanovne listine Združenih narodov